

P. V
1

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

ANUL XXXIII 1983

C U P R I N S U L

Din nou împreună în slujba păcii. — — — — —	545
---	-----

STUDII

Pr. prof. IOAN G. COMAN : Sfântul Vasile cel mare și Atarbios sau între calomnie și onestitate, ignoranță și discernămint, izolare și ecumenicitate! — — — — —	550
Pr. N. SEBEȘAN : Contribuția Banatului la teologia și spiritualitatea românească. — — — — —	556
Prof. V. POPEANGĂ : Senatul școlar al Consistoriului Român Ortodox din Arad în lupta pentru progresul școlii naționale (1870—1918). — — — — —	570

AMVONUL PREOȚILOR

Diacon conf. PETRE I. DAVID : Raiul și iadul în învățătura creștină. — — — — —	580
Pr. prof. SORIN COSMA : Cuvînt de învățătură despre Taina Euharistiei. — — — — —	584
DUMITRU TOMA, elev seminarist : Cuvînt de învățătură, despre Iosif și frații săi. — — — — —	588

PROBLEME PASTORALE ȘI LITURGICE

Pr. lect. I. MIHĂLTAN : Metode și mijloace pastorale pentru întărirea credincioșilor în dreapta credință. — — — — —	591
---	-----

URME DIN TRECUT

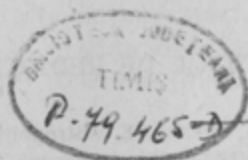
Pr. IEREMIA B. GHITA : Biserica din Băile Herculane. — — — — —	605
Pr. IOAN DURAC : Date noi privind înființarea tipografiei diecezană din Caransebeș. — — — — —	615

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

Volum sporit de echipament hidroenergetic. 650 000. Noi utilaje tehnologice. Obiective social-gospodărești. „Fruncea” — la ea acasă! Instalații realizate prin autoutilare. Dotare modernă. Premii pentru viticultorii timișeni. „Strungul de aur” la Arad. Vagoane românești pe malurile lui Rio Doce. Autobuzul arădean la 75 ani. — — — — —	620
--	-----

P. 51

MITROPOLIA BANATULUI

9-10

septembrie—octombrie 1983

ANUL XXXIII

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinți : I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului.
P. S. VISARION, Episcopul Aradului.

Vicepreședinți : P. S. Episcop-vicar TIMOTEI LUGOJANUL.

P. S. Arhiepiscop-vicar GHERASIM HUNEDOREANUL.

Membri : Preot ILIE MAIER, vicar administrativ la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.

Preot FLOR TEODORESCU, vicar administrativ la Episcopia Aradului.

Preot PETRU DOROBANȚU, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului.

Preot SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic din Caransebeș.

Redactor responsabil : Arhid. dr. SILVIU ANUICHI

Redacția și Administrația : Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900 Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7. Cont virament BNRSR, filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.

DIN NOU ÎMPREUNĂ ÎN SLUJBA PĂCII

Lunile din urmă au înregistrat nu numai bogate roade ale muncii harnicului nostru popor ci și inaugurarea unei mobilizări plenare a poporului român care, răspunzând chemării conducătorului său iubit — președintele Nicolae Ceaușescu, a luat atitudine împotriva dezarmării și în favoarea păcii mondiale.

Toți cetățenii țării, tineri și vîrstnici, bărbați și femei ; români, maghiari, germani și de alte naționalități, aderenți ai cultelor — între care ierarhia, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române și-au unit glasurile pentru a spune un DA hotărît păcii și un NU categoric războiului.

Numeroasele acțiuni ale statului nostru pornite din inițiativa președintelui României, au găsit deschise inimile oamenilor acestei țări și au penetrat în profunzimea conștiinței lor determinîndu-i să acționeze cu hotărîre, desfășurînd largi acțiuni de masă, pentru a face puternic auzit în lume glasul de pace și colaborare al României Socialiste, voința de neclintit a întregului nostru popor de a contribui la temeluirea unei lumi a păcii și progresului.

Între alte manifestări în favoarea păcii la care s-au încadrat și slujitorii cultelor din țara noastră, reamintim aici pe cea mai importantă și care a fost Adunarea Cultelor din Republica Socialistă România pentru dezarmare și pace ținută în aula Institutului teologic universitar din București la 25 noiembrie 1981.

În cuvîntul de deschidere al acestei adunări Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin spunea între altele :

„În actualele condiții de viață a omenirii pacea nu se realizează singură. Așa cum se spune deseori, pacea trebuie cucerită. Pentru aceasta este necesară în primul rînd crearea unei atmosfere de pace, a unui climat favorabil viețuirii popoarelor în bună înțelegere, în

prietenie, în dragoste. În această privință cultele religioase pot și trebuie să-și aducă întreaga lor contribuție. Prin însăși structura lor, cultele religioase nu trebuie să se limiteze la crearea omului păcii; ele trebuie să se angajeze în societatea umană, în viața popoarelor și a omenirii pentru a-și aduce aportul lor la crearea atmosferei de pace în lume“.

Chemarea cultelor religioase din România, adresată guvernelor tuturor statelor, Organizației Națiunilor Unite, precum și tuturor oamenilor doritori de bine din întreaga lume a fost doar începutul unor manifestări menite să dovedească modul în care cultele au înțeles să-și aducă aportul și contribuția la cauza păcii. Timpul care a trecut de atunci a dovedit cu prisosință că Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte și-au înțeles rostul și menirea ce le revine în societatea și țara în care își desfășoară activitatea, promovînd pacea prin toate mijloacele ce le sînt specifice înțelegînd că „... roada dreptății se seamănă întru pace de cei ce lucrează pacea“ (Iacov 3, 18).

Recent, o nouă inițiativă de pace a electrizat întregul popor român cînd, marți 20 septembrie a.c., în Aula Facultății de Drept din Capitală a avut loc adunarea reprezentanților organizațiilor componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste consacrată luptei pentru oprirea cursei înarmărilor. La adunare au participat peste 850 de oameni ai muncii, reprezentînd Organizația Democrației și Unității Socialiste, organizațiile sindicale, de tineret și copii, de femei, Comitetul Național „Oamenii de știință și pacea“, consiliile oamenilor muncii de naționalitate maghiară și germană, uniunile cooperatiste, Consiliul național al inginerilor și tehnicienilor, uniunile societăților științifice medicale și ale cadrelor didactice, uniunile de creație, Consiliul ziariștilor, Comitetul foștilor luptători și veteranilor de război împotriva fascismului, Comitetul pentru apărarea păcii, cultele și alte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Prin întreaga sa desfășurare, reuniunea a pus în evidență largul ecou și înalta apreciere de care se bucură inițiativele și acțiunile întreprinse pe plan internațional de președintele Nicolae Ceaușescu, în vederea intensificării luptei împotriva cursei înarmărilor, pentru înfăptuirea unor măsuri concrete de dezarmare, și în primul rînd de dezarmare nucleară, pentru reluarea și consolidarea

cursului spre destindere, pentru realizarea unui climat de pace, înțelegere și colaborare între națiunile lumii. Adunarea s-a constituit într-o nouă și elocventă mărturie a voinței și hotărârii tuturor categoriilor de oameni ai muncii din țara noastră, a întregului popor român de a-și uni eforturile și de a conlucra în modul cel mai activ cu toate popoarele, cu forțele și mișcările pentru pace din Europa și din întreaga lume, în scopul apărării dreptului fundamental al oamenilor și națiunilor — dreptul la viață, la pace, la existență liberă și demnă.

În numele Bisericii Ortodoxe Române și al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Sucevei, a exprimat adeziunea clerului și credincioșilor noștri spunînd :

„Pace și viață, libertate și liniște, bunăstare și progres — iată exprimate succint năzuințele de totdeauna ale oamenilor doritori de bine de pretutindeni. Astăzi, omenirea străbate o gravă criză marcată de instabilitate și nesiguranță, de teamă și neîncredere. Creșterea neconținută a armelor de tot felul, îndeosebi a celor nucleare, dezvoltarea noilor planuri de perfecționare și punere în aplicare a unui uriaș și îngrozitor arsenal pentru distrugerea omului trezește neliniște și îngrijorare în rîndul oamenilor doritori de bine. Datorită acestui fapt, epoca noastră este dominată de cea mai mare mișcare care a cuprins vreodată lumea pentru apărarea păcii“.

„Este firesc — a spus vorbitorul — ca în această uriașă mișcare să activeze și reprezentanții cultelor. Și tot atît de firesc este ca în strădania pentru pace să fie totdeauna prezenți ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, iar cadrul creat de Frontul Democrației și Unității Socialiste constituie un prilej binevenit de manifestare a crezului nostru pentru pace, pentru care ne simțim adînc recunoscători“.

Arătînd că slujitorii cultelor au misiunea sacră de a sădi în sufletele oamenilor imperativele păcii și ale libertății, virtutea nobilă a dragostei pentru viață, — dreptul fundamental al fiecărui om — vorbitorul a subliniat că poporul român — a cărui vocație pentru pace este bine cunoscută — a desfășurat și susține acțiuni hotărîte pentru pace și înțelegere, pentru cooperare și într-ajutorare, pentru făurirea unui climat de respect și încredere reciprocă. „Noi împărțim și aderăm cu toată convingerea la adevărul exprimat de pre-

ședintele Nicolae Ceaușescu că „nu există drept mai important decât dreptul de a trăi în pace, de a trăi liber“. Pe linia înțeleptei gândiri și a inițiativelor Domniei Sale, România s-a angajat împreună cu toate națiunile lumii să-și aducă întreaga sa contribuție la orice eforturi menite să asigure viața pașnică a popoarelor“.

„Clerul și credincioșii — a spus în încheiere vorbitorul — vă încredințează, prin noi, că vor continua cu sporită râvnă să apere pacea și viața — bunuri fundamentale ale omenirii“.

După încheierea luărilor de cuvânt și a discuțiilor, dându-se urmare propunerilor făcute de reprezentanții organizațiilor componente ale F. D. U. S., a fost adoptat un cuprinzător program privind organizarea și desfășurarea, sub egida Frontului Democrației și Unității Socialiste, a unor ample acțiuni de masă care să afirme puternic glasul de pace al poporului nostru, voința sa de a face totul pentru a contribui în modul cel mai activ la oprirea cursei înarmărilor, la dezarmare, la înlăturarea pericolului unei catastrofe nucleare.

Dând expresie adeziunii lor totale la politica de pace și colaborare promovată cu consecvență neabătută de România Socialistă, de ședintele Nicolae Ceaușescu, participanții la adunare au adoptat prin îndelungate aplauze și urale textul unei telegrame adresate celui mai iubit fiu al poporului român, domnului Nicolae Ceaușescu în care, între altele se spune :

„Cu sentimente de fierbinte dragoste și stimă, vă adresăm un vibrant omagiu pentru neobosita dumneavoastră activitate consacrată nobilei cauze a dezarmării și păcii, prieteniei și conlucrării cu toate popoarele lumii, care v-a impus în conștiința omenirii ca o personalitate proeminentă a lumii contemporane, fiind pe deplin încredințați că, așa cum de fiecare dată glasul dumneavoastră de înalt prestigiu s-a făcut auzit pe arena internațională, veți face și în continuare tot ce este posibil, prin noi demersuri și inițiative pe lângă conducătorii Uniunii Sovietice și Statelor Unite ale Americii, ai altor state din Europa și de pe alte continente, în sprijinul realizării unui acord care să ducă la oprirea amplasării de noi rachete, la retragerea și distrugerea celor existente, pentru adoptarea de măsuri concrete de dezarmare, pentru întărirea păcii și securității în Europa și în lume“.

În încheiere, într-o deplină unitate, a fost adoptat **Apelul pentru dezarmare și pace al adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale Frontului Democrației și Unității Socialiste.**

**SFÎNTUL VASILE CEL MARE ȘI ATARBIOS
SAU ÎNTRE CALOMNIE ȘI ONESTITATE, IGNORANȚĂ ȘI
DISCERNĂMÎNT, IZOLARE ȘI ECUMENICITATE**

de : pr. prof. IOAN G. COMĂN

Sf. Vasile a fost un mare misionar. Călătoriile sale, operele sale practice și operele sale scrise, inclusiv corespondența sa, am putea zice, mai ales corespondența sa, iradiază un puternic spirit misionar. A scris grupe întregi de epistole cu conținut eminamente ecumenic și misionar, ca Epistolele 155, 164 și 165, tratînd despre misiuni și martirii capadocieni în Scythia-Minor și Dacia, ca Epistolele 66, 69, 80, 82, 91, adresate Sf. Atanasie în vederea stingerii schismei de la Antiohia și a atragerii episcopilor occidentali în combaterea discordiei Bisericii din Orient, numeroase alte grupe de epistole solicitînd pe aceiași occidentali de a sprijini prin cercetare frățească Bisericele orientale pradă atacurilor eretice sau deviațiilor schismatice, alte epistole adresate unor clerici orientali, inclusiv episcopi pentru descurcarea Ortodoxiei din confuzia mistuitoare pe care o arunca și o menținea erezia ariană printre credincioși, încercînd să sfărîme unitatea și ecumenicitatea Bisericii universale.

Epistola 204, una din cele mai adînci și mai frumoase piese literare ale Sf. Vasile, adresată clericilor din Neocezareea, în 375, atinge problema grea a răcirii raporturilor dintre neocezareeni și arhiepiscopul Cezareei Capadociei, din cauza unei rețele de calomnii țesută împotriva acestuia din urmă. Sf. Vasile e surprins de durata răcelii provocată de mînia ieșită din ură, la niște oameni prețuiți și într-o măreață Biserică, ca aceea a Neocezareei, întemeiată de un părinte duhovnicesc, cum fusese Grigorie (Taumaturgul), acest mare om și com-dusă, apoi de urmașii lui : „adevărate astre”¹. Cele două Biserici, aceea

¹ Epistola 204, 1—2, în *Saint Basile, Lettres*, tome II, Texte établi et traduit par Yves Courtonne, Collection des Universités de France, Paris, „Les Belles Lettres”, 1961, pp. 173—174.

a Neocezareei și aceea a Cezareei Capadociei au trăit în unire și prietenie, potrivit poruncii Mintuitorului despre importanța frumuseții și puterea universală a dragostei (Ioan 13, 35; 1 Corinteni 13, 1, 2, 3), dar și pentru că aceste două Biserici „au aceiași învățători ai tainelor lui Dumnezeu și aceiași părinți duhovnicești”², în frunte cu Sf. Grigore menționat mai sus. „Nici o scrisoare plăcută, nici un cuvânt de bun augur” nu mai vin din Neocezareea, pentru că frații „au deschis urechile ca să asculte pe cei ce încearcă să calomnieze”. Iar opera calomniei își arată autorul, care, deși cunoscut prin multele sale ticăloșii, el se caracterizează mai ales prin această răutate a calomniei. De aceea *numele lui este păcatul*³. Faptul grav este că neocezareeni ascultă calomniile acestui om contra Sf. Vasile, acceptînd totul fără să cerceteze și fără să distingă minciuna de adevăr⁴.

Cine este calomniatorul? Este Atarbios, episcopul Neocezareei, rudă a Sf. Vasile, care-i adresase deja două scrisori: una (65) în care-i cerea să nu dea ascultare calomniilor ce circulau împotriva lui (a lui Vasile) și să nu refuze comuniunea cu el și alta (126), în care-l acuza că el calomnia pe capadocian înaintea credincioșilor săi⁵. În această scrisoare, Sf. Vasile precizează că venind la biserica din Nicopole (Capadocia) spre a pune ordine, a aflat că Atarbios, care prezida acolo un sinod, a dispărut la vestea că sosește arhiepiscopul, nu însă înainte de a fi proferat în biserică lucruri nemaiauzite pînă atunci și care au mîhnit pe Sf. Vasile pînă la moarte. De aceea, el roagă pe Atarbios să vină să-l vadă la Cezareea, spre a-i îndulci mîhnirea cu prezența sa⁶. Sf. Vasile ar fi iertat această lipsă de onestitate, dar a aflat de la frați demni de încredere că Atarbios introduce inovații și vorbește lucruri contra învățăturii sănătoase, îndeosebi reînnoind vechea erezie a lui Sabelie⁷.

Ca victimă a calomniei, boală zămislită din minciună și răutate uneori artistic încheate, Sf. Vasile știe să analizeze cu metodă și adîncime rețeaua acestei ticăloșii, ridicîndu-se la concluzii de principiu. El nu era prea iubit de episcopii săi sufragani, probabil din cauza superiorității sale morale și intelectuale. Calomniind viața și credința Sfîntului Vasile, Atarbios aduce prejudicii la trei serii de persoane: aceia pe care-l calomniază, aceloră cărora li se adresează și lui însuși, calomniatorului. Cel mai puțin prejudiciat este el, Sf. Vasile, care pierde pe neocezareeni, deși el îi prețuiește; dar cei mai prejudiciați sînt ei, neocezareeni, care vor fi lipsiți de adevăr prin acțiunea lui Atarbios⁸. În timp ce acesta din urmă caută să despartă pe Sf. Vasile de neocezareeni, el însuși se înstrăinează de Domnul. Nu e nenorocire mai mare

² Ibidem, 2, p. 173.

³ Ibidem 2, p. 174.

⁴ Ibidem, loc. cit.

⁵ Yves Courtonne, o. c., p. 174, nota 2.

⁶ Epistola 126, ibidem, p. 35.

⁷ Ibidem, pp. 35—36.

⁸ Epistola 204, 3, p. 175.

pentru cineva decît să piardă *cel mai prețios din lucrurile care există: adevărul*⁹. Ascultînd de Atarbios și stînd de partea lui, neocezareenii pierd adevărul.

Care adevăr? E vorba de adevărul vieții și învățăturii Sf. Vasile, adevăr pe care Atarbios îl ascundea, punînd altceva în loc. Era aci un adevăr de înalt nivel misionar, singura armă decisivă în lupta sa cu ereticii, cu păgînii și cu proprii săi credincioși, hărțuiți și de unii și de alții și ispitiți de diferitele interpretări ale credinței ortodoxe, interpretări provocate mai ales de variatele direcții ale școalelor ariene. Cînd la acestea se adaugă și pisma otrăvită și neputincioasă a unei vulpi sfîșiată de ambiții, față de leul care era Sf. Vasile, se înțelege cită putere de lătrat în surdina putea căpăta Atarbios în mijlocul unor clerici și credincioși bătuți de vîntul atîtor păreri diferite, dar ocrotiți în mare de luminoasa și adîncă teologie a Sf. Vasile.

Adevărul nu poate, zice Sf. Vasile, să fie cunoscut prin acuzații ascunse, ferite de cel acuzat, cum procedează Atarbios. De ce acestă nu publică greșelile arhiepiscopului său, eliberînd Biserica de prejudiciul pe care aceste greșeli li-l aduc? De ce neocezareenii ascultă insulte proferate printre dinți, cum fac tinerele sclave rînduite la moară sau cei din țîrguri? Există episcopi; să fie convocați, să-l audă pe Vasile. Există un cler în fiecare Biserică a lui Dumnezeu; să fie convocați cei mai de vază din acești clerici. Să ia cuvîntul cu francheță și curaj oricine dorește ca să se ajungă *la o dovadă, nu la o insultă*¹⁰. Dacă Sf. Vasile e acuzat de eroare în credință, să se arate scrierea în care el a comis asemenea eroare, să se convoace un tribunal în care să se citească pasajul incriminat și să se examineze dacă scrierea m-a fost condamnată mai degrabă din cauza ignoranței acuzatorului decît prin natura ei însăși, adică printr-o greșeală reală... „Căci multe lucruri bune nu par astfel acelor care nu posedă *o inteligență capabilă să judece cu precizie*”¹¹. Se întîmplă aci, ceea ce se petrece în domeniul greutăților cînd talerele balanței nu sînt în echilibru, sau cînd mîierea pare amară celor ce au gustul alterat de boală, ori cînd ochiul bolnav nu vede multe obiecte reale, dar își închipuie altele care nu există, ori cînd în materie de discursuri criticul are mai puțină competență decît autorul. „E necesar, deci, ca atît cel ce judecă discursurile sau operele scrise cît și cel ce le compune să aibă aproape aceeași pregătire. Cineva neînvățat în agricultură, nu e în stare să judece lucrările agriculturii, cineva neinstruit în știința muzicii, nu va putea distinge acordul de dezacord în ritmurile muzicale; atunci, cum primul venit va fi imediat judecător de cuvinte (discursuri și opere scrise), fără să poată indica pe profesorul său, nici cît timp a studiat, nici dacă a auzit vorbindu-se mai mult sau mai puțin despre discursuri sau cuvinte”¹².

⁹ Ibidem, loc. cit.

¹⁰ Ibidem, 4, p. 176.

¹¹ Ibidem, 5, pp. 176—177.

¹² Ibidem, 5, p. 177.

Aceste considerațiuni de metodă în acțiunile omenești voiau să sublinieze importanța covârșitoare a competenței în orice ocupație, adică a pregătirii speciale de a judeca și aprecia cu precizie, cu acribie, cu înaltă pătrundere faptele și ideile oamenilor, problemele sau evenimentele care se cer analizate, sau provoacă discuții. În epoca Sf. Vasile, teologia — îndeosebi doctrina despre Sf. Treime — era foarte la modă și se discutau enorm feluritele ei aspecte de oameni pricepuți, dar mai ales de nepricepuți, de incompetenți, gen Atarbios și alții. O „intelligență judecând cu precizie” probleme ale gândirii teologice din a doua jumătate a sec. IV nu putea avea oricine, la împlinire, fără nici o pregătire, ca și azi și ca totdeauna. Rămînem profund recunoscători Sf. Vasile cel Mare pentru această prețioasă stăruință asupra competenței sau capacității critice de a judeca cu pricepere și adîncime o problemă, sau o situație, spre a ajunge la adevăr, a-l menține și a-l apăra.

Trecînd de la problema competenței în domeniul diferitelor științe practice și teoretice profane, la problema competenței în domeniul gândirii spirituale sau teologice, Sf. Vasile observă că și în revelația sau în cuvintele Sf. Duh nu era mai înainte permis oricui să cerceteze cuvintele sacre pronunțate, ci numai celui ce avea *Duhul discernămintului*, cum ne-a învățat Apostolul cînd vorbește despre împărțirea darurilor zicînd: „Unuia i s-a dat, prin Duhul, cuvînt de înțelepciune, altuia cuvînt de știință, după același Duh, altuia credință în același Duh, altuia putere de a face minuni, altuia profeția, altuia deosebirea (sau discernămintul) duhurilor” (1 Corinteni 12, 8—10)¹³. Revenind la Atarbios, Sf. Vasile relevă că „dacă cuvintele noastre sînt duhovnicești, cine voiește să judece cuvintele noastre să arate, că are el însuși darul de a deosebi sau discerne lucrările Sf. Duh. Dar dacă, așa cum ne reproșează (Atarbios), cuvintele noastre provin din înțelepciunea acestei lumi, să ne arate că este și el cunoscător al înțelepciunii acestei lumi și-i vom da cîștig de cauză la judecată”¹⁴.

Desigur, Sf. Vasile nu tăgăduiește că el s-a putut inspira din filozofia profană (Platon, Plotin etc.), lucru pe care îl și recomandă în *Omilia către tineri*, dar Atarbios, complet necunoscător al filosofiei și culturii profane, se mulțumea cu calomnia că Sf. Vasile își trăgea cuvintele din „înțelepciunea lumii acesteia”, acuzație pe care el n-o putea demonstra și susține în amănunt. Dacă ar fi fost capabil de așa ceva, Sf. Vasile ar fi știut că are de a face cu un egal, care nu l-ar fi acuzat pentru contactul său cu cultura elenă. Elemente ale acestei culturi slujeau activitatea misionară, închegarea gândirii teologice și deschiderea spre ecumenism.

Pentru a spulbera calomniile lui Atarbios și ale altora ca el, Sf. Vasile nu se mulțumește să încredințeze preoților din Neocezarea

¹³ Ibidem, 5, p. 177.

¹⁴ Ibidem, 5, pp. 177—178.

grija de a examina ei înșiși cu atenție capetele de acuzație împotriva sa, putînd merge pînă la a-i cere explicații scrise¹⁵, ci-și face și o autobiografie precisă, care reflectă Ortodoxia sa. El, Vasile, e originar chiar din Neocezarea, ca nepot al vestitei Macrina, băstinașă a Ilocului, de la care, copil, el a învățat cuvintele preafericitului Grigorie, cuvinte păstrate pînă la acesta prin tradiție și pe care bunica, la rîndu-i, le păstra, pentru a-l forma pe el în dogmele evlaviei. Ajuns la vîrsta minții coapte, Sf. Vasile a străbătut mări și țări¹⁶, unde a găsit oameni care duceau o viață evlavioasă tradițională și pe care socotindu-i ca părinți i-a luat drept îndrumători sufletești pe calea care duce la Dumnezeu¹⁷. Nici un cuvînt dușman învățaturii sănatoase, nici blasfemia ucenicilor lui Arie nu i-au atins sufletul pînă în prezent. Dacă totuși, uneori, el a admis să intre în comuniune cu el oameni care veneau din școala lui Arie, care-și ascundeau răul în inima lor și spuneau cuvinte evlavioase sau nu se opuneau spuselor lui Vasile, aceasta a făcut-o întîi pentru că nu și-a îngăduit o judecată globală asupra lor și al doilea pentru că a urmat hotărîrii Sf. Părinți, indeosebi aceleia a Sf. Atanasie, episcopul Alexandriei, de la care primise o scrisoare, care preciza că, dacă cineva vrea să iasă din erezia lui Arie și să mărturisească credința de la Niceea, să fie admis în Biserica Ortodoxă fără ezitare, hotărîre adoptată și de episcopii din Macedonia și Ahaia. Dînd ascultare unui așa de mare om și unor așa de mari legislatori, Sf. Vasile dorea, pe deasupra, să primească și răsplata făcătorilor de pace¹⁸. Ortodoxia Sf. Vasile era indiscutabilă în ce privește propria sa persoană dar nimeni nu putea garanta că arienii așa-ziși convertiți erau realmente convertiți și nu făceau doar jocul sectei lor. Sub acest raport se poate ca Atarbios să fi avut uneori dreptate, criticînd concesiile Sf. Vasile făcute arienilor trecuți la credința niceeană. Dar și Sf. Vasile proceda înțelept, „prin iconomie”, considerînd pe arienii convertiți de bună credință și acceptîndu-i în comuniunea lui. El se putea înșela uneori, dar principiul său era ecumenic. Totala lipsă de încredere nu poate aduce nicăieri și niciodată pacea. Modelul Sf. Vasile era Sf. Atanasie cel Mare. De altfel, Sf. Vasile reușise să dea expresie oficială procedului său, de a primi pe arienii convertiți, chiar în profesiunea de credință, pe care a semnat-o și Eustațiu de Sevasta¹⁹.

Conduita arhiepiscopului Cezareei Capadociei nu poate fi judecată după unul sau doi, care nu merg pe drumul drept al adevărului, ci după mulțimea de episcopi din întreaga lume, care sînt uniți cu el prin harul Domnului. E vorba de episcopii din Pisidia, Lycaonia, Isauria, din cele două Frigii, Armenia, Macedonia, Ahaia, Ilyria, Galia, Spania, în-

¹⁵ Ibidem, 5, p. 178.

¹⁶ În Epistola 1, Sf. Vasile relatează despre unele din călătoriile sale ca acela din Egipt, Palestina, Siria și Mesopotamia, pentru a cunoaște de aproape viața monastică.

¹⁷ Epistola 204, 6, p. 178.

¹⁸ Ibidem, 6, p. 179.

¹⁹ Epistola 125, 1 ibidem, p. 31.

treaga Italie, Sicilia, Africa, partea sănătoasă a Egiptului și cît a mai rămas din Siria²⁰. Iată 16 Biserici și țări din trei continente cu care marele Vasile e continuu în legătură prin corespondență: „Acești episcopi îmi trimit scrisori și eu primesc scrisori de la ei. Prin scrisorile care-mi sînt aduse de la ei voi puteți înțelege și prin cele care sînt trimise de aici puteți afla că noi sîntem *toți uniți prin aceleași sentimente și aceeași gîndire*. Încît cine evită comuniunea noastră, preciziei voastre să nu-i scape că acela se desparte de întreaga Biserică. Priviți în jurul vostru, fraților, și vedeți cu cine sînteți în comuniune; dacă n-o acceptați pe a noastră, cine vă va recunoaște?... Este preferabil ca noi să dispărem, numai Bisericile să se înțeleagă între ele, în loc să vedem certurile noastre puerile și meschine cauzînd un rău așa de mare poporului lui Dumnezeu. Întrebați pe părinții voștri și ei vă vor spune că dacă parohiile păreau separate prin distanță, ele erau una însă în cugete și erau conduse de o singură gîndire. Neînterupte erau legăturile popoarelor între ele, neîncetate vizitele clerului, iar păstorii erau însuflețiți de o așa de mare dragoste între ei, încît fiecare lua pe celălalt ca învățător și conducător în slujba Domnului”²¹, strălucită pagină de misionarism pentru unitate în dragoste.

Avem aci imaginea ecumenicității Bisericii din primele secole ale existenței ei, ecumenicitate pe care dintele vremii și răutatea oamenilor o rodeau și o sfîșiau. Nimic nu întinează și nu sfîșie pînza de aur a ecumenității ca ura, invidia și calomnia. Rememorînd întîmplări de acum 16 veacuri, mulțumim cu recunoștință Sf. Vasile cel Mare pentru învățătura pe care ne-o dă, în cadrul conflictului său cu Atarbios, că în materie de adevăr și de ecumenicitate, instrumentele pozitive de lucru sînt nu calomnia, ci onestitatea, competența, discernămintul și dragostea, temelii nezdruincinate ale vieții și în Biserică și în societate.

²⁰ Epistola 204, 7, pp. 179--180.

²¹ Ibidem, 7, p. 180.

CONTRIBUȚIA BANATULUI LA TEOLOGIA ȘI SPIRITUALITATEA ORTODOXĂ ROMÂNEASCĂ

de : preot N. SEBEȘAN

Într-o prezentare chiar și numai sumară a Ortodoxiei românești un loc primordial revine teologiei, în general spiritualității. Pentru ca cele ce se impun a fi evidențiate să fie cât mai clare e necesar, credem, să se indice aportul instituțiilor bisericești ca atare, de asemenea a persoanelor care le-au reprezentat : ierarhi, teologi, monahi, preoți și mireni. Spre a înțelege însă rolul împlinit de fiecare în parte, trebuie ținut seama de condiționările de timp și loc care și-au lăsat amprenta asupra lor. Cu asemenea justificare — și numai aceasta, căci într-altfel ne apare insuficientă orice limitare la cadrul îngust al unei singure provincii desprinsă chiar și numai din rațiuni metodologice de întregul țării — îndrăznim să dedicăm paginile de față Banatului. Prin Banat vom înțelege însă aici nu doar provincia istorică și geografică cunoscută sub acest nume, ci mai ales Mitropolia Banatului cu actualele ei eparhii, a Timișoarei și Caransebeșului și a Aradului.

Să mai adăugăm în fine, ca introducere la paginile de față că bogăția datelor ce s-ar cuveni citate ne-a impus limitarea referințelor privind trecutul îndepărtat în favoarea vremurilor mai apropiate, cu osebire a epocii contemporane.

1. Cîteva date istorice

După aceste precizări de rigoare, să începem prin cîteva mențiuni referitoare la unele contribuții de ansamblu ale Mitropoliei Banatului, ca parte componentă a Bisericii Ortodoxe Române. Dacă împrejurări vi-trege cauzate de stăpînirile străine ce s-au întins peste laturile apuse-ne ale pămîntului strămoșesc n-au îngăduit oarecînd afirmarea plenară a instituțiilor noastre bisericești naționale, în schimb au lăsat urme trainice o serie de personalități care au îmbogățit prin lucrarea lor atît spiritualitatea ortodoxă română, cît și pe cea a confrăților aparținători celorlalte confesiuni. Vom pomeni astfel vestita „Palie de la Orăștie”, cea mai veche încercare de tălmăcire și imprimare a Bibliei la români

(1581—1582), care este rodul strădaniilor lui Ștefan Herce din Căvăranul Sebeșului, Efrem Zăcan din Caransebeș, Moise Peștișel din Lugoj și protopopul Hunedoarei Achirie¹. Caransebeșul a mai dat în secolul XVII doi vestiți teologi, unul George Buitul care umbla la Roma după învățătură și ajunsese „doctor în Scripturi”², altul Gabriel Ivul care în calitate de profesor de teologie acorda titlul de doctor studenților din Viena și Cașovia³. Interesant de reținut este că tot din Caransebeș provine Mihail Halici (1643—1712) care, deși preocupat de literatură, a fost implicat în frământările teologice europene, în special din Anglia, petrecându-și ultimii ani ai vieții la Londra⁴.

În ciuda unor atari urme prestigioase, cultura teologică în părțile Banatului n-a cunoscut totuși în trecut dezvoltarea cuvenită, din pricina mai ales — cum spuneam deja — a îngrădirilor puse de stăpînirile străine. Nu ne vor mira de aceea observațiile critice ale unui reprezentant al acestora, Johann Jakob Ehrler, care într-un raport din 1774 adresat administrației habsburgice, considera pe preoții ortodocși români și credincioșii lor lipsiți de „învățătură” religioasă⁵.

Prezentată astfel situația nu reflectă decît un aspect de suprafață, căci altminteri nivelul spiritual al credincioșilor acestei laturi a pămîntului românesc se afla la un nivel înalt, reușind să îmbogățească pe românii de pretutindeni⁶. E suficient să amintim pentru exemplificare numărul mare de mănăstiri, începînd încă din jurul anului 1000, cînd este semnalată mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul de la Morisena⁷, și care, aproape în majoritate, aveau pe lingă ele școli ce iradiuau nu numai o înaltă spiritualitate ortodoxă, ci și tot atîta știință de carte. Cam 600 au fost mănăstirile ortodoxe din partea ves-

¹ *Palia de la Orăștie 1581—1582*, text, facsimile și indice de Viorica Pamfile, București, 1968, p. 10.

² A. Bitay, *Gheorghe Buitul*, în *Dacoromania*, an. III, 1923, pp. 789—792, ap. I. D. Suciu, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, pp. 84—85.

³ Ion Lungu, *Cel dintîi autor român de scrieri filosofice*, în rev. *Tribuna*, Cluj-Napoca, nr. 4 (731), 28 ianuarie 1981, p. 4; I. Hajos, *Gabriel Ivul*, în rev. *Orizont*, Timișoara, serie nouă, an. XXIX, nr. 15 (526), 13 aprilie 1978, p. 6 și Doru Radosav, *Un tratat necunoscut al lui Gabriel Ivul*, în: *Banatica*, Reșița, t. II, 1973, pp. 321—324.

⁴ Cf. Alexandru Horvath, *Biblioteca lui Mihail Halici*, în rev. *Orizont*, serie nouă, an. XXVI, nr. 39 (449), 30 septembrie 1976, p. 6 și Paul Cernovodeanu, *Contactele umanistului Mihail Halici cu literatura engleză*, în rev. *Orizont*, an. XX, nr. 12 (188), decembrie 1969, pp. 74—76.

⁵ J. J. Ehrler, *Banatul de la origini pînă acum (1774)*, prefată, traducere și note de Costin Feneșan, Timișoara, 1982, p. 37 sq.

⁶ Alexandru Papiu Ilarian vorbește chiar despre „fervoarea religioasă a bănașenilor” într-o scrisoare către Simion Bărnuțiu (cf. Iosif Pervain și Ioan Chindriș, *Correspondența lui Alexandru Papiu Ilarian*, vol. I, Cluj-Napoca, 1972, p. 90).

⁷ Preot Gheorghe Cotoșman, *Din trecutul Banatului: comuna și bisericile din Giridava-Morisena-Cenad*, Timișoara, 1935, pp. 455—457; pr. prof. dr. Milan Šesan, *Mănăstirea Murășanei*, în rev. *Mitropolia Banatului*, Timișoara, an. VIII, nr. 7—9, iulie—septembrie 1958, pp. 231—242 și D. Onciulescu, *Cea mai veche școală din Banat*, în rev. *Orizont*, an. XXI, nr. 10 (210), octombrie 1971, pp. 84—89; cf. Ștefan Bărsănescu, *Pagini nescrise din istoria culturii românești (sec. X—XVI)*, București, 1971, pp. 38—43.

tică a teritoriului locuit de români, în perioada medievală, din care 400 au putut fi localizate⁸. Soarta lor a fost însă extrem de vitregă, majoritatea fiind distruse ori obligate să înceteze de a mai funcționa. Așa a fost mănăstirea Prislop din apropierea Hațegului, ridicată între anii 1399—1405 de către Sfântul Nicodim, ctitorul Tismanei și Voditei, și ajunsă cea mai vestită din toată Transilvania, de aici plecând acel ierarh Ioan pe care Mihai Viteazul l-a întărit ca mitropolit al Ardealului, mănăstire ulterior arsă din ordinul generalului Biukow (1762). Una din puținele mănăstiri care au rezistat, Hodoș-Bodrogul, din imediata apropiere a Aradului, avea să slujească nevoilor întregii ortodoxii transilvănene. Aici au primit shima monahală numeroși ierarhi care au păstorit de-a lungul vremii în episcopiile Ardealului și Banatului.

De altă mănăstire — și e vorba de cea de la Partoș, din vecinătatea Timișoarei — se leagă numele vestitului Iosif cel Nou, fost „mitropolit al Banatului” între 1650—1655, a cărui influență asupra spiritualității ortodoxe este unanim recunoscută, precum o dovedește generalizarea cultului său prin hotărîrea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 28 februarie 1950⁹ și a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Sîrbe din 14—27 mai 1965¹⁰.

Pe teritoriul actualei Mitropolii a Banatului însă se găsesc nu numai vestite mănăstiri, ci și unele din cele mai vechi și valoroase biserici românești. Renumită în această privință e Episcopia Aradului cu biserica din Streisîngeorgiu, județul Hunedoara, construită în sec. XI și cu pictură din 1313 și 1409; biserica din Sintămărie-Orlea, județul Hunedoara, construită în sec. XIII și cu pictură din 1311 și cca. 1400; biserica din Dezna, județul Arad, construită în sec. XIV și multe altele. Existența unor atari biserici indică înalta spiritualitate a mediului în care au apărut ele, conștiința religioasă a celor care le-au ctitorit și întreținut.

Dincolo de asemenea informații cu caracter istoric, despre o contribuție efectivă a Mitropolei Banatului la teologia și spiritualitatea ortodoxă română putem însă vorbi mai ales după consolidarea instituțiilor bisericești eparhiale și după organizarea școlilor teologice de nivel superior.

2. Școlile teologice din Mitropolia Banatului.

Cu teologi și personalități de înaltă ținută spirituală, cu școli organizate în jurul mănăstirilor ori mai tirziu de sine stătătoare, ortodocșii români din părțile Banatului vor crea încetul cu încetul un învățămînt teologic de grad superior. La Timișoara, bunăoară, s-a

⁸ Gyula Moravcsik, *Byzantium and the Magyars*, Budapesta, 1970, pp. 114—115.

⁹ Prot. dr. Gheorghe Cotoșman, *Canonizarea mitropolitului Iosif II al Timișoarei*, în rev. *Mitropolia Banatului*, an. VI, nr. 10—12, octombrie-decembrie 1956, p. 19.

¹⁰ Ap. rev. *Mitropolia Ardealului, Sibiu*, an. X, nr. 9—10, septembrie—octombrie 1965, p. 791.

hotărât încă la 2 august 1785 organizarea unui seminar ortodox român, dar inițiativa a rămas neimplinită din cauza împrejurărilor neprielnice de atunci¹¹. În schimb Episcopia Aradului, singura din eparhiile transilvănene cu existență neîntreruptă¹², reușește să înființeze un institut teologic numit și „școală clericală” în 1822¹³. Episcopia Caransebeșului care uneori și-a avut sediul la Virșeț, va crea și ea în același an un institut teologic, a cărei secție românească funcționează din anul 1865 permanent la Caransebeș¹⁴.

Ambele institute se dezvoltă devenind mai tirziu „academii teologice”. Timișoara care își va dobîndi eparhie proprie abia în 1939, va obține și academia ei teologică în 1941, prin mutarea aici a celei din Oradea, obligată să-și schimbe sediul urmare dictatului de la Viena¹⁵.

Institutele, apoi academiile teologice ale Mitropoliei Banatului, vor funcționa pînă în 1948 cînd se reorganizează întreg învățămîntul teologic din Patriarhia Română. Mitropolia Banatului rămîne cu un seminar la Caransebeș, școală care continuă tradițiile învățămîntului teologic în această parte a țării¹⁶.

Fiecare din amintitele instituții de învățămînt au îmbogățit teologia ortodoxă română, profesorii lor efectuînd cercetări de specialitate și pregătind ucenici care să le ducă mai departe lucrarea¹⁷.

3. Profesori de teologie bănățeni.

Școlile teologice din Mitropolia Banatului au fost ilustrate de profesori renumiți a căror contribuție va rezulta credem cu evidență chiar și numai din înșirarea lor.

Dintre dascălii de la Arad, spre a începe cu ei, pomenim pe: *Vasile Mangra*, viitorul mitropolit al Ardealului, ales membru corespondent al Academiei Române, care a predat *Istoria bisericească și Dreptul canonic* între 1875—1884 și a lăsat între altele studiile „*Mitropolitul Sava Brancovici*” (1906) și „*Ierarhia și Mitropolia Bisericii române din Transilvania și Ungaria*” (1908); *Teodor Botiș* a

¹¹ Prof. dr. Nikola Gavrilovici, *Planul cu privire la organizarea interioară a seminarului ortodox din Timișoara* în sec. XVIII, în rev. Mitropolia Banatului, an. XXIV, nr. 7—9, iulie-septembrie 1974, pp. 439—465.

¹² Prot. dr. Gheorghe Lițiu, *Episcopia Aradului. Schiță istorică*, Arad, 1950, p. 13.

¹³ Pr. prof. dr. Teodor Botiș, *Istoria școlii normale (preparandiei) și a institutului teologic ortodox român din Arad*, Arad, 1922, p. 523.

¹⁴ Nicolae Cornean, *Monografia Eparhiei Caransebeș*, Caransebeș, 1940, p. 72 și I. D. Suciș, o. c., p. 194.

¹⁵ I. D. Suciș, o. c., pp. 232—233.

¹⁶ Prot. dr. Gheorghe Lițiu, *Cultura clerului român din Banat și Crișana în sec. XIX*, în rev. Mitropolia Banatului, an. XXIV, nr. 1—3, ianuarie-martie 1974, pp. 100—109.

¹⁷ Pr. prof. dr. Petru Rezuș, *Contribuții teologice bănățene*, în rev. Mitropolia Banatului, an. XII, nr. 11—12, noiembrie-decembrie 1962, p. 716—720.

predat Dogmatica și Morala între 1900—1938 și a scris „Istoria școalei normale și institutul teologic ortodox român din Arad” (1922); *Iustin Suciu* a predat Noul Testament între 1900—1938 și a scris „Ermineutica biblică sau știința interpretării Sfintei Scripturi” (1933); *Nicolae Popovici* a predat Istoria bisericească și Dreptul canonic între 1922—1948 și a oferit învățămîntului teologic și Bisericii pe lingă un „Manual de drept bisericesc ortodox oriental” (1925), de asemenea traducerea românească a valoroasei colecții de canoane însoțite de comentarii a episcopului Nicodim Milaș (1930—1934), operă de bază și astăzi pentru oricine se ocupă cu problemele de drept bisericesc; *Ilarion Felea* profesor de Dogmatică și Teologie Fundamentală între 1938—1948, a scris numeroase studii printre care „Convertirea creștină” (1935) precum și două prețioase lucrări privind esența și permanența creștinismului intitulate „Duhul adevărului” (1943), premiată de Academia Română și „Religia iubirii” (1946); *Petru Dehelean* a predat Noul Testament și Îndrumările misionare între 1938—1948 și a dăruit literaturii teologice pe lingă „Dogma haritologică” (1938), „Războiul, o problemă de morală și sociologie creștină” (1939), „Frumusețile literare în Sfinta Scriptură” (1946), „Glosolalia” (1949), cel mai bun „Manual de sectologie” (1948), folosit și azi de toți care se interesează de respectiva disciplină.

Nici Academia teologică din Caransebeș n-a fost lipsită de profesori iluștri. Îl vom cita pentru început pe *Iuliu Olariu* care a ocupat catedra de studii biblice și Dogmatică între 1885 și 1920. „Introducerea în sfintele cărți ale Vechiului și Noului Testament” (1912), comentariile la Evangheliile sinoptice (1894), la Evanghelia după Ioan (1897), la epistolele mari (1910) și la celelalte epistole pauline (1913), au fost folosite pînă aproape de vremea noastră ca unice manuale de exegeza Noului Testament în învățămîntul teologic superior al Patriarhiei Române. Același rol l-au îndeplinit „Dogmatica Bisericii Ortodoxe” (1907) și alte manuale întocmite de Iuliu Olariu cum ar fi „Manualul de tipic” (1897) sau „Cursul de Teologie pastorală”, ultimul tipărit doar parțial. Precum s-a remarcat pe bună dreptate, „manualele, cursurile și operele teologului Iosif Olariu, au format zeci de generații de preoți, stînd la temelie pregătirii lor profesionale, i-a ajutat să se deprindă cu munca și cu studiul pe studenții săi teologi cărora le era un permanent exemplu viu și au constituit valoroase puncte de reper și trepte pentru viitoarele întocmiri și alcătuirii de manuale. În multe privințe ele rămîn valabile și astăzi...”¹⁸. Amintim în continuare pe *George Dragomir*, titularul catedrei de Morală între 1900—1911 care a întocmit un foarte practic „Manual de Teologie morală” (1909) și pe *Petru Barbu* (1922—1937), renumit pentru manualele sale catehetice, unele întocmite în colaborare cu marele teolog mitropolitul Irineu Mihălcescu. Profesorul

¹⁸ Idem, o.c., p. 719.

Dimitrie Cioloca (1907—1938), a scris documentatul studiu „Virtutea teologică a credinței” (1925) iar împreună cu profesorii cernăuțeni *Teodor Tarnavski* și *Emilian Voiuțchi* a publicat „Colecția de predici pentru toate duminicile anului bisericesc” în 3 volume (1909—1911). *Ștefan Pop* (1925—1937) și *Gheorghe Cotoșman* (1937—1948) au studiat trecutul Bisericii și poporului nostru dăruindu-ne, între altele, cite un istoric al eparhiei Caransebeșului (1933, respectiv 1941). Un amănunt care merită să fie menționat cu privire la Ștefan Pop este acela că inițial a aparținut clerului greco-catolic și că a îmbrățișat Ortodoxia după ce prin studiu aprofundat s-a convins de superioritatea acesteia. *Zeno Munteanu* a predat Noul Testament între 1926—1948 și a publicat câteva studii temeinice asupra „Citirii Sfintei Scripturi la cultul divin” (1940) sau asupra „Noțiunii și originii divine a apostolatului” (1941).

Cînd prin reorganizarea învățămîntului teologic din Patriarhia Română, academiile teologice s-au contopit spre a forma în final Institutul teologic universitar din Sibiu, la Caransebeș s-a creat un seminar teologic al cărui director a fost același *Zeno Munteanu*, pînă la pensionare (1963). Un alt director, *Dumitru Abrudan* (1967—1971), a trecut la Institutul teologic universitar din Sibiu ocupînd și azi catedra de Vechiul Testament. Teza sa de doctorat: „Creștinismul și mozaismul în perspectiva dialogului interreligios” (1979), este deschizătoare de drum în problema tratată.

Academia teologică din Timișoara a avut o existență mai scurtă — cum am arătat — dar profesorii ei n-au împlinit rosturi mai puțin importante decît ceilalți colegi ai lor. Dintre aceștia amintim mai ales pe *Ioan Petreușă*, decedat recent, de la care au rămas cîteva lucrări de referință în Dreptul canonic și Teologia sistematică: „Rudenii spirituală” (1941), „Anatema” (1941), „Spiritismul” (1945), precum și „Manualul de Teologie Dogmatică și Simbolică” (2 volume), scris în colaborare (1958), în perioada cînd a funcționat ca profesor la Institutul teologic universitar din Sibiu (1948—1955).

4. Profesori plecați din Banat la alte școli.

Mitropolia Banatului în general și școlile ei teologice au oferit cadre de valoare învățămîntului teologic al întregii Biserici Ortodoxe Române. Astfel, deși numai mirean, *Damaschin Bojincă* (1802—1869) este apreciat de marele mitropolit Veniamin Costache care îl numește rector al Seminarului „Veniamin” între 1834—1839 și încă o dată între 1840—1841; *Zaharia Boerescu* funcționează la seminarul din București între 1837 și 1841, iar apoi la seminarul din Curtea de Argeș în jurul anului 1850; *arhimandritul Ghenadie Popescu* funcționează ca profesor la seminarul de la mănăstirea Neamț (1855—1859), scurt timp la seminarul din Roman (1860—1864) și apoi la seminarul din Buzău (1860—1869); *Ioan Sîrbu* (1861—1922), autorul cunoscutei „Istории a lui Mihai Viteazul, domnul Țării Românești”

(1907), operă premiată de Academia Română, a funcționat o vreme ca profesor la Seminarul „Central” din București¹⁹.

Merită să fie citați și alți profesori contemporani nouă care plecând de la școlile teologice din Banat au contribuit în mod hotărâtor la dezvoltarea teologiei ortodoxe române. Cităm astfel pe *Vasile Loichița* (1881—1958) care și-a început activitatea la Institutul teologic din Caransebeș (1907—1924), după care a trecut la catedra de Dogmatică a Facultății de Teologie din Cernăuți — Suceava (1924—1946). De numele lui se leagă câteva studii capitale în specialitatea respectivă: „Numirile biblice ale lui Dumnezeu și valoarea lor dogmatică” (1927), „Doctrina Sf. Ioan Damaschin despre Maica Precista” (1937), „Perihoreza dogmatică” (1938). Amintim apoi pe *Lazăr Iacob* (1884—1951), unul din marii noștri canoniști, care și-a început activitatea la Institutul teologic din Arad (1908—1921), spre a și-o continua la facultățile de drept din Oradea (1921—1934) și Cluj (1934—1938), iar între 1938 și 1948 să ocupe catedra de Drept bisericesc de la Facultatea de Teologie din București. Titlul citorva lucrări publicate arată direcția preocupărilor sale: „Politica Scaunului papal” (1936), „Situația de drept a ordurilor și congregațiilor religioase din România” (1940), „Conștiința ortodoxă română din Ardeal” (1944), „Împăratul Iustinian ca legislator bisericesc” (1948).

De la Academia teologică din Caransebeș apoi pleacă la Institutul teologic universitar din București doi profesori de incontestabil prestigiu: *Petru Rezuș* și *Mircea Chialda*. *Petru Rezuș* a predat în Caransebeș disciplinele Teologiei sistematice (1938—1947) când a elaborat un încă neîntrecut „Curs de Teologie fundamentală” (1942) cum și câteva lucrări de referință: „Tradiția dogmatică ortodoxă” (1939), „Aghiologia ortodoxă” (1940), „Despre Duhul Sfânt” (1941), „Axiologia Teologiei fundamentale” (1943), „Știința mărturisitoare de Dumnezeu” (1944), „Filosofia confesiunilor creștine” (1944), „Introducere în Teologia dogmatică” (1946), „Teoria valorilor religioase” (1947) etc. La București a deținut catedra de Teologie fundamentală (1947—1974). *Mircea Chialda* a predat Vechiul Testament cât a funcționat la Caransebeș (1938—1948), perioadă de timp când a publicat un volum masiv despre „Sacrificiile Vechiului Testament” (1941) cum și studiile „Ebed-Iahve” (1941), „Anul jubiliar al evreilor” (1943), „Melhisedec, preotul-rege din Salem” (1946) etc. ... La București a ocupat aceeași catedră de Vechiul Testament (1948—1979), iar între 1973 și 1979 a deținut funcția de rector.

¹⁹ Prof. Toma Bulat, *Profesori bănățeni în serviciul școlilor clericale din Principatele Române în sec. XIX*, în rev. Mitropolia Banatului, an. VXI, nr. 10—12, octombrie—decembrie 1966, pp. 632—642; Viorel Grozav, *Profesori ardeleni dincoace de Carpați*, în: Revista arhivelor, București, an. LVI, vol. XLI, nr. 3, 1979, pp. 312—313; cf. Virgil Molin, *Un „auzitor de la teologie” din Virșef, rector al seminarului din Buzău: Luca P. Călățeanu (1810—1870)*, în rev. Mitropolia Banatului, an. XVI, nr. 1—3, ianuarie-martie 1966, pp. 65—70.

Academia teologică din Timișoara, în fine, a dat Institutului teologic universitar din Sibiu pe profesorii *Sofron Vlad* de Noul Testament, *Dumitru Belu* de Morală și Omiletică și *Ștefan Lupșa* de Istoria Bisericii Românești. Toți au oferit literaturii teologice în perioada lor bănățeană (1941—1948) studii valoroase dintre care amintim: „Mărturia Sf. Apostol Pavel despre viața și învățătura Mântuitorului” (1941), „Școala mitologică” (1943), și „Un păstor model” (1946), de S. Vlad, „Maica Domnului în lumina imnelor liturgice” (1941) și „Despre iubire” (1945) de D. Belu. În afara unor numeroase studii, Ștefan Lupșa a publicat în colaborare, manualul de „Istoria Bisericii Românești” în 2 volume (1957 și 1958).

La acest capitol vom mai cita alți doi aparținători ai Mitropoliei Banatului, *Mircea Păcurariu* și *Remus Rus*, care ocupă catedra de Istoria Bisericii Române, respectiv de Istoria religiilor la Institutul teologic universitar din Sibiu și la Institutul teologic universitar din București. Mircea Păcuraru deși relativ tânăr, pe lângă multe studii risipite în revistele bisericești și de specialitate din țară și străinătate, a întocmit un manual de „Istoria Bisericii Române” pentru seminariile teologice, o masivă „Istorie a Bisericii Ortodoxe Române” în 3 volume (1980—1981), un valoros studiu privind „Legăturile Bisericii ortodoxe din Transilvania cu Țara Românească și Moldova în sec. XVI—XVIII” (1968), cum și bine documentata schiță asupra „Începuturilor Mitropoliei Transilvaniei” (1980). Remus Rus, la rîndul său, s-a făcut remarcat prin originalul volum tratind „Concepția despre om în marile religii” (1978).

5. Teologie și arhierie.

Școlile teologice din Mitropolia Banatului, ca de altfel și cele din alte provincii, mai ales Transilvania, au dat Bisericii cadrele necesare ierarhiei superioare. Aproape toți ierarhii au provenit în trecut din rîndul profesorilor de la institutele și academiile teologice. Așa bunăoară din rîndul cadrelor didactice ale Institutului teologic din Arad au ajuns, spre a-i cita în ordine alfabetică, *Roman Ciorogariu* (1881—1917) episcop al Oradiei (1921—1936), *Iosif Goldiș* (1869—1873) episcop al Aradului, *Gherasim Raț* (1822—1835) episcop al Aradului (1835—1850), *Miron Romanul* (1857—1869) episcop al Aradului (1873—1874) și mitropolit al Ardealului (1874—1898).

Institutul teologic din Caransebeș la rîndul său a dat pe unul din arhieriei bănățeni cei mai interesați, *Filaret Musta* (1839—1930). După ce a studiat la Universitatea din Leipzig, a devenit profesor la Institutul teologic din Caransebeș (1870—1888), iar din 1902 a funcționat ca vicar episcopesc tot la Caransebeș. A iubit cartea ca puținii alții, a acumulat cunoștințe foarte temeinice și a devenit o incontestabilă autoritate mai ales în studiul Sfintei Scripturi. Deși n-a publicat nimic, de la el au rămas o serie de manuscrise și bogate însemnări pe cărțile valoroasei sale biblioteci. Luînd în considerare

vasta sa cultură, precum și activitatea pe tărîm bisericesc și național; Facultatea de Teologie din Cernăuți l-a declarat „doctor honoris causa” în 1929, nu mult timp înainte de a muri.

Dintre ierarhii bănățeni care au fost inițial profesori mai amintim pe *Nicolae Popea* al Caransebeșului (1889—1908) care între 1856—1870 a funcționat la Institutul teologic din Sibiu și pe *Vasile Lăzărescu* episcop al Caransebeșului (1933—1940) și arhiepiscop al Timișoarei și mitropolit al Banatului (1940—1961) care între 1920—1924 a funcționat la același Institut teologic din Sibiu. *Nicolae Popea* a devenit membru al Academiei Române ca recompensă pentru activitatea lui științifică și patriotică. De la el au rămas pe lîngă „*Vechea Mitropolie a Transilvaniei*” (1870), încă două lucrări fundamentale pentru cunoașterea mitropolitului *Andrei Șaguna*: biografia (1879) și „*memorialul*” (1889). *Vasile Lăzărescu* a scris: „*Creștinismul și științele oculte*” (1924). „*Cultul inimii lui Iisus la catolici*” (1933), „*Pe drumul Damascului*” (1940), „*În ce ne deosebim*” (1958) și două volume de cuvîntări intitulate „*Pîrga darului*” (1936) și „*Praznic luminat*” (1940).

6. *Studenți teologi care au îmbogățit teologia și spiritualitatea ortodoxă română.*

Școlile teologice care au funcționat la Arad, Caransebeș și Timișoara au contribuit la promovarea teologiei noastre impunînd-o pe plan interortodox și interbisericesc. Ele au împlinit însă și un rol didactic pregătind studenți care, cei mai mulți, au intrat în serviciul Bisericii, dar destui alții au activat în diferite domenii ale culturii manifestîndu-se ca elemente de valoare. Așa spre exemplu Institutul teologic din Caransebeș a numărat printre studenții săi pe talentatul scriitor *Ion Popovici Bănățeanu* (1889—1892) care și-a făcut remarcate calitățile literare încă pe cînd a urmat cursurile acestei școli în cadrul „*Societății ei de lectură*”²⁰. Cîțiva ani mai tîrziu (1900—1903), la aceeași școală teologică se va forma pentru a deveni preot alt viitor scriitor, unul din cei mai renumiți pe care i-a avut Banatul, *Mihail Gașpar* (1881—1929). Potrivit opiniei specialiștilor, literatura română îi datorează lui *Mihail Gașpar* „primul roman istoric de o valoare incontestabilă” (scil. „*Fata Vornicului Oană*”) ²¹. La Institutul teologic din Caransebeș și Arad a învățat apoi și renumitul nostru istoric *Ștefan Meteș* ²². Nu-l vom omite pe *Timotei Popovici* (1870—1950), promotor al muzicii bisericești și laice din întreaga Transilvanie, compozitor, diri-

²⁰ Ion B. Mureșianu, *Ion Popovici Bănățeanu, și „Societatea de lectură a elevilor de la Institutul teologic și Liceul pedagogic din Caransebeș”,* în rev. Mitropolia Banatului, an. XXX, nr. 1—3, ianuarie—martie 1980, pp. 146—152.

²¹ Prof. Traian Topliceanu, *Scriitorul Mihail Gașpar,* în rev. *Semenicul*, Lugoj, an. III, nr. 1—2, 15 ianuarie 1930, p. 12, cf. I. D. Suci, *Literatura bănățeană de la început pînă la Unire (1582—1918),* Timișoara, 1940, pp. 241—263.

²² Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Ștefan Meteș cercetător al istoriei Bisericii românești,* în volumul comemorativ *Ștefan Meteș la 85 de ani,* publicat de Arhivele Statului, Cluj-Napoca, 1977, p. 85.

jor de cor și dascăl al multor generații, care de asemenea este absolut al Institutului teologic din Caransebeș (1892)²³.

Numeroși tineri din părțile Banatului au frecventat însă și alte școli teologice decât cele proprii²⁴. Unii din ei și-au îndreptat pașii spre Carloviț²⁵. Din jumătatea a doua a sec. XIX vor prefera Cernăuțiul, facultățile teologice de renume din Viena ori diferite centre universitare germane. Astfel deja amintitul *Iuliu Olariu* (1859—1920) a fost trimis de episcopul său, Ioan Popasu, să studieze la Leipzig și Erlangen.

Ulterior doritorii să aprofundeze teologia vor fi atrași de universitățile și din alte țări. Ne facem o datorie din a pomeni aici o figură cu totul excepțională: *Ioan David* (1900—1967), ajuns profesor de Vechiul Testament la Academia teologică din Caransebeș (1928), dar numai pentru cîțiva ani, deoarece îmbolnăvindându-se trece la pensie (1938) și este obligat la completă inactivitate pînă la moarte. După ce a isprăvit teologia la Cernăuți și filologia clasică la București, el a făcut studii strălucite de orientalistică la Strasbourg. De la el au rămas în manuscris: „Introducere în cărțile Vechiului Testament”, „Curs de gramatică a limbii ebraice și aramaice”, „Poezia paulină”, „Încercare asupra istoriei religiilor”, etc.²⁶.

La fel în anii din urmă doritorii de a aprofunda teologia și-au completat studiile începute în țară la diferite școli superioare din străinătate. Ne referim la *Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Sevciciu Lugojanul* care a urmat cursuri de specializare la Facultățile de Teologie din Neuchâtel și Fribourg—Elveția (1967—1968 și 1971—1972) după care a obținut doctoratul la Institutul teologic universitar din București cu teza „Doctrina hristologică a Sfintului Chiril al Alexandriei în lumina tendințelor actuale de apropiere dintre Biserica Ortodoxă și Vechile Biserici Orientale” (1973), *Aurel Jivi* în prezent cadru didactic la Institutul teologic universitar din Sibiu, care mai mulți ani a urmat cursurile Seminarului teologic Mc Cormick din Chicago — S.U.A. și *Dan-Ilie Ciobotea* care a frecventat Facultatea de Teologie protestantă din Strasbourg—Franța unde a luat doctoratul cu teza „Reflecție și viață creștină astăzi. Încercare asupra raportului dintre Teologie și viață”, apoi Facultatea de Teologie din Freiburg — R. F. G., după care a devenit profesor temporar la Institutul ecumenic de la Bossey—Elveția.

Toți cei care au urmat școlile teologice din Banat sau bănațenii care au studiat teologia la diferite facultăți sau universități străine, au

²³ Gh. C. Zamfirescu, *Timotei Popovici în cultura românească*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, an. XCII, nr. 7—8, iulie—august 1974, pp. 956—962.

²⁴ Vezi Costin Feneșan, *Studenți din Banat la universitățile străine pînă la 1552*, în: Revista de istorie, București, t. XXIX, nr. 12, decembrie 1976, pp. 1945—1965.

²⁵ Pr. prof. dr. Teodor Bodogae, *Documente inedite privitoare la istoria învățămîntului teologic din Transilvania*, în rev. Biserica Ortodoxă Română, an. XC, nr. 11—12, noiembrie—decembrie 1972, pp. 1219.

²⁶ Prot. dr. Marcu Bănescu, *Profesorul de teologie Ioan David* în rev. Mitropolia Banatului, an. XXVI, nr. 1—4, ianuarie—aprilie 1976, pp. 231—232.

fiecare partea lor de contribuție la mersul înainte al teologiei ortodoxe române, atât prin activitatea lor de ansamblu, cât și prin lucrările întocmite, majoritatea cu valoare unanim recunoscută.

7. Publicații teologice

Ca orice altă disciplină, teologia are trebuință de cărți și manuale, iar pentru a se dezvolta de mijloacele prin care cercetătorii să-și facă cunoscute studiile și, totodată, să ia cunoștință de rezultatele la care au ajuns alți colegi ai lor. Cu astfel de motivație și de asemenea cu scopul de a contribui la educația religioasă-morală a credincioșilor, în aceeași măsură pentru a răspunde unor precise scopuri național-patriotice, eparhiile Mitropoliei Banatului au depus, încă din vechime eforturi susținute în vederea organizării de imprimerii proprii în care să tipărească tot ce slujea obiectivelor urmărite.

Nevoia de slovă scrisă de altfel a fost permanent resimțită. Ea a crescut pe măsură ce poporul nostru și-a intensificat lupta de emancipare națională, bine știind că viața bisericească a evoluat paralel cu cea socială, culturală și politică. În acest sens trebuie semnalată apariția unor imprimerii bănățene încă din secolul al XVI-lea²⁷, doar că ele nu erau ale Bisericii, nici la dispoziția ei. Drept urmare se vor face încercări de a împlini asemenea lipsă, ca spre pildă „popa Constantin tipografal rimnicean” care în anul 1767 a venit la Timișoara „să facă aici tipografie”²⁸. Ce nu s-a reușit în vremuri de bejenie, se va întâmpla când încep să mijească zorii unei alte epoci. Astfel în anul 1879 episcopia Aradului reușește prin ierarhul ei Ioan Mețianu, viitorul mitropolit al Ardealului, să-și organizeze o bună tipografie diecezană. Peste cîteva ani episcopul Ioan Popasu făcu același lucru la Caransebeș (1885).

Odată cu aceasta se inițiază editarea unor numeroase publicații religioase și teologice a căror aport la promovarea teologiei ortodoxe române este inestimabil. Să amintim la început periodicele „Biserica și școala” de la Arad, al cărui prim număr a ieșit de sub teasc la 30 ianuarie/11 februarie 1877, precedat de „Lumina” scoasă în 1872, și de „Foia diecezană” de la Caransebeș inițiată la 5/17 ianuarie 1886. Mai bine de 60 de ani aceste reviste au apărut regulat pînă cînd în 1950 s-au contopit formînd revista „Mitropolia Banatului” care apare în continuare. Surata lor mai proaspătă a fost „Biserica bănățeană” care a început să se publice la Timișoara (1941) deodată cu restaurarea eparhiei de aici.

Pe lângă aceste reviste în care au apărut valoroase studii teologice, fiecare eparhie a tipărit cîte un *calendar*, al Aradului începînd cu 1880 și al Caransebeșului începînd cu 1889, ulterior al Timișoarei din 1941, continuate din 1980 de „Îndrumătorul

²⁷. Alexandru Rusu, *Cîteva date din istoricul tipografiei în Banat (1591—1848)*, în rev. Mitropolia Banatului, an. XVI, nr. 4—6, aprilie—iunie 1966, pp. 239—246.

²⁸. Prot. Ion B. Mureșianu, *Aspecte din trecutul Bisericii bănățene*, în rev. Mitropolia Banatului, an. XIX, nr. 7—9, iulie—septembrie 1969, p. 411.

bisericesc" al Mitropoliei Banatului. Ce au însemnat aceste calendare pentru Ortodoxia românească nu e locul să insistăm aici. Vom cita doar remarcă potrivit căreia „dacă spiritualitatea bănățeană este atât de avansată în sens european, se datorește și calendarelor tipărite de Biserică...”²⁹.

O mențiune specială merită „anualele” academiilor teologice de la Arad și Caransebeș care, și dacă n-au avut apariție regulată, au pus în circulație interesante contribuții ale profesorilor lor.

Eparhiile Mitropoliei Banatului au publicat și două reviste exclusiv teologice: „*Altarul Banatului*” care s-a tipărit la Caransebeș între 1944—1947 și „*Duh și adevăr*” care s-a tipărit la Timișoara între 1943—1947, acestea din urmă fiind la ora respectivă singura publicație exclusiv omiletică din întreaga Patriarhie Română.

Din inițiativa eparhiilor s-au imprimat apoi numeroase „colecții” sau volume izolate cu conținut teologic. Un merit deosebit revine episcopului Aradului *Grigorie Comșa* (1925—1935) care a îmbogățit literatura teologică cu câteva zeci de scrieri dintre care cităm „*Istoria predicii la români*” (1921).

Nu puține au fost apoi strădaniile unor slujitori ai altarului care, fără renume de teologi consacrați și fără a avea girul oficial al Bisericii, au publicat lucrări meritorii dacă nu într-altfel, cel puțin prin aceea că au avut curajul să abordeze domenii din cele mai dificile. Menționăm din acest punct de vedere „*Dicționarul enciclopedic*” al preotului *Victor Aga* (1935), o încercare foarte temerară, dar izbutită, de a cuprinde în doar 368 pagini istorii, tradiții, legende și folclor privind simbolismul actelor de cult și al ceremoniilor religioase.

Am fi nedrepti dacă am omite alți ostenitori în ale scrisului teologic, care n-au fost nici puțini, nici neînsemnați. Unul din domeniile lor preferate a fost cel omiletic. Printre autorii de predici cu circulație în întreaga Patriarhie Română cităm în ordine alfabetică pe *Petru Bogdan* cu volumul „*Viața în Hristos*” (1943), *Ștefan Cioroianu* cu volumele „*Brazde în ogorul lui Hristos*” (1913), „*Dar de lumină*” (1917), „*Un trup și un suflet*” (1930), „*Nu plînge*” (1930), „*Lauda crinilor*” (1942), *Florea Codreanu* cu volumele „*Haina de nuntă*” (1929) și „*Fă și tu asemenea*” (1948), *Ioan Nicorescu* cu volumul „*Amvonul*” (1902), *Melentie Șora* cu volumul „*Îndemnuri duhovnicești*” (1943), *Damian Tudor* cu volumul „*Jertfa laudei*” (1945) și *Dumitru Voniga* cu volumul „*Cuvîntări bisericești*” (1903) și manualul de „*Omiletică sau studiul oratoriei bisericești*” (1907).

Preocupările omiletice constituie și azi o caracteristică în Mitropolia Banatului concretizîndu-se, între altele, în volumul de predici „*Ieșit-a Semănătorul*” (1974), cum și în ecourile trezite în publicistica teologică de peste hotare³⁰.

²⁹ Cf. preot Traian Constantin, *Calendarul nostru*, în rev. *Altarul Banatului*, Caransebeș, an. II, nr. 11—12, noiembrie—decembrie 1945, p. 402.

³⁰ Maria Spiropoulos, *L'Eglise Orthodoxe Roumaine. Son visage actuel*, în

Un alt domeniu în care s-a muncit deosebit de mult a fost acela al istoriei bisericești locale, în general a celei ortodoxe române. Merite nepieritoare și-a acumulat în această direcție *Gheorghe Ciuhandu* (1875—1947) care a publicat între altele: „Încreștinarea ungarilor” (1903), „Episcopii Samuil Vulcan și Gherasim Raț. Pagini mai ales din istoria românilor crișeni” (1935) și „Românii din Cimpia Aradului de acum două veacuri” (1940).

Contribuțiile teologice bănățene continuă în vremea noastră și, în ciuda greutății de a selecționa din multitudinea aparițiilor pe cele mai semnificative, vom cita —pe lângă studiile care se tipăresc periodic în revista „Mitropolia Banatului” — cîteva volume cum ar fi: „Învățătura creștină ortodoxă” (1971), „Călăuza biblică” întocmită de preotul Teodor Șerb (1977), „Viața și învățătura Mintuitorului Iisus Hristos” de Emanuel Copăcianu (1977), „Erminia picturii bizantine” revăzută de prof. C. Săndulescu-Verna (1979), „Temeiurile învățăturii ortodoxe” (1981), „Urmarea lui Hristos” de Toma de Kempis într-o versiune nouă, îmbunătățită etc.

Dacă acestea reprezintă lucrări teologice propriu-zise, în editura Mitropoliei Banatului din Timișoara și în editura Episcopiei Aradului apar permanent valoroase contribuții la istoria bisericească și la valorificarea patrimoniului național. Dintre ultimele cităm: „Monografia Mitropoliei Banatului” de I. D. Suci (1977), „Documente privitoare la Mitropolia Banatului” în 2 volume de I. D. Suci și Radu Constantinescu (1980), „Mănăstiri din Banat” de Ion B. Mureșianu (1976), „Mănăstirea Hodoș-Bodrog” de Eugen Arădeanu, Lucian Emandi și Teodor Bodogae (1980), „Bibliografia localităților și monumentelor medievale din Banat” de Nicolae Stoicescu (1973), „Catedrala Mitropoliei Banatului” de I. D. Suci, Doina Niculescu și Viorel Gh. Țigu (1979), „Monumente istorice din Lugoj” de Ioan Stratan și preot Vasile Muntean (1981), „Monumente bisericești și culturale din zona Oraviței” de prof. Vasile Vărădean (1981), „Arta veche a Banatului” de prof. I. D. Ștefănescu (1981), „Colecția de artă religioasă veche a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului” de Ion B. Mureșianu și „Cazania lui Varlaam în vestul Transilvaniei” de Florian Dudaș (1979).

8. Încheieri

După înșirarea contribuțiilor teologice aparținînd Mitropoliei Banatului, se cuvin cîteva scurte încheieri menite să pună în evidență specificul lor, dacă evident se caută un atare specific.

rev. Contacts, Paris, an. XXIV, nr. 77, trimestrul I din 1972, pp. 57—69. Cf. articolul, *O inițiativă demnă de atenție a Mitropoliei Banatului din România*, în rev. Anaplasia, Atena, nr. 186, iunie—iulie 1970, pp. 3—7; rev. Episkepsis, Chambésy, an. I, nr. 6, 5 mai 1970, pp. 9—11; rev. Zapovit sv. Kirila i Mefodia, Prešov, an. XIII, nr. 7, iulie 1970, p. 168 și rev. Oriente cristiano, Palermo, an. X, nr. 2, aprilie—iunie 1970, pp. 93—94.

a) Înainte de toate vom observa că strădaniile depuse în Mitropolia Banatului pentru cultivarea teologiei și promovarea spiritualității s-au încadrat permanent în lucrarea întregii Ortodoxii românești, ele neurmărind scopuri exclusiviste-locale. Contactul cu restul provinciilor, circulația de valori, împrumutul de teologi au fost și sint neîntrerupte. Tot ce s-a făcut de-a lungul vremii a urmărit dezvoltarea teologiei ortodoxe române în ansamblul ei și, mai presus de orice, slujirea Bisericii.

b) Refuzînd provincialismul, teologii bănățeni s-au ferit totodată de îngustimile confesionalismului. Acrivia lor în fond și formă n-a degenerat nicicînd în exclusivism, cu atît mai mult în prozelitism și în dispute ieftine. Polemicile au fost rare și determinate de împrejurări speciale care și ele aparțin de acum trecutului. În general am putea spune că teologii bănățeni se caracterizează prin spirit ecumenic și prin dorință de dialog.

c) Mitropolia Banatului a dat Bisericii numeroși teologi, în toate ramurile teologiei, unii dintre ei cu opere devenite clasice. Sint însă cîteva discipline cărora li s-a acordat atenție mai deosebită în funcție de utilitatea lor practică. Dintre ele cităm Dreptul canonic, Tipicul, Omiletica și Catehetica, ilustrate fiecare cu cercetări și contribuții unanim apreciate.

d) Mulți teologi, cu osebire odinioară, au îmbrățișat cu pasiune cercetarea trecutului, atît al Bisericii cît și al țării. Prin aceasta ei făceau știință, dar urmăreau și scopuri imediate, îmbinînd armonios atașamentul lor față de Biserică cu dragostea de patrie. A fost o vreme chiar, precum observa marele Vasile Părvan, cînd în Transilvania, deci și în Banat, teologii reprezentau „aproape exclusiv întreaga știință istorică”³¹. Azi istoria și-a creat specialiștii ei, dar teologii continuă s-o îmbogățească cu contribuții de certă valoare.

Ne oprim deocamdată aici spre a nu ne lungi prea mult. Nu vom încheia totuși înainte de a observa că Banatul, asemenea tuturor provinciilor românești și împreună cu ele, și-a dat contribuția la temeluirea și dezvoltarea unei teologii și spiritualități cu care Ortodoxia noastră se poate pe bun drept mindri.

³¹ V. Părvan, *Scrieri*, ediție îngrijită de Alexandru Zub, București 1981, p. 146.

SENATUL ȘCOLAR AL CONSISTORIULUI ROMÂN ORTODOX DIN ARAD ÎN LUPTA PENTRU PROGRESUL ȘCOLII NAȚIONALE (1870—1918)

de : prof. V. POPEANGĂ

După o energică activitate națională și bisericească, remarcabilul luptător pentru drepturile națiunii sale și ale Bisericii pe care o păstorea, mitropolitul Andrei Șaguna a reușit în 1864 să obțină reînființarea istoricei Mitropolii Ortodoxe a Transilvaniei, care avea în părțile vestice ale pământului românesc, la Arad și Caransebeș, două eparhii sufragane. Prin articolul IX de lege din 1868 a fost restabilită Mitropolia Ortodoxă a românilor din Transilvania și a fost recunoscut dreptul natural al națiunii române de a asigura organizarea autonomă a vieții bisericești și școlare. În toamna anului 1868, s-a întrunit la Sibiu, Congresul național-bisericesc al românilor, care a votat Statutul Organic, al cărui proiect fusese elaborat cu minuțiozitate și spiritul de prevedere caracteristice puternicei personalități a lui A. Șaguna. Statutul Organic a fost aprobat în 28 mai 1869, iar de la această dată a constituit baza legislativă a organizării reprezentative și democratice a vieții bisericești și școlare din Transilvania.

Una din tezele fundamentale ale Statutului Organic, precizată în primul articol, era că eparhia „își administrează și conduce independent afacerile sale bisericești, școlare și fundationale în toate părțile și factorii ei consultativi, după forma reprezentativă¹. Consistoriul era organul permanent de conducere a treburilor școlare, bisericești și economice. Secția școlară (senatul școlar) era o componentă a Consistoriului. Atribuțiile senatului școlar constau în organizarea și îndrumarea vieții școlare din eparhie.

Senatul școlar al Consistoriului din Arad, a fost organul permanent de organizare și îndrumare a activității școlare din întinsa eparhie a Aradului. Prin acțiunile pe care le-au inițiat referenții șco-

¹ Ion A. de Preda, *Constituția bisericii gr.-or. române din Ungaria și Transilvania*, Sibiu, 1914, p. 17.

lari care au condus agendele sale, influența sa a depășit cu mult aria de acțiune a școlii, contribuind la progresul cultural al poporului român și la realizarea unității sale naționale prin plebiscitarul act de la 1 Decembrie 1918. Conducerea activității senatului școlar a fost asigurată de spirite active, receptive la cultură, animate de idealul promovării culturale a poporului și luptători energici pentru realizarea unității lui naționale.

Primul referent al Senatului școlar arădean a fost George Crăciunescu (1837—1894), profesor de limba română la Gimnaziul din Timișoara. El a asigurat organizarea judicioasă a activității senatului pe care-l conducea și a inițiat în toamna anului 1870 organizarea cursurilor cu adulții. La aceste cursuri, care se desfășurau între 15 octombrie — 15 iulie, se predau cunoștințe de citit, scris și aritmetică. Îndrumările pedagogice privitoare la educația adulților oglindesc spiritul modern în care referentul școlar arădean concepea actul educativ și funcția culturală a școlii. În iulie 1871, el s-a adresat inspectorilor școlari cerându-le ca în raza lor de activitate să urmărească în mod statornic ca prin cursurile cu adulții, învățătorii să exercite o influență binefăcătoare asupra maselor populare românești. Ridicarea nivelului lor cultural le va face mai conștiente de drepturile lor politice².

Succesorul lui G. Crăciunescu la conducerea senatului școlar a fost George Popa. El era un bun cunoscător al activității școlare, întrucât îndeplinise, între 1870—1872, atribuțiile de referent școlar al Consistoriului din Oradea. Pentru buna organizare a învățămîntului din districtele școlare subordonate Consistoriului din Oradea alcătuiuse un regulament, care ni-l arată ca pe un priceput organizator al învățămîntului românesc. Documentul elaborat în august 1870, era intitulat *„Regule provizorie pentru administrarea învățămîntului național or. în districtul Oradiei”*³ și se baza pe prevederile legii din 1868. Acest document a fost urmat de altul, menit să asigure buna funcționare a rețelei școlare. Este vorba de *„Instrucțiune provizorie pentru inspectorii cercuali de școală”*⁴.

La Arad, George Popa (1841—1897) s-a afirmat ca unul dintre cei mai prevăzători și competenți organizatori școlari din Transilvania din perioada dualistă. Și-a început activitatea în mai 1872 și pînă în anul morții sale, 1897, a contribuit în mod decisiv la dezvoltarea rețelei școlare și la apărarea caracterului național al școlii. Baza juridică a învățămîntului a fost asigurată prin documentele *„Norme pentru administrarea învățămîntului național confesional”* (1876), *„Planul de învățămînt pentru școalele populare”* (1877), și *„Manuducere la afacerile învățămîntului poporan”* (1890). Prin aceste documente, G. Popa a fixat cadrul legislativ al școlii românești din die-

² Arhiva Episcopiei Arad, doc. 75 — II — 1871.

³ Arhivele statului Oradea, fondul Episcopiei ortodoxe, doc. 41 — IV — 1872.

⁴ Ibidem, 2 — IV — 1872.

ceza Aradului. Aceste acte normative au însă o bază pedagogică modernă, intrucît G. Popa a fost unul dintre spiritele receptive la înnoirile timpului și a urmărit să ajusteze rețeaua arădeană de învățămînt la nevoile culturale ale poporului și la exigențele timpului. Pentru a cunoaște modul de organizare a învățămîntului din Austria a făcut călătorii la Viena, a cercetat școlile de agricultură din Sibiu, Mediaș, Brașov și Cluj.

Valoarea activității pedagogice a lui George Popa a fost intuită de episcopul Ioan Mețianu, care l-a sprijinit în activitatea sa de organizator. Cîteva direcții de acțiune au dat nota de originalitate a acestei activități, apreciată de biografii săi⁵. Menționăm următoarele direcții: 1) perfecționarea metodică a învățătorilor, 2) îndrumarea școlilor populare, 3) întărirea rolului cultural al școlii și 4) cunoașterea temeinică a situației învățămîntului popular din dieceză.

Membrii senatului școlar erau spirite receptive la problemele culturale și pedagogice ale epocii. Sinodul eparhial din 1870 a ales ca asesori ai senatului școlar pe Melentie Drăghici, Vasile Beleş, Vincentiu Babeș, Pavel Vasici, Ioan Popovici-Desseanu, Atanasie Șandor, Sigismund Popovici, Ioan Moldovanu, notar în Șiria, și Alexie Popovici, notar în Sintana⁶. În 20 august 1870, senatul școlar a decis să fie organizate conferințele învățătoresți menite să contribuie la perfecționarea învățătorilor. În conferințele lor, învățătorii dezbăteau probleme metodice. Conferința din 1872 a învățătorilor din protopopiatele Șiria, Agriș și Ineu a dezbătut problema predării obiectelor de învățămînt. Învățătorul George Onea a prezentat programele de istorie naturală și geografie. În ultima, vorbește despre România, caracterizînd-o simbolic astfel: „România figurează ca un semicerc în jurul Transilvaniei pînă la Dunăre și Marea Neagră”⁷.

Conferințele învățătoresți au constituit modalități moderne de transfer de informații între învățătorii participanți. În 1871 a fost elaborat un regulament pe baza căruia se desfășurau. Acest regulament a fost definitivat în 1873, iar în 1876 i-au fost aduse îmbunătățiri care vizau perfecționarea metodică a învățătorilor. Pentru a asigura unitatea învățămîntului popular din dieceză, senatul școlar a procedat în 1875 la organizarea conferințelor pe centre. În 1876 au fost organizate conferințe la Timișoara, Arad și Buteni, în anul următor la Arad, Lipova, Buteni și Timișoara, iar în 1878 la Arad, Iosășel, Ineu, Lipova, Săvirșin și Timișoara. În anul 1880, conferințele au fost organizate de inspectoratele școlare. Se constată, însă, și o diversificare a problematicii discutate. Problemele de metodică nu mai sînt prioritare în conținutul dezbaterilor. Învățătorii se arată acum mai

⁵ G. Ciuhandu, *Dr. Giorgiu Popa. Un om de școală și de cultură, (1841—1897)*, Arad, 1934 și T. Mariș, *Un pedagog organizator: Dr. Giorgiu Popa, Arad, 1934*.

⁶ *Protocolul ședințelor ținute din partea sinodului eparhial al diecezei române greco-orientale din Arad în 1870*, Pesta 1870.

⁷ Arhiva Episcopiei Arad, doc. 141 *— IV — 1872.

preocupați și de probleme culturale. În 1882, la conferințele învățătorilor au participat și profesorii preparandiei, asigurându-se astfel caracterul elevat al dezbaterilor. Pentru conferințele din 1888 și 1889, senatul școlar a elaborat instrucțiuni scrise, care conțineau îndrumări pentru predarea limbii române⁸. Până la sfârșitul secolului XIX, senatul școlar a utilizat conferințele învățătoarești ca o modalitate permanentă de perfecționare metodică a învățătorilor. Problematika lor pedagogică a fost variată: orarul săptămânal, metodică predării diferitelor obiecte de învățămînt, educația fetelor, educația adulților, orientarea practică a învățămîntului, îmbunătățirea frecvenței școlare etc.

Rețeaua de învățămînt din raza de acțiune a senatului școlar era împărțită în cercuri școlare, corespunzătoare protopopiatelor. În 1870 existau 32 inspectorate școlare în subordinea senatului. Numărul lor a variat în decursul timpului. Inspectorii școlari cercuali asigurau îndrumarea instituțiilor de învățămînt. În toamna anului 1870, senatul școlar a denumit inspectorii în toate inspectoratele din dieceză. Printre atribuțiile fixate lor erau și unele de ordin administrativ: publicarea posturilor vacante, alegerea învățătorilor în posturile libere, îmbunătățirea frecvenței școlare, asigurarea condițiilor igienice din școli și cooperarea cu autoritățile comunale și parohiale pentru asigurarea bazei materiale a școlii. Senatul școlar stabilea lista manualelor școlare⁹. În 1877 senatul a instituit un concurs pentru elaborarea unor manuale corespunzătoare¹⁰. În ultimul sfert al secolului trecut, Senatul școlar arădean a stimulat orientarea practică a învățămîntului popular. În 1883, se cerea tuturor inspectorilor școlari să solicite de la candidații pentru ocuparea posturilor vacante de învățători „cunoștința pomăritului și a grădinăritului în măsură corespunzătoare, iar la compunerea listei candidaților totdeauna să se prefere recurenții cei distinși în pomologie și grădinărit”¹¹. Dar în cimpul activității productive apăruseră noi activități umane. În circulara nr. 3017 din 15 august 1885, episcopul Ion Mețianu cerea inspectorilor școlari să arate învățătorilor valoarea meseriilor pentru tinerii absolvenți ai școlii. Se desprinde din aceste circulare — care în fond aveau un conținut pedagogic elevat — preocuparea pentru a asigura prin educație viitorul comunității naționale și a o ridica la stadiul de civilizație al popoarelor înaintate ale Europei. În circulara nr. 3206 din 6 august, inspectorii școlari erau îndrumați să asigure deschiderea cursurilor școlare în condiții optime de igienă și dotare materială a școlilor. Se insista în circulară asupra

⁸ Instrucțiune pentru conferințele învățătorilor de la școlile gr. or. române din dieceza Aradului pe 1888, Arad, 1888 și Instrucțiune pentru conferințele învățătorilor de la școlile confesionale gr. or. române din dieceza Aradului pe anul 1889, Arad, 1889.

⁹ Cerculariu. Despre cărțile de întrebuintă în școală în anul școlar ce vine, Arad, 8 august, 1877, expediat cu nr. 1711/460 școlare.

¹⁰ Arhivele statului, Arad, „Protocolul ședințelor senatului școlar pe anul 1877”, proces verbal 460.

¹¹ Arhiva Episcopiei Arad, circulara 1637 din 30 iulie 1883.

frecventării școlii pentru a se asigura educația poporului „după cerințele civilizației de astăzi și pentru postulatele civilizației ce se prevede că ne-o va aduce viitorul. Școlarii, generația viitoare, au să fie și să cere să-i educăm pentru postulatele civilizației ce are să vină”. E surprinzător de modernă o asemenea exigență formulată față de școala românească acum un secol. Se contura, astfel, viziunea prospectivă a actului pedagogic, pe care pedagogia modernă o consideră ca pe o coordonată fundamentală a oricărui act educativ eficient. O asemenea viziune a continuat să stea la baza activității referenților școlari. În 1894, senatul școlar cerea inspectorilor școlari să fie mai stăruitori în îndrumarea locuitorilor satelor spre ramuri economice menite să întărească baza lor economică. În atenția senatului școlar erau ramuri economice ca apicultura, pomicultura, sericicultura, legumicultura. Se cerea învățătorilor ca ei să cultive în mod rațional grădinile școlare, încit ele să devină „un exemplu bun și indemnătoriu și pentru popor”¹². În 1898 au fost comunicate învățătorilor modalitățile de propunere a cursului de pomicultură în clasele V—VI ale școlii de repetiție¹³.

Îndrumarea pedagogică a învățătorilor de către protopopii din dieceză, care îndeplineau și atribuțiile de inspectori școlari, s-a dovedit a fi insuficientă, din cauza dezvoltării rețelei școlare și a complexității tot mai accentuate a actului educativ. În 1874, senatul școlar s-a consultat cu inspectorii aflați în funcțiune asupra modalităților de îmbunătățire a actului inspecției școlare. Doi dintre inspectorii de atunci, Luca Călăceanu și Petru Zeldeșianu, au propus ca actul inspecției să fie efectuat de învățători bine pregătiți¹⁴. Vizitînd școlile din cercul școlar Radna în anii 1897—1898, referantul școlar Ion Lengher constata că inspectorul regesc al școlii, Varjassi Arpad, manifestă un zel evident în înființarea de școli de stat¹⁵. De aceea, era nevoie ca actul inspecției școlilor românești să fie mai eficient.

Între 1897—1900, atribuțiile de referent școlar au fost îndeplinite de profesorul Ion Petrovici¹⁶. În anii 1900—1901, conducerea senatului școlar a fost încredințată vajnicului luptător național Roman Ciorogariu. Succesorul său a fost profesorul Sever Secula în anii 1903—1904. La începutul anului 1904 a trecut profesor la preparandie, iar activitatea senatului școlar a fost condusă de V. Goldiș pînă în 15 octombrie 1904, cînd a fost numit referent provizoriu Caius Brediceanu. El a funcționat pînă la 1 mai 1905, cînd a demisionat. V. Goldiș a condus din nou întreaga activitate pînă la 30 mai 1905, cînd a fost numit referent remarcabilul om de cultură Gheorghe Ciuhandu. Cu toții au fost preocupați de reorganizarea inspecției școlare. R. Ciorogariu a propus

¹² Ibidem, circulara 962 din 20 februarie 1894.

¹³ Ibidem, circulara 1135/1898.

¹⁴ Ibidem, doc. 106 — IV — 1874.

¹⁵ Ibidem, doc. 226 — IV — 1897.

¹⁶ Gh. Ciuhandu, *Douzecișicinci de ani din viața școlii eparhiale de lete din Arad (1890—1915)*. Prefața. E un valoros manuscris de 359 pagini aflat în Biblioteca Episcopiei Arad.

ca în fiecare inspectorat școlar să fie numit inspector un pedagog. Ani în șir problema a fost reluată. Senatul școlar din Arad a numit, în 25 septembrie 1911, o comisie din care făceau parte R. Ciorogariu, Gh. Ciuhandu, I. Moldovan, T. Putici și V. Goldiș, pentru a decide modul de organizare a inspecției școlare. Argumentele pedagogice și naționale aduse au fost decisive și senatul a decis să instituie un concurs pentru numirea unui inspector școlar¹⁷. Au candidat învățătorii Ion Simu (Arad), Coriolan Mursa (Ostrov), Candid Muslea și Romul Frateș (Brașov), Sabin Opreanu și Ion Mateiu. Alegerea a căzut asupra lui Romul Frateș, fost elev al lui V. Goldiș la Gimnaziul din Brașov. De la 1 septembrie 1912, R. Frateș s-a dovedit a fi un priceput organizator al învățămîntului românesc din părțile Aradului.

Un obiectiv statornic al senatului școlar din Arad, pînă la 1 Decembrie 1918, a fost întărirea funcției cultural-naționale a școlii. În 1871, senatul școlar a elaborat un act normativ pentru directorii școlari. Documentul este intitulat, „Instrucțiune pentru directorii locali ai școalelor populare”. Inspectorii școlari depun eforturi pentru întărirea funcției educative a școlii. Reuniunile și conferințele învățătoreshti contribuie, însă, și la difuzarea ideii că școala e chemată să contribuie și la progresul cultural al poporului. Inspectorii școlari Nicolae Butariu (Bodești), Cristofor Giuchici (Lipova), Vasile Beleş (Săvirșin), Partenie Gruescu (Birchiș), I. Popovici-Desseanu (Arad), Luca Călăceanu (Alioș), Constantin Gurban (Sebeș), P. Vasici (Timișoara), Ioan Moldovan (Șiria) erau spirite receptive la innoirile epocii și luptători pentru promovarea culturală a poporului. Cu tact și abnegație, ei au angajat școlile populare și pe învățători pe calea binefăcătoare a difuzării cunoștințelor științifice în popor. S-a început cu explicarea rolului școlii în educația tineretului, „pentru a crește națiunii sale o generație nouă, vie, a o conduce și pe arena vieții sociale, a-i da o direcțiune de tînără și a se nisui acum odată a șterge lacrimile de pe ochii maicii dulce stoarse de cele 17 secole vitrege, a înainta sperarea națiunii, adică tinerimea română în cultură și civilizație”. Așa scria în 30 octombrie 1873 învățătorul Demetriu Curta din Buteni, exprimînd o concepție pedagogică modernă, care atribuia școlii un rol decisiv în educarea tinerei generații și în propășirea culturală a națiunii¹⁸.

Senatul școlar al Consistoriului din Arad a apărut școlile populare în fața acțiunilor opresive pe care autoritățile guvernamentale le-au inițiat după 1868 și care urmăreau să slăbească funcția educativă a școlii. Într-un document memoriu înaintat în 1873 Ministerului de culte și instrucție publică, G. Popa semnalează abuzurile și acțiunile arbitrare ale autorităților arădene, care, prin actele lor, au contribuit la slăbirea funcției culturale a școlii populare. Senatul școlar solicita autorităților guvernamentale să îndrume organele administrative subor-

¹⁷ Arhiva Episcopiei Arad, doc. 82 — IV — 1907.

¹⁸ Ibidem, doc. 181 — IV — 1873.

donate lor să nu mai creeze dificultăți menite să blocheze buna funcționare a școlilor populare românești¹⁹.

Senatul școlar din Arad a întreprins și acțiuni constructive, menite să întărească funcția cultural-națională a școlii românești. După 1881, senatul a inițiat acțiuni energice pentru a asigura pregătirea unor generații active de învățători, care să fie devotați cauzei promovării culturale a poporului. Ideea luminării poporului devine una dintre tezele pedagogice des întâlnite în actele normative elaborate de senat și în activitatea de îndrumare a învățătorilor. În 1882, se constată că știința a progresat, iar oamenii comunică prin intermediul telegrafului și călătătoresc cu mașini puse în mișcare de forța aburului. În asemenea condiții se considera că unul din obiectivele fundamentale ale școlii este „să ne străduim ba chiar să grăbim la lumina și deștepta cât mai mult și mai curînd și pe oamenii cei mai în vîrstă, pe poporul crescut sau adult, pentru că el, înzestrat cu arma luminii și a deșteptării, să fie în stare a ține concurența sau pas deopotrivă cu celelalte popoare conlocuitoare în toate privințele”²⁰. Se pornea de la constatarea care intra decisiv în conștiința națională a românilor, că ei ca națiune sînt în „luptă continuă de existență”, iar mijlocul de întărire a capacității sale de luptă e „școala și învățătura”. Din unele circulare reieșea persistența ideii lui D. Tichindeal de a atribui școlii rolul de a valorifica potențialul intelectual al națiunii române. În circulara nr. 1826 din 1881 se cerea învățătorilor să lupte pentru promovarea culturală a poporului și să dezvolte „acele talente depuse în prisosință în fiii lui”.

Promovarea culturală a poporului însemna acțiune socială bine organizată și permanentă. Senatul școlar a căutat modalitățile instituționale de acțiune, integrînd inițiativele culturale în sfera de activitate a școlii confesionale. Încă din 1873, G. Popa a cerut directorilor de școli să înființeze „o școală de pomi”, adică o grădină de practică agricolă, în care elevii erau deprinși cu cultivarea rațională a pămîntului. Elevii erau inițiați în tehnica altoiului, pomiculturii și viticulturii. De asemenea, se prevedea ca în cadrul școlii să fie înființată o bibliotecă școlară, care, prin difuzarea cărților și comentarea lor, să contribuie la dezvoltarea morală și intelectuală a tineretului. Se introduce și practica împrumutului de cărți²¹. Din 1887, senatul a inițiat o acțiune viguroasă pentru înființarea școlilor de fete, în care să se asigure formarea viitoarelor gospodine și mame. În 1879, 18 eleve ale preparandiei au depus examen de învățătoare, care ulterior au fost angajate ca atare la școlile de fete.

O viguroasă acțiune de înaintare culturală a poporului a decis înființarea reuniunilor de lectură și a corurilor de adulți. Senatul școlar din Arad a sprijinit înființarea reuniunilor culturale cu o vigoare dem-

¹⁹ Ibidem, doc. 30 — IV — 1873.

²⁰ Ibidem, circulara nr. 1820 din 25 septembrie 1882.

²¹ Instrucțiune pentru directorii locali ai școlilor românești confesionale în districtul Consistoriului din Arad, în „Lumina”, anul II, 1873, nr. 73.

nă de sacrificiile făcute de popor. Prin circulara nr. 287 din 30 martie 1882, Consistoriul din Arad solicita protopopilor și directorilor școlari să se înființeze în fiecare protopopiat o reuniune, care, prin „prelegeri populare și instructive din diferite ramuri de cultură”, să facă masele populare să înțeleagă și să înlăture fenomenele de influență negativă în sate. În adunările organizate de reuniuni se va arăta „datorința ce o are omul de a-și îngriji și conserva sănătatea ca cel mai mare dar de la Dumnezeu, arătându-i și cauzele care ruinează sănătatea, dar și modul cum se poate delătura acelea”. În adunările organizate în localul școlii, învățătorii erau îndrumați să analizeze „modul cum să înainteze și poporul nostru mai cu succes în cultură, în economie, în bună stare”. Se cerea învățătorilor să vorbească „pe larg despre lucru, despre cultivarea pământului, prăsirea și creșterea vitelor, despre lux și relele provenitoare din el, să se citească din când în când din cărțile sfinte și din cărțile lumești, din istorie, geografie, fabule, nuvele și scrieri populare”. Este schițat un întreg program de educație a adulților și de lărgire a orizontului lor de cunoaștere, prin difuzarea informațiilor științifice, lectura în grup, conferințe populare și manifestări culturale.

Funcționarea reuniunilor de lectură și cînt din sate a stat în atenția senatului școlar. În rapoartele lor, protopopii informau senatul despre funcționarea acestor instituții culturale. Luca Călăceanu, inspectorul cercului Alioș, informa, în 2 februarie 1874, forurile sale ierarhice că în cercul său conferințele se țin cu regularitate și propunea să fie înființată o școală agronomică. Inspectorul școlar Petru Zeldeșianu informa senatul școlar că la cursurile cu adulții organizate de învățătorul Ion Savonescu din Socodor au participat 45 locuitori din sat, iar la Otlaca (Grăniceri) existau 62 adulți instruiți de învățătorul George Turicu²². Episcopul Ioan Mețianu remarcă cu satisfacție activitatea laudabilă a societăților de lectură și a corurilor de plugari din protopopiile Hasiaș, Buteni și Arad. Ele reușiseră să atragă poporul și să trezească în conștiința publică interesul pentru cultură²³. Ideea promovării culturale a poporului a însuflețit pe intelectualii epocii și pe țăranii din Banat și Crișana. Așa se explică funcționarea cu o exemplară regularitate a corurilor și societăților de lectură. Culturii i se atribuia o funcție națională în lupta pe care o duceau românii pentru realizarea aspirațiilor lor de unitate națională.

Profesorii preparandiei au stimulat activitatea de promovare culturală a poporului. Ei au sprijinit reuniunile și conferințele învățătorilor și preoților și au organizat cicluri de conferințe publice în sala seminarului. În 1881, V. Mangra, T. Ceontea, A. Tuducescu, P. Pipoș, R. Ciorogariu au organizat un ciclu de conferințe la Arad. La sate, așa după cum menționa protopopul V. Beleş într-un raport din

²² Arhiva Episcopiei Arad, doc. 124 — IV — 1873.

²³ Ibidem, circulara 1508/376 școlare dni 29 mai 1882.

15 aprilie 1883, „poporeni fruntași și cărturarii au îmbrățișat cu bucurie însoțirea aceasta de coruri și cu plăcere ascultă prelegerile din diferite obiecte, mulți dintre ei și cumpără cărți de lectură”²⁴. Era, în mod cert, rezultatul unei acțiuni stăruitoare de promovare culturală a poporului, care a fost continuată de senatul școlar cu perseverența dovedită de conducătorii săi. La începutul secolului, când școala românească era confruntată cu situații dificile cauzate de legea opresivă elaborată de contele Apponyi, senatul școlar a desfășurat acțiuni de amploare pentru apărarea caracterului național al școlii românești. În 28 februarie 1906 a fost organizată o conferință a protopopilor și a unor intelectuali arădeni, care au dezbătut problema ameliorării învățământului și a dezvoltării culturale a poporului. Alături de referantul școlar Gh. Ciuhandu, au participat R. Ciorogariu, P. Givulescu, Gherasim Sirbu, P. Miculescu, T. Botiș și alți conducători ai școlii populare.

În anii premergători primului război mondial, senatul școlar a acționat cu vigoare pentru a face din școală „temelia vieții noastre culturale” — după cum se preciza în raportul anual către sinodul eparhial din 1909, chemat să asigure buna funcționare a școlii în vitrege condiții istorice²⁵. Activitatea senatului școlar a fost susținută cu tactul, cumpătarea și energia dovedite de V. Goldiș. Începând din 21 iunie 1901, el a redactat procesele verbale ale senatului, în calitate de secretar²⁶. Atunci când senatul a constatat încălcarea sau nesocotirea unor drepturi firești ale românilor, a intervenit energic. În 29 septembrie 1910, senatul școlar a decis să nu permită folosirea în școlile populare a manualului lui I. Vuia, intitulat „*Curs practic de limba română pentru școalele elementare*”, deoarece spațiul acordat studiului limbii și literaturii române era redus și ca atare funcția lui culturală era diminuată²⁷. În timpul războiului, senatul școlar a încercat să atenueze efectele negative ale ostilităților militare și să asigure funcționarea școlilor populare. În 1918 a inițiat o anchetă vastă privind situația analfabetismului, în vederea întăririi funcției instructive a școlii. Unirea Transilvaniei cu România a repus această problemă în termeni noi.

Rapoartele anuale ale senatului școlar sint o sursă informațională de necontestată valoare pentru conturul evoluției istorice a învățământului românesc. Pe lângă caracterul lor documentar, aceste rapoarte reflectă o anume concepție organizatorică ce trebuie evidențiată. Conducătorii senatului școlar și-au bazat aserțiunile și deciziile pe datele furnizate de rapoartele inspectorilor școlari. De aici, necesitatea prezentării unor date statistice autentice, în termenele stabilite. Senatul școlar solicita rapoarte lunare de frecvență

²⁴ Ibidem, doc. 11 — II — 1881.

²⁵ Ibidem, doc. 47 — IV — 1909.

²⁶ Protocolul ședințelor senatului școlar pe anul 1901.

²⁷ Ibidem, anul 1910.

școlară. Rapoartele anuale cuprindeau date despre numărul școlilor și al învățătorilor din fiecare inspectorat școlar, lotul copiilor recenzați între 6—12 ani și 12—15 ani, situația frecvenței școlare, școlile noi care au fost înființate, situația corurilor, bibliotecilor și școlilor de pomicultură. Din raportul întocmit de G. Popa în 1888, reținem că în raza de acțiune a senatului funcționau 53 coruri, 182 școli de pomicultură și 88 biblioteci populare.

Elementele de noutate metodologică, pe care le oferă rapoartele senatului școlar cercetătorului trecutului învățământului românesc, se referă la rolul acordat *statisticii școlare* și la conturarea unei politici școlare bazată pe *demografia școlară*. Statistica școlară riguroasă, pe care senatul o solicita, permite perceperea reală a situației învățământului și a școlilor din dieceză. Pe baza datelor statistice se fixau procentele privind frecventarea școlii, neșcolarizarea unor copii de vîrstă școlară, proporția elevelor în structura loturilor școlare. Dar ceea ce este mai interesant, cu ajutorul datelor statistice se stabileau și dimensiunile procesului de frecventare de către tinerii români a unor școli cu alte limbi de predare, maghiară și germană în special. Demografia școlară a devenit o sursă informațională și o metodă de lucru pentru G. Popa și Gh. Ciuhandu. Ambii au apelat la date statistice pentru a cunoaște temeinic situația învățământului românesc și a schița noi inițiative și noi acțiuni privind continuarea lui îmbunătățire. Într-un documentat studiu, elaborat în 1918 și intitulat „*Analfabetismul*”, Gh. Ciuhandu propunea înființarea unui „oficiu statistic central, care să statorească formulele și procedura după care să se adune din întreaga provincie metropolitană date statistice după același mod unitar”²⁸. El considera oportună publicarea din cinci în cinci ani a unor șematisme istorico-statistice, care să ofere date concludente pentru activitatea educativă și culturală a școlii.

Senatul școlar al Consistoriului din Arad a imprimat o notă de modernitate activității școlare, de orientare practică a procesului instrucției și a angajat școala în luptă statornică pentru unitate culturală și națională. Reunind în structura sa spirite devotate școlii și încercate în luptă națională, acest organ de îndrumare a învățământului a confirmat înțelepciunea politică a mitropolitului Andrei Șaguna de a asigura școlii românești o organizare judicioasă, care să fie cheazăsie certă a existenței ei într-o luptă crîncenă cu deținătorii puterii politice din statul habsburgic. Școala arădeană a devenit între 1867—1918 un vast teren de luptă națională, la a cărei victorie au contribuit spiritele alese, care au activat cu zel și competență în perioada de întetire a discriminărilor naționale din timpul dualismului austro-ungar.

²⁸ *Analfabetismul*, p. 50.

RAIUL ŞI IADUL ÎN ÎNVĂŢĂTURA CREŞTINĂ

Duminica a XXII-a după Rusalii

În pericopele evanghelice, Mintuitorul Iisus Hristos ne apare în mijlocul mulţimilor vindecînd, tămăduind, sfătuind şi chiar muştrînd pe unii dintre ascultătorii rău-intenţionaţi. Accentul predicii Sale cădea pe conştiinţa omului, singura în stare să delibereze, să cerceteze, să se cureţe, sau să persiste în nechibzuinţă. Acest fapt a fost evidenţiat de Domnul Iisus prin pilda cu oaia rătăcită şi mai ales parabola fiului risipitor. În aceasta din urmă sînt zugrăvite în culori vii tendinţele rele ale omului supus instinctelor, care îl duc la pierzanie; dar trezirea conştiinţei şi căpătarea puterilor spirituale fac să dispară patimile oarbe.

Mintuitorul Hristos s-a întrupat pentru a ne face iarăşi fii ai Tatălui, împăcîndu-ne cu Ziditorul. Această împăcare a fost făcută cu însuşi singele lui Mesia, iar suspinul Său pe cruce a dărîmat pereţele vrajbei (Efeseni 2, 14—16), unind cerul cu pămîntul aşa cum fusese proiectat la creaţie.

Unirea nu a fost făcută cu forţa, printr-un destin orb, ci cu acceptarea liberă şi conştientă a credinciosului, urmînd ca aplicarea sfaturilor şi preceptelor evanghelice să fie arvuna sigură a urcării treptelor duhovniceşti spre slava veşnică.

Urcarea nu este prin salturi, ci lină şi grea, deoarece credinciosul trebuia să-şi topească zgura faptelor rele, să-şi cureţe conştiinţa de frămîntări şi minţea de gînduri spurcate, care ţin activitatea spirituală legată de boli sufleteşti ca egoismul, mîndria, dar mai ales minciuna. Acestea dau naştere disperării şi fricii de moarte. Moartea este răul moral născut din alianţa nefericită a diavolului cu omul şi care duce la nefiinţă.

Lumea veche era într-o nedumerire permanentă şi Mintuitorul cunoştea acest lucru, dar El „venise la ai Săi” (Ioan 1, 11), care aveau Legea şi proorocii, deci la cei ce cunoşteau continuitatea firească a timpurilor mesianice. Toţi doreau să ştie unde este Împărăţia lui Dumnezeu, la care Mintuitorul răspunde: „Împărăţia lui

Dumnezeu este înăuntrul vostru" (Luca 17, 21). Ca să nu fie înțeles greșit, Mintuitorul a spus *pilda bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr dezlegînd enigma despre rai și iad*.

El ne-a arătat că dincolo de această lume, sufletul răposaților este activ în toate funcțiunile sale. El cugetă, dorește și simte. Do-
vadă, pilda evanghelică de la Luca 16, 19—31. Bogatul nemilostiv cunoaște cauzele nenorocirii sale: viața fără sens. Deci el judecă, simte durerea în starea în care se află. Bogatul și Patriarhul Avraam se văd, se aud reciproc, au voință. Bogatul în dureri groaznice își aduce aminte de frați și dorește să-i salveze, dar nu realizează aceasta, întrucît „după moarte nimeni nu mai poate lucra pentru min-
tuirea sa" (Ioan 9, 4). Viața de dincolo de mormînt este o continuare firească a vieții pămîntești. Cei ce trăiesc în nelegiuiri, deși par fericiti, merg dincolo pentru plata nelegiuirilor, iar dreptii primesc plata faptelor lor.

Raiul în accepțiunea creaturală era grădina frumoasă, care ofe-
rea strămoșilor starea de fericire (Facere, capitolele 2—3). Luînd ca bază pilda evanghelică de astăzi, această stare este urmarea firească a faptelor zilnice, o situație de fapt în care își continuă viața, nu o fantezie sau iluzie creată de imaginația omului, iluzie care ar dis-
pare odată cu moartea. Viața de dincolo se numește în Sfînta Scrip-
tură: Împărăția cerurilor (Matei 5, 3, 10), Împărăția lui Dumnezeu (Luca 12, 29), Locuința Tatălui ceresc (Ioan 14, 2) etc. Biserica a con-
cretizat-o ca loc luminat, loc de verdeață loc de odihnă... Sfîntul Apostol Pavel a precizat că veșnicia nu este iluzie, deoarece, fiecare își ia plata după osteneala sa (I Corinteni 3, 8), ori pentru haluci-
nații și vise, care sînt firești, nu este nevoie de a cunoaște Evanghe-
lia (Ioan 6, 45) și mai ales de o trăire. Dar pentru a intra în rai tre-
buie și ajutorul harului, care se dă de Biserică prin puterea Sfîntului Duh în chip văzut, prin Sfîntele Taine.

Fiecare credincios este chemat la veșnicie și primește răsplata după capacitățile lui, după voința și temperamentul său; toți drep-
ții se vor împărtăși de liniște, adică de dispariția pornirilor rele ce se nasc din instincte și natura coruptă. Liniștea crează stare de e-
ternă plutire, trăind ca îngerii cunoscînd slava lui Dumnezeu (Ioan 17, 3) și comuniunea cu El. Această stare conștientă a sufletului di-
struge moartea (Apocalipsă 22, 4) care nu se poate manifesta decît prin trup, ori de acolo va fi înlăturată durerea, întristarea și suspinul, efecte ale fricii și necunoașterii.

Sfîntul Ioan Gură de Aur spunea: „Nu gîdiți prea mult ce va fi dincolo, ci căutați să vedeți și să mergeți acolo pe aripile fap-
telor voastre bune"; iar Sfîntul Grigorie Teologul, la moartea surorii sale Gorgonia, spunea: „Acum mergi la Treimea cea adevărată Că-
reia ți-ai închinat viața și pe care n-ai văzut-o dar ai trăit-o prin sinceritate și sfințenie...".

Mai trebuie știut că n-a existat rai de la căderea în păcat a primilor oameni pînă la jertfa de pe Golgota. Prin singele Mîntuitorului s-au curățat pămîntenii, iar coborîrea la iad și dezlegarea sfinților a însemnat cel mai mare act de dreptate din istoria mîntuirii și instituirea Împărăției harului, adică raiul. Dacă raiul este o necesitate pentru conștiința dreptilor, atunci se cerea și răsplată nelegiuitilor și păcătoșilor de toate categoriile, a căroră răsplată este iadul.

Iadul nu este o noțiune goală, ci este o urmare firească a faptelor celor ce cred că umilind pe alții, batjocorind cinstea, ironizînd pietatea, furînd și mințind ei își creează o stare de fericire materială din necazul altora, uitînd că Dumnezeu le va cere socoteală: „Nebune, chiar în noaptea asta vei muri și cele agonisite cui vor rămîne... ? (Luca 12, 21).

Iadul este starea în care ajung sufletele păcătoșilor din toate veacurile, îndată după judecata particulară: „... și după moarte, bogatul a mers în iad, iar săracul în rai” (Luca 16, 22—23). În iad sufletele devin duhuri rele, sau diavoli (II Petru 2, 4), adică transformarea ființei umane a păcătosului într-o activitate spirituală, conform faptelor lui, așa cum apa se transformă în aburi datorită focului. Deci este și un fenomen fizic, nu numai de ordin religios.

Sfînta Scriptură numește iadul: loc de arș gunoaielor; pieire (Filipeni 3, 19); foc continuu (Matei 3, 12); prăpastia cea mai adîncă (Luca 8, 31); întinericul cel mai profund (Matei 8, 12); fluviu de foc urît mirositor (Apocalipsa 19, 21); loc de chin (Luca 16, 28); despărțare de la privirea lui Dumnezeu (Matei 7, 23); închisoarea duhurilor (I Petru 3, 19).

Aceste denumiri arată că iadul, fiind de domeniul celeilalte vieți, nu poate fi localizat, așa cum ne spune Sfîntul Ioan Gură de Aur „să nu căutăm să aflăm unde este iadul, ci să ne străduim a ne feri de el”, pentru că păcătoșii au în general un sfîrșit tragic (Înțelepciunea lui Solomon 3, 18—19), iar pomenirea lor se va șterge (4, 19).

Chiar mintea sănătoasă justifică atît raiul cît și iadul. Dacă omul are libertate și face rău, e logic să fie pedepsit, dacă nu în această viață, în cealaltă, care este continuarea acesteia spre o destinație precisă.

Dintre pedepse, în afara celei care constă din neexistență din cauza minciunii, mustrarea de conștiință este cea mai chinuitoare, pentru că în conștiință sînt strînse toate faptele rele cu știință și voință. Ea este viermele neadormit, care nu moare niciodată și produce starea eternă a neliniștii; ea este martorul fidel al sufletului la judecata de apoi.

Iadul este voit de Dumnezeu, dar nu în scopul de a vedea pe oameni în chinuri, ci cu scopul de a face pe om să nu păcătuiască. Cu alte cuvinte, iadul este produsul păcatului; dispăre păcatul, dispăre și iadul, deci se reduce veșnicia lui pe măsura avansării în vir-

tute și fapte bune. Când credincioșii vor ajunge să înțeleagă acest lucru și să caute a trăi în comuniune cu Dumnezeu, iadul va dispărea împreună cu cele ce-l cauzează.

Atît raiul cît și iadul nu pot fi localizate, deoarece sînt semne de întrebare pentru credincios de la naștere pînă la moarte și dezlegarea lor va fi făcută în fața fiecărui suflet, la judecata particulară, cînd va vedea realitatea, față către față (I Corinteni 13, 12). Singur credinciosul alege calea pe care o dorește, conștient și în deplină libertate.

În pilda de astăzi, Mintuitorul, în calitatea Sa de Împărat al cerului și Judecător suprem al sufletelor, precizează că „prăpastie mare este între iad și rai” (v. 26) și că numai prin harul Sfîntului Duh, transmis prin taine, conștiința credinciosului se luminează și totodată determină ființa sa spre sfințenie. Dar rolul principal al existenței creștine în această viață constă în pregătire permanentă. Și prin aceasta ne apropiem de împărtășirea cu Trupul și Singele Domnului Hristos, actul suprem al dăruirii vieții spirituale. Această dăruire naște comuniune între Domnul Iisus și credincios. „Cel ce mîncă Trupul Meu și bea singele Meu cu vrednicie se apropie de slava veșnică” (Ioan 6, 54).

Comuniunea este apogeul eforturilor umane și odată cu realizarea ei, dizolvarea, neîncrederea, frica de moarte sînt fără sens.

Mintuitorul arată că învățătorii noștri sînt sfinții și trăitorii credinței, care deși nu au înțeles-o în total, au realizat-o în firea lor, de aceea chiar dacă morții ar învia, cei ce nu doresc mîntuirea nu vor crede. Așadar, scara duhovnicească a trecerii în veșnicie are locuri de popas și meditație: credința prin fapte, nădejdea prin cunoaștere, iubirea prin trăire. În această situație, atît raiul cît și iadul nu rămîn niște promisiuni sau amenințări, ci sînt realități spirituale bazate pe faptele bune sau rele din această viață. Hrănirea sufletelor cu altceva este o aberație, fantezie sau halucinație care n-au ce căuta în viața comunității creștine.

Făcînd numai bine, cele rele înlăturîndu-le din mintea și viața de fiecare zi, ajungem chiar din această viață la o satisfacție spirituală pe care numai credincioșii cu adevărat duhovnicești o înțeleg, asemenea lui Lazăr din pilda evanghelică.

Așa cum Sfîntul Apostol Pavel, în trup fiind a gustat fericirea paradisiacă (II Corinteni 12, 4), datorită dragostei lui pentru Hristos, tot așa și noi să ne învrednicim, prin viața noastră, să cîștigăm Împărăția cerurilor, raiul etern cu bunătățile lui pe care, „ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inimă n-au pătruns; pe acelea Dumnezeu le-a pregătit pentru cei ce-L iubesc” (I Corinteni 2, 9).

CUVINT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE TAINA EUHARISTIEI

I. *Introducere.* Împlinind porunca bisericească credincioșilor le revine datoria de a participa cu regularitate la Sfânta Liturghie oficiată în duminici și sărbători. Iar pentru a participa activ la ea, se cuvine ca ei să cunoască ritualul sau rânduiala și în același timp să-i înțeleagă semnificația, care se adresează chiar vieții lor creștinești. Ce anume este Sfânta Liturghie? Care este esența ei? Pentru care motive ea se săvârșește așa de des și este considerată cea mai importantă dintre toate slujbele Bisericii? Răspunsul la aceste întrebări îl găsim în cunoașterea faptului că dacă prin oficierea Sfintelor Taine li se transmite credincioșilor harul sfinților al Sfântului Duh, Sfânta Liturghie reprezintă slujba Bisericii prin care credincioșii se împărtășesc de chiar izvorul harului, adică cu Trupul și Singele Domnului.

II. *Anunțarea temei.* Și aceasta prin Jertfa și Taina dumnezeieștii Euharistii, miezul și esența Liturghiei.

III. *Tratarea.* Prima liturghie a săvârșit-o Mintuitorul la Cina cea de Taină, în Joia Sfintelor Patimi, când a instituit Sfânta Euharistie, ca o jertfă de mulțumire adusă lui Dumnezeu Tatăl prin prefacerea pîinii și vinului în Cinstitul Trup și Singe al Său, împărtășind Sfinților Apostoli ca un Nou Legământ, spre iertarea păcatelor, spre împăcarea cu Dumnezeu și spre comuniunea dintre ei. Și a lăsat Domnul cu poruncă Sfinților Apostoli să repete pînă la sfîrșitul veacurilor, prefacerea pîinii și vinului în Sfîntul Trup și Singe, întru amintirea Sa.

Cartea Sfîntă ne arată deslușit că atunci, în Joia Patimilor, a luat Domnul „pîinea și mulțumind a frînt și a dat ucenicilor și a zis: luați, mîncăți, acesta este Trupul Meu. Și luînd paharul și mulțumind, le-a dat zicînd: beți dintru acesta toți, că acesta este Singele Meu al Legii celei noi care pentru mulți se varșă spre iertarea păcatelor” (Matei 26, 26—28). Și le-a poruncit apoi „să facă aceasta întru pomenirea Sa” (Luca 22, 19). Sfîntul Apostol Pavel arată că „ori de cite ori veți mîncă pîinea aceasta și veți bea paharul acesta, vestiți moartea Domnului pînă cînd va veni El...” (I Corinteni 11, 26). Desigur această prefacere este o taină adîncă și plină de strălucire, întrecînd puterea noastră de înțelegere. O putem simți doar prin credință și o putem face vie și lucrătoare în viața noastră prin împărtășirea cu Sfîntul Trup și Singe al Domnului, cînd intrăm în comuniune cu El, asemenea vitei cu mîlădița, după însăși cuvintele Sale (Ioan 15, 1—9). De fapt, încă din timpul activității Sale, Domnul a anticipat această Sfîntă Taină, spunîndu-le și atunci tot așa de deslușit: „Amin, amin grăiesc vouă: de nu veți mîncă Trupul Fiului Omului și nu veți bea Singele Lui, nu veți avea viață în voi...” (Ioan 6, 53—58). Și neînțelegînd adîncul tainei, mulți s-au smintit chiar și L-au părăsit (Ioan 6, 66). Le era prea greu să înțeleagă

ceea ce mintea nu putea să pătrundă, iar credința nu le era luminată suficient... Nu le-a mai rămas decât să se întrebe cu mirare: „greu este cuvântul acesta. Cine poate să-l asculte?” (Ioan 6, 60). De aceea, înțelegerea acestei Sfinte Taine și Jertfe este rezervată exclusiv credinței; ea este mereu minune descoperită de Dumnezeu și oferită tuturor spre împărtășirea într-o comuniune de dragoste, de pace și de unitate. Și tocmai pentru că mintea omului nu poate să o pătrundă, Apostolul se întreabă numai, fără a răspunde: „Paharul binecuvîntării, pe care-l binecuvîntăm nu este oare împărtășirea cu Singele lui Hristos? Pîinea pe care o frîngem nu este oare împărtășirea cu Trupul lui Hristos? Căci o pîine, un trup sîntem cei mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o pîine” (I Corinteni 10, 16—17). Iar pentru a împlini porunca Domnului, primii Lui închinători „în toate zilele, așteptînd cu un cuget în templu și frîngînd prin case pîinea, primeau hrană cu bucurie și cu bunătatea inimii, lăudînd pe Dumnezeu și avînd har la tot poporul” (Fapte 2, 46—47).

Fiind vorba de Trupul care se frînge și de Singele Legii celei Noi care se varsă spre ierarea păcatelor, Taina Euharistiei este în același timp și Jertfa „Mielului lui Dumnezeu”. În ea este prezent Trupul și Singele de pe Crucea Golgotei, dar într-o formă nesîngeroasă, repetîndu-se însă „pentru mulți”, pentru toți cei ce doresc să se împărtășească de roadele iertării lui Dumnezeu prin jertfa de iubire a Fiului Său.

De aici vedem că materia Tainei o constituie Cinstitele Daruri care se vor preface în Trupul și Singele Domnului; adică pîinea dospită din grîu curat și vinul din struguri, așa cum acestea au fost la Cina cea de Taină.

Partea văzută a tainei o constituie pîinea dospită și vinul, iar partea nevăzută, transformarea sau prefacerea acestora în Sfîntul Trup al Domnului. Prefacerea are loc în cadrul sfîntei liturghii, cînd, după cuvintele preotului: „Luați, mîncăți, acesta este trupul Meu...” tot el spune: „Ale Tale dintru ale Tale...”, iar strana și credincioșii înge-nunchează în semn de evlavie și cîntă: „Pe tine Te lăudăm...”, în care timp preotul rostește rugăciunea de chemare a Sfîntului Duh, numită „Epicleză”, prin care cere, invocă, prezența Sfîntului Duh pentru prefacerea pîinii și vinului în Trupul și Singele Domnului.

Săvîrșitorii acestei Sfinte Taine sînt episcopii și preoții. Am văzut că prima sfîntă liturghie sau prefacere a fost săvîrșită de Mîntuitorul la Cina cea de Taină. El a poruncit apoi Sfînților Apostoli și nu altora, să facă aceasta întru pomenirea Sa pînă la sfîrșitul veacurilor (Luca 22, 19). Sfînții Apostoli ca „slujitori și iconomi ai tainelor lui Dumnezeu” (I Corinteni 4, 1), au lăsat la rîndul lor pe anumiți urmași ca să le continue această misiune. Aceștia sînt episcopii și preoții sfînți de ei. Săvîrșitorii Tainei sînt mijlocitori care aduc darurile spre sfîntire și prefacere. Mîntuitorul însuși — așa cum sună rugăciunea dinainte de ieșirea cu Darurile — este: „Cel ce aduce și Cel ce

se aduce, Cel ce primește și Cel ce împarte". Misiunea preotului este totuși în aceste momente — cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur — mai mare decât a îngerilor, fiindcă îngerii stau numai în jurul Tronului lui Dumnezeu, pe când la cuvintele preotului, Domnul însuși coboară spre a se jertfi din nou în mod tainic spre iertarea păcatelor și spre viața de veci a credincioșilor.

Primitorii tainei sînt toți credincioșii Bisericii: copii, tineri, bărbați sau femei, păcătoși sau mai puțin păcătoși, toți care simt nevoia comunicării cu Dumnezeu, a curăției de păcat, a împăcării cu semenii, a îndreptării vieții, a însănătoșirii sufletești și trupești.

Din cele tratate mai sus vedem că efectele sau roadele Tainei Euharistiei sînt alăturate în viața credincioșilor, cît și în viața Bisericii. În primul rînd, unirea cu Hristos în Sfînta Taină a Euharistiei lucrează în viața credincioșilor o înnoire, după modelul vieții Domnului. În al doilea rînd, roadele Cuminecăturii se referă și la viața Bisericii „că o plină, un trup sîntem mulți; căci toți ne împărtășim dintr-o plină" (I Corinteni 10, 17), spune Sfîntul Apostol Pavel. Sfîntul Ioan Damaschinul arată că „Euharistia" se numește „împărtășanie", căci prin ea ne împărtășim cu dumnezeirea lui Hristos. Se numește și Cuminecătură... pentru că prin ea ne cuminecăm cu Hristos și... prin ea ne cuminecăm și ne unim unii cu alții, pentru că ne împărtășim dintr-o singură plină și devenim toți un trup (I Corinteni 10, 16—17; Romani 12, 5) și un sînge al lui Hristos și mădule unii altora, ajungînd toți „împreună trup al lui Hristos" (I Corinteni 12, 27).

IV. *Recapitularea și Aprecierea.* Care este deosebirea Sfintei Taine a Euharistiei față de celelalte Sfinte Taine? (Dacă prin celelalte Taine ale Bisericii se transmite harul necreat și mîntuitor al Sfintei Treimi, prin Taina Euharistiei ni se transmite însuși Trupul și Sîngele Domnului spre iertarea păcatelor și spre viața de veci). Cînd a fost instituită această Sfîntă Taină? (Ea a fost instituită de însuși Domnul și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos la Cina cea de Taină, cînd a prefăcut pîinea și vinul în Trupul și Sîngele Său, lăsînd poruncă, să facem aceasta „întru pomenirea Sa"). Vedem de aici că Taina Euharistiei se mai deosebește de celelalte Sfinte Taine și prin aceea că ea este și o jertfă ce ni se oferă spre iertarea păcatelor, spre împăcarea cu Dumnezeu și spre comuniunea de iubire a celor ce se împărtășesc din ea. Cînd se prefac Cinstitele Daruri în Trupul și Sîngele Domnului? (În timpul rugăciunii de invocare a Sfîntului Duh, numită și „Epicleză", rostită de preot în Altar, cînd credincioșii îngenunchiați cîntă împreună cu strana: „Pe Tine Te laudăm..."). Cum explicăm noi această prefacere? (Noi nu ne putem explica această transformare, fiindcă ea depășește puterea noastră de înțelegere. O primim în viața noastră prin credință). Dacă Euharistia este Taina comuniunii și unității Bisericii, este clar oricui că dezbinarea/dintre închinătorii Domnului este un păcat. De aceea Biserica se roagă totdeauna pentru unitatea celor ce

cred și-L mărturisesc pe Hristos ca Mintuitor al lor. Faptul că Sfântul Apostol Pavel spune că „Hristos este același”, neschimbat și neîmpărțit pentru toți creștinii, ar putea atrage întrebarea dacă se pot ei împărțși toți din același potir? Aceasta se numește „intercomuniune”, iar răspunsul nu poate fi afirmativ, întrucât nu toate confesiunile creștine, nu toți creștinii cred în realitatea acestei prefaceri: unii consideră că este numai un simbol, o cină comemorativă, etc. Până nu se va ajunge la mărturisirea unei singure credințe de către toți creștinii, din nefericire, intercomuniunea deși dorită, nu poate fi împlinită.

V. *Asocierea.* Viața duhovnicească este asemănată în dezvoltarea ei cu viața fizică, biologică. Așa cum viața apare prin naștere, primește putere și se dezvoltă prin hrană în condiții de sănătate, tot astfel și la viața duhovnicească ne naștem odată cu primirea Tainei Sfântului Botez, primim putere prin darurile Sfântului Duh, odată cu harul Tainei Mirului, iar apoi sfânta Biserică ne oferă spre dezvoltare și creștere o hrană duhovnicească cu totul deosebită și anume, împărtășirea cu însuși Trupul și Sângele Domnului. Pe de altă parte, Taina Euharistiei este strâns legată și precedată de Taina Sfintei Pocăințe, după îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „să se cerceteze însă omul pe sine, și așa să mănince din pîine și să bea din pahar. Căci cel ce mănincă și bea cu nevrednicie își mănincă și își bea osindă, nesocotind Trupul Domnului” (I Corinteni 11, 28—29). Ne explicăm mai bine necesitatea acestei pregătiri, dacă ne gândim la faptul că ori de câte ori primind în casa noastră un oaspete mai deosebit ne punem lucrurile în bună rînduială. Tot astfel, primind pe însuși Dumnezeu în sufletul nostru, în viața noastră, ne punem întreaga ființă în rînduială, pentru a ne face vrednici de primirea Lui.

VI. *Generalizarea.* Vedem din cele de mai sus că Sfânta Euharistie este Taina și Jertfa nesîngeroasă care ne împărtășește sub forma pîinii și vinului Însuși Sfântul Trup și Sânge al Domnului spre iertarea păcatelor și spre viața de veci.

VII. *Încheierea.* Poruncile bisericești ne îndeamnă cu stăruință să participăm cu regularitate la sfînta liturghie și să ne împărtășim după necesitate, sau cel puțin în cele patru mari posturi, sau chiar numai în Postul Paștelui, pentru a întîmpina Sfintele Patimi și mărita Înviere a Domnului, împărtășindu-ne din roadele iertării Sale.

Este adevărat că Euharistia este socotită ca o „merinde pentru viața de veci”. Aceasta nu înseamnă că ea trebuie să fie luată foarte rar, de unii chiar numai pe patul morții.... În astfel de situații se poate crea interpretarea că prezența preotului la patul unui bolnav ar putea constitui un indiciu al apropiatei morți a celui care se împărtășește. Credincioșii trebuie să vadă cu mai multă convingere și aspectul de însănătoșire duhovnicească și trupească al acestei Sfinte Taine pentru viață, pentru îmbunătățirea vieții și nu numai ca o „merinde pentru viața de veci”.

Înainte de primirea Sfintei Taine, credinciosul trebuie să se pregătească în mod deosebit, dată fiind importanța și atenția ce se cuvine a i se acorda.

Aceasta nu înseamnă însă că trebuie amînată primirea Tainei pe motiv că cineva se consideră păcătos și nevrednic. Este știut că „cei bolnavi au nevoie de doctor...”! Sub aspect duhovnicesc ne pregătim pentru primirea Euharistiei prin Taina Spovedaniei, iar sub aspect trupesc se recomandă pe cît posibil să postim cîteva zile înainte, sau cel puțin înainte de-a ne împărtăși să nu mîncăm nimic. Se impune apoi să citim „canonul” rînduit de Sfînta Biserică, aflat în cărțile de rugăciuni; iar în timpul cuminecării să avem în mînă lumînarea și să ne apropiem cu zdrobire de inimă și cu bucurie duhovnicească de Împărtășanie. După Împărtășanie se cuvine să rostim rugăciunea de mulțumire, să sărutăm icoanele, să nu scuipăm, să nu clețim, ci să arătăm în viețuirea noastră de zi cu zi chipul Domnului cu care ne-am împărtășit.

Pr. prof. SORIN COSMA

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ DESPRE IOSIF ȘI FRAȚII SĂI

I. *Introducerea (Pregătirea apercptivă).* Dumnezeu i-a făgăduit lui Avraam că în sămînța lui se vor binecuvînta toate neamurile. Această făgăduință va fi ținută și reamintită urmașilor lui.

Astfel Isaac a avut doi fii, pe Iacov și pe Esau. La rîndul său Iacov a avut 12 fii dintre care Iosif a devenit cel mai vestit și mai cunoscut.

II. *Anunțarea temei.* Cum relațiile dintre Iosif și frații săi nu au fost totdeauna dintre cele mai bune, vom vedea în continuare raportul dintre ei.

III. *Tratarea.* Fiind fiul bătrînețelor lui, Iosif era cel mai iubit de tatăl său, dintre toți fiii săi. El a avut două vise deosebite pe care le-a povestit tatălui și fraților lui: unul în care luna, stelele și soarele i se închinau lui și altul în care se făcea că snopii fraților săi se închinau snopilor lui Iosif, care erau mai înalți decît ceilalți (Geneză 37, 7—9).

Auzind acestea frații săi s-au miniat și au început să-l invidieze într-o zi tatăl său l-a îndemnat să se ducă la frații săi în Galaad, unde pășteau oile. Văzîndu-l de departe, ei au hotărît să-l omoare și să-l arunce într-un puț alăturat urmînd să spună tatălui lor că a fost mîncat de o fiară sălbatică. Nu l-au omorît însă ci l-au vîndut unor negustori ismaeliți, care treceau pe acolo. Primind însă vestea de la fiii săi, despre

moartea lui Iosif, Iacov și-a rupt hainele, și-a acoperit cu sac coapsele și a plîns mult pe fiul său. Sosind în Egipt ismaeliții au vîndut pe Iosif lui Putifar, căpetenia de la curtea lui faraon (Geneză 39; 1—6).

La cîtva timp după ajungerea sa în Egipt, femeia lui Putifar și-a pus ochii pe Iosif și într-o zi intrînd el în casă, după treburile sale, ea l-a apucat de haină vrînd să-l țină cu ea. Iosif lăsîndu-i haina în mîinile ei a fugit, dar ea văzînd aceasta a ieșit afară strigînd că el a vrut să desfrîneze cu ea. Mîniindu-se Putifar l-a aruncat în temniță împreună cu un paharnic și un pitar.

Aici paharnicul are un vis pe care i l-a spus lui Iosif. Se făcea că era o coardă de vie care avea trei vițe, apoi a înfrunzit, a înflorit și i-au crescut struguri. Paharnicul lui faraon era în mîinile lui și el a luat un strugure și l-a stors în paharul lui faraon.

Iosif i-a tilcuit visul spunîndu-i că cele trei vițe însemnează că după trei zile faraonul își va aduce aminte de dregătoria sa și-l va pune din nou în slujba pe care a avut-o. Pitarul a avut și el un vis cu un paner din care ciuguleau păsările cerului. Apoi cu aceeași înțelepciune tilcuiește și visul pitarului, spunîndu-i că după trei zile faraonul îi va lua capul și păsările cerului vor ciuguli carnea după el.

Mai tirziu și faraonul a avut două vise. Unul cu cele șapte vaci grase și altul cu șapte spice seci. Niciunul dintre înțelepții săi nu au putut să le tilcuiască. Atunci paharnicul aducîndu-și aminte de Iosif l-a adus înaintea faraonului și tilcuindu-i visele, îi spune că cele șapte vaci grase și spice pline simbolizează șapte ani rodnici, după care vor urma șapte ani de sărăcie, simbolizați de șapte spice frumoase și șapte vaci slabe.

Acestea se dovedesc adevărate și Iosif este scos din temniță încredințîndu-i-se calitatea de a fi mai mare peste casa și poporul lui faraon. Venind foametea a cuprins și țările dimprejurul Egiptului. Astfel se face că numeroși străini au venit să împrumute de la faraon cereale. Printre ei vin la un moment dat și frații lui Iosif. Aceștia au făcut trei călătorii în Egipt. Recunoscîndu-și frații și nedorind să se arate în ultima călătorie a oprit ca zălog pe fratele lor cel mai mic, pe Veniamin.

După ce se descoperă fraților săi, aceștia s-au căit de fapta lor, dar Dumnezeu așa rînduise încît ei să nu piară de foame. Faraonul cheamă tot neamul lui Iosif în pămîntul Egiptului împreună cu tatăl său Iacov, așezîndu-i în ținutul Goșen. În Egipt Iacov moare fiind îngropat în Hebron, iar fiii săi au rămas în Egipt. În cele din urmă a murit și Iosif în vîrstă de 110 ani și a fost îngropat tot în Egipt.

IV. *Recapitularea — aprecierea.* Cine a fost Iosif? (Fiul lui Iacov și al Rahilei).

De ce l-au vîndut frații lui? (pentru că era mai înțelept decît ei și mai iubit de tatăl lor).

Din comportarea corectă a lui Iosif și din puterea pe care i-o dă lui, Putifar, ce putem observa? (Că munca făcută totdeauna cu con-

știință și devotament este răsplătită cu cinste). Prin faptul că el dovedește stăpînire de sine în fața femeii lui Putifar, chiar dacă este aruncat în închisoare, oferă o pildă de stăpînire asupra dorințelor necontrolate ale firii. Iosif fiind însă nevinovat, Dumnezeu nu l-a părăsit ci i-a acordat ajutor, dîndu-i înțelepciune ca să poată fi izbăvit și să-și arate nevinovăția. Deși frații săi l-au vindut el îi primește totuși cu bunătate. Ce însemnează aceasta? Că nu trebuie să răsplătim răul cu rău. Pe de altă parte privind fapta rea a fraților săi izvorită din invidie, observăm că aceasta este un păcat deosebit de greu, care este aducător de moarte și el nu rămîne nerăsplătit.

V. *Asocierea*. Mai sînt și alte cazuri în care invidia ajunge să-și arate nenorocirile care izvorăsc din ea? Da, avem pe Cain și pe Abel. În mod normal Cain trebuia să se bucure că fratele său are jertfa bine primită de către Dumnezeu, dar în loc să facă astfel se minie din invidie și-l omoară, comițînd primul fratricid.

VI. *Generalizarea*. Din toate acestea observăm că psalmistul avea dreptate cînd exclama: „cît este de bine și frumos cînd frații sînt și trăiesc împreună”.

VII. *Aplicarea (înceierea)*. Dumnezeu fiind părintele nostru iar noi fiii Lui, se impune ca toți oamenii să trăiască ca frați în pace și bună înțelegere unii cu alții.

Înfrățirea pornește din suflete curate și iubitoare, iar în sufletele stăpînite de invidie și răutate, își face loc minia care nu o dată duce laucidere.

Pacea frățească pe care sînt chemați să o înfăptuiască toți oamenii din lume, se realizează mai întîi în inima fiecăruia dintre ei, după cum spune Sfîntul Iacov: „De unde sînt războaiele și de unde luptele dintre voi? Nu oare de aici: din poftele voastre care se luptă în mădularele voastre? Pofțiți și nu aveți ce pofțiți, ucideți și pizmuiți și nu puteți dobîndi ce doriți; vă luptați și vă războiți dar nu aveți ce rivniți” (Iacov 4; 1—2).

Făptuind totdeauna binele, trăindu-ne viața în cinste și netulburați de păcat, împlinim o poruncă a lui Dumnezeu, care ne ajută să trăim „în pace și frățietate cu toți oamenii” (Romani 12; 18).

DUMITRU TOMA

elev la Seminarul teologic din Caransebeș

METODE ȘI MIJLOACE PASTORALE PENTRU ÎNTĂRIREA CREDINCIOȘILOR ÎN DREAPTA CREDINȚĂ

Nu este de mirare că între adevărurile de credință descoperite de Revelația divină și între felul cum acestea sînt receptate de către ființa umană, se întîlnesc uneori mari diferențieri. Este explicabil, cugetînd la diferențele dintre ființa divină care se revelează și între ființa umană care receptează.

Diferențele sînt mult deosebitoare. Pe de o parte, atotștiința și atotputernicia lui Dumnezeu, iar pe de altă parte, știința și puterile hotărnicite ale omului, cu toate slăbiciunile și ispitele legate de firea sa. Pe lîngă toate acestea adăugînd intervenția duhului falsificator, despre care Sf. Scriptură zice că „de la început... nu a stat în adevăr, pentru că nu este adevăr întru El... căci este tatăl minciunii (Ioan 8, 44), ne dăm șimai bine seama de această diferențiere.

Ceea ce întărește însă convingerea că totuși Revelația și adevărurile de credință pot fi înțelese, este fundamentarea de către Revelator în ființa umană a realității chipului lui Dumnezeu, realitate ce rămîne neștirbită „chiar greu rănită”.

Pentru maturizarea acestui chip și devenirea lui întru asemănare s-a plinit și revelația Întrupării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care prin învățătura și activitatea Sa a căutat tocmai temeinicia dreptei credințe despre cele dumnezeiești și lumea înconjurătoare.

Dar cum atît ființa dumnezeiască cît și cea omenească nu sînt realități statice, ci dinamice, cu acțiuni într-un continuu dinamism, este tot atît de explicabil că și credința dreaptă este într-o continuă mișcare, spre o mai temeinică întărire sau spre o coborîre într-o slăbire, sau chiar falsificatoare, fapt remarcat și de Sf. Scriptură. Sfinții Apostoli se roagă de Mîntuitorul: „sporește-ne credința” (Luca 17, 5), iar Mîntuitorul, ca o constatare a slăbirii credinței lor, îi întrebă într-o formă fină de mustrare: „Unde este credința voastră” (Luca 8, 25).

Mîntuitorul însuși se roagă pentru întărirea unor dintre ei în dreapta credință: „Simone, Simone, iată satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grîu; și Eu m-am rugat pentru tine să nu piară credința ta” (Luca 22, 31—32).

Credința „este darul lui Dumnezeu” (Efeseni 2, 8), care dar prin strădaniile de sinergism ale omului, se fructifică într-un rod înmulțit prin întărirea și creșterea lui.

În ce consă acest dar al drepte credințe crescută și întărită prin strădaniile credinciosului? În a cunoaște adevărurile nefalsificate despre Dumnezeu, viața veșnică, despre om și despre rostul lui în lumea înconjurătoare.

Textele Sfintei Scripturi conglăsuiesc despre aceasta astfel: „prin credință pricepem că s-au întemeiat veacurile cu cuvântul lui Dumnezeu, de s-au făcut din nimic cele ce se văd. Prin credință Avel, a adus lui Dumnezeu mai bună jertfă decât Cain” (Evrei 11, 3), și întreg acest capitol pune în fața ochilor sufletului nostru mai multe exemple de oameni întăriți în dreapta credință ca Enoh, Noe, Avraam, Moise, Iosif, care prin dreapta lor credință „au biruit împărății, au făcut dreptate, au dobândit făgăduințele” (Evrei 11, 33).

Acestea sînt doar cîteva exemple din bogata cunună a celor plăcuți lui Dumnezeu.

Mîntuitorul însuși aduce laudă unor astfel de întăriți în dreapta credință. „Adevărat grăiesc vouă: Nici în Israel n-am găsit atîta credință” (Matei 8, 10).

Că se găsesc în Sf. Scriptură și exemple cu mai puțină credință, sau de lepădare de credință, mai ales în unele momente de grea încercare, este de la sine înțeles. E destul să ne amintim de cazul Sf. Apostol Petru care de trei ori s-a lepădat de credința cea dreaptă în învățătorul său și chiar cu jurămint: „Nu cunosc pe omul acesta” (Matei 26, 74). Datorită însă fundamentării chipului lui Dumnezeu în om, nu s-a înstrăinat de tot de la dreapta credință, la care revenind „ieșind afară a plîns cu amar” (Matei 26, 75).

Istoria bisericească, precum și istoria etapelor vieții noastre ne mărturisesc această creștere și descreștere a drepte credințe și din tot ce cunoaștem rămînem în certitudinea că simbul drepte credințe rămîne ca o permanență în potență în orice ființă umană, urmînd a fi dezvoltat prin sinergismul acțiunilor noastre.

Că există o strînsă interdependență între creșterea și descreșterea în dreapta credință și păcat nu încapă nici o îndoială; de aceea și îndemnul Sf. Ap. Pavel către ucenicul său Timotei, să aibă „credință și cuget bun” (I Timotei 1, 19).

Așa ne explicăm pentru ce Sfinții Părinți și Biserica susțin cu elan neîncetînit lupta contra păcatului, conștienți fiind că dreapta credință este condiționată de viața îndreptată.

Cei întăriți în dreapta credință au dus ei înșiși o luptă contra „păcatului ce lesne ne împresoară” (Evrei 12, 1) convinși fiind că „oricine face păcatul nu L-a văzut, nici nu L-a cunoscut pe Dumnezeu (I Ioan 3, 6), rămînînd mereu îndemnul: „fiți sfinți ca sfînt sînt și Eu” (I Petru 1, 16), pentru că aceasta este și voia lui Dumnezeu „sfîntirea voastră” (I Tesaloniceni 4, 3).

Împătimirea în fărădelegi aduce și întunecarea drepte credințe, semnificativă rămânând mărturia că numai cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu". (Matei 5, 8).

De aceea nu vom găsi în Sf. Scriptură sau în viața Bisericii persoane care să aibă cu adevărat o credință dreaptă și să nu intruzeze și o viață îndreptată. În cazurile contrare de cele mai multe ori dreapta credință este adumbrită și falsificată de fumul unor patimi ce stăpînesc ființa umană.

Toți apărătorii drepte credințe au fost și virfuri pline de lumina sfințeniei. E destul să amintim de Sf. Atanasie cel Mare, Grigorie de Nazianz, Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Ciril al Alexandriei ș.a.

Dreapta credință se și materializează într-o mulțime de fapte bune, în caz contrar „credința dacă n-are fapte este moartă” (Iacob 2, 17). Dreapta credință dinamizează inima spre plinirea faptelor bune. În acest caz credința devine „lucrătoare prin iubire” (Galateni 5, 6). Ca pilde ne sînt prezentați marii îndreptători de credință și totodată și mari binefăcători ca Sf. Nicolae, de la Mira, Calinic de la Cernica, Iosif de la Partoș.

Luînd în considerare atîtea binefaceri ce le aduce dreapta credință, înțelegem mai bine de ce Biserica a dus cu rivnă mereu susținută lupta pentru apărarea credinței celei drepte, cu prețul oricărei jertfe. Gîndul ni se duce la pomenirea doar a cîtorva nume ca Sf. Maxim Mărturisitorul, Sf. Ioan Damaschinul, Grigorie Palama, Sava Brancovici, Ilie Iorest, Oprea Miclăuș ș.a.

După acestea zise ne dăm și mai bine seama de ce Sf. Apostol Pavel îndemna cu atîta rivnă pe ucenicul său, să pună în vedere credincioșilor încredințați lui „să nu învețe învățături străine” (I Timotei 1, 3) și cultul ne prezintă pe Sfinții Părinți ca „îndreptători credinței și chip blîndețelor”, iar cînd Biserica se roagă pentru ierarhul locului, cere de la Dumnezeu ca să-l dăruiască Bisericii Sale „drept învățînd cuvîntul adevărului” Său.

Înțelegem de ce Biserica ține așa de mult la învățătura ortodoxă, adică la dreapta credință, pe care a căutat să o apere cu prețul oricăror sacrificii, precum ne mărturisește istoria Bisericii din primele veacuri ale creștinismului, din vremea sinoadelor ecumenice, a confruntărilor din timpul Mărturisirilor de credință și din timpurile noastre, timpuri de sincere strădanii ecumeniste.

*

În ceea ce privește metodele și mijloacele pastorale pentru întărirea credincioșilor în dreapta credință, o primă preocupare se îndreaptă spre persoana celui ce voințește să folosească aceste metode și mijloace, în cazul nostru a preotului, fapt atenționat de însuși Mîntuitorul atunci cînd zice: „Dacă lumina care este în tine este întunec (Matei 6, 23) cit de mare este întunecul acela.

Despre Mintuitorul se spune că „vorbea cu putere” nu precum vorbeau fariseii, iar mulțimile ce-L ascultau mărturiseau că „nicio-dată n-a vorbit un om, cum vorbește acest Om” (Ioan 7, 46).

Îndemnul Bisericii prin glasul episcopului, către diaconii trimiși la slujirea liturgică este de a „vesti cuvînt cu putere multă”, cuvînt fundamentat pe puterea dreptei credințe.

Dacă „din prisosul inimii vorbește gura” este explicabil ca dintr-o inimă plină de puterea credinței să rodească și cuvîntul cu putere.

Mărturisirile drepte credințe ale mucenicilor au întărit dreapta credință a mulțimilor.

Fără această realitate trăită și impropriată în ființa preotului, cuvîntul lui mai puțin va zidi în dreapta credință pe alții, sau poate chiar să-i smintească în cele dumnezeiești, constatare făcută de Sf. Grigorie de Nazianz cînd zice: „Iulian Apostatul a făcut Bisericii mai puțin rău, decît mulți dintre clericii nedemni de misiunea lor”¹.

Deci preotul va avea o preocupare deosebită pentru a-și întări în propria persoană dreapta credință, folosind mai întîi pentru sine mijloacele și metodele cele mai ducătoare la scop și așa lucrînd va ști să le folosească și pentru alții, el însuși fiind experimentatorul lor.

Or cum preotul este și el un om cu slăbiciunile firii sale — zice Sf. Grigorie Dialogul — pentru aceea „nu trebuie să uite a medita la slăbiciunile lui în fiecare zi”².

Adînc cunoscător al unor realități ale vieții pastorale și mai ales al persoanei preotului, Sf. Grigorie Dialogul constată cu amărăciune că „sînt unii care cu multă pasiune adîncesc normele vieții spirituale, dar ceea ce pătrund cu mintea, calcă în picioare prin viața lor; repede învață pe alții ceea ce au învățat nu prin viață, ci prin studiu. Astfel, ceea ce propovăduiesc prin cuvînt desmint prin deprinderile și ținuta lor”³.

De toate acestea preotul trebuie să stăruie a se tămădui prin practicarea virtuților, printr-o viață spirituală, care „e moartea patimilor cărnii, disprețul parvenirii și curajul în nenorociri; dorința bunurilor lăuntrice sînt condițiile indispensabile pentru ca cel ales să devină model de viață pentru alții”⁴.

Metoda primă folosită este aceea de a-și curăți el însuși inima de păcate, de a se exersa prin mijloace ca înfrînarea și rugăciunea cu ajutorul căroră, pe de o parte, se înstrăinează de patimi și pe de altă parte, se înalță spre dreapta credință a lui Dumnezeu.

Fără folosirea acestor mijloace ale înfrînării și ale rugăciunii, preotul se insensibilizează în alesele simțăminte ale inimii sale și

¹ Diacon prof. N. Nicolaescu, Răspundere pastorală și misionară a preoției după Noul Testament, B. O. R. XCII, nr. 3—4/1974.

² Pr. prof. Al. Moisiu, Viața și opera Sf. Grigorie Dialogul, Mitropolia Ardealului 1—3/1977, p. 113.

³ Idem, p. 115.

⁴ Idem, p. 122.

coardele acestor simțăminte nu vor mai da melodia simfonică a dreptei credințe.

Prin răbdare și înfrinare preotul va deveni sensibil în a putea lăsa să pătrundă în ființa lui subțiată luminile dreptei credințe. Prin rugăciune el se va înălța către cerul luminilor dreptei credințe, întărindu-se întru aceasta.

Biserica a rostuit cu multă înțelepciune zilele de post și rugăciune în decursul anului bisericesc, în care zile au fost rinduite și slujbe anume cu citiri deosebite pentru întărirea mădularilor Bisericii în dreapta credință.

Un alt mijloc, pe lângă înfrinare și rugăciune, pentru întărirea în dreapta credință a preotului, este practicarea unei lecturi adecvate, cum ar fi Sfinta Scriptură și Sfinții Părinți, precum și cărțile de cult, care îi vor fi de un real folos ca mijloace spre plinirea acestui scop. Unele din aceste cărți trebuiesc citite zilnic și repetate mereu într-o adâncită meditație asupra cuprinsului lor, care cuprins conține tot mai înțelesul adânc al dreptei credințe.

Spre astfel de cărți trebuie îndreptată toată atenția noastră, cum ar fi, de exemplu, Sfinta Scriptură, pe care credincioșii din considerație pentru cuprinsul ei, ce conține revelația dreptei credințe o ascultă în genunchi atunci când se citește în cadrul cultului Bisericii.

Chiar și pentru preot greutatea înțelegerii Revelației cuprinsă în Sfinta Scriptură poate deveni o primejdie așa precum conglăsuiește însuși textul ei în II Petru 3, 16, că „sînt unele lucruri cu anevoie de înțeles pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi spre a lor pierzare”. De aceea preotul va căuta a înțelege acest înțeles cu anevoie de înțeles, ajutorindu-se de diferite comentarii ale Sf. Părinți și mai ales al cărților de cult care fac o exegeză, larg înțelegătoare în cuprinsul lor asupra textelor Sfintei Scripturi, care înțeles explicat mai ales în atmosfera duhovnicească a sfințelor slujbe va temeînici dreapta credință în sufletul preotului.

Îndeletnicirea preotului cu adîncirea textelor Sf. Scripturi îl va duce la meditații făcute chiar în genunchi, cerînd ajutorul harului Duhului Sfînt spre luminarea minții sale, așa cum făcea Sf. Ioan Gură de Aur, care citea de trei ori pe săptămînă Noul Testament.

Ca unul ce ia parte la slujbele divine Vecernie, Utrenie, Sf. Liturghie, preotul găsește un prilej potrivit de meditație asupra exegezei pe care textele cărților de cult le fac Sfintei Scripturi, care texte cuprind și ele o bună parte din Tradiție, adică din Revelația dumnezeiască, și totodată o bogăție de adevăruri ale dreptei credințe.

Despre bogăția învățăturilor dreptei credințe cuprinse în cărțile de cult ale Bisericii Ortodoxe, un liturgist occidental, Salaville, zice că acest cuprins e „o bogăție de teologie, un conținut dogmatic, bogăție de învățătură ascetică și de o mare pietate; folosirea specială a Sfințelor Scripturi, importante elemente patristice, lirismul poetic al imno-

grafiei, în sfârșit, o varietate, o strălucire și popularitate, prin care riturile orientale au păstrat o reală superioritate față de cele din Occident" ⁵.

Pe drept cuvânt s-a susținut că „exegeza Sfintei Scripturi în afara cultului, nu mai este ceea ce este, adică vocea autentică, ecoul vieții bisericești, ci ea devine o instituție pentru justificarea gusturilor noastre particulare” ⁶.

Iar un teolog ortodox român întărește convingerea că „cine nu trăiește în ambianța de credință a Bisericii și se apropie de Sfânta Scriptură cu simpla sa înțelegere naturală va lua cuvintele din ea numiri ale unor înțelesuri pe care le va judeca critic, tratând Biblia ca pe o carte omenească. Puterea dumnezeiască a acestei cărți i se va descoperi numai dacă îi vor suna cuvintele și ca împărtășiri prezente ale lui Dumnezeu” ⁷.

Vom încerca a aduce doar două exemple din această bogăție a exegezei plinită de textele de cult referitor la dreapta credință.

Primul este redat cu ocazia întâlnirii Mintuitorului cu bolnavul de la lacul Vitezda într-un dialog de adâncă învățătură dogmatică, astfel: „Lingă scaldătoarea oilor, zăcea un om în neputință și văzindu-Te pe Tine Doamne a strigat: om nu am ca, dacă se va tulbura apa să mă bage într-însa. Și milostivindu-se Mintuitorul a zis către dînsul. Pentru tine om M-am făcut, pentru tine în trup M-am îmbrăcat și zici om nu am. Ridică-ți patul tău și umblă. Toate-Ți sint Ție cu putință, toate ascultă, toate se pleacă Ție” ⁸. Așa precum se poate înțelege dialogul de mai sus prezintă rostul venirii în lume a Domnului nostru Iisus Hristos.

Al doilea exemplu e luat din otpustul vecerniei Rusaliilor, care redă într-o scurtă sinteză întreg ciclul lucrărilor mintuitoare ale Sfintei Treimi prin Biserica Sa, astfel: „Cela ce din sinurile Tatălui S-a descentat pe Sine și din cer pe pământ s-a pogorît și a luat toată firea noastră cea omenească și a îndumnezeit-o pe dînsa și după aceea iarăși s-a suit la ceruri și a șezut de-a dreapta lui Dumnezeu și (Dumnezeu) Tatăl și pe Duhul cel dumnezeiesc și Sfînt și de o ființă și întocmai puternic, mărit și împreună veșnic l-a trimis peste Sfinții Săi Ucenici și Apostoli și intrînd i-a îndumnezeit pe ei și prin ei toată lumea, Hristos adevăratul Dumnezeuul nostru” ⁹.

Preotul este mai înțeles de toate un liturghisitor, un „iconom al tainelor lui Dumnezeu”, deci părtaș la conlucrarea cu acest dar, ce are

⁵ A. G. Pantelotis, *Les livres ecclésiastiques de l'Orthodoxie*, Irenikon, nr. 5, 1936, p. 529.

⁶ Nikos Nissiotis, *Le fondement ecclésiologique du plerome de l'Eglise*, în: *Ministère et laïcité*, Taizé 1964, p. 160.

⁷ Pr. prof. D. Stăniloae, *Concepția ortodoxă despre tradiție și despre dezvoltarea doctrinei ortodoxe*, B. O. R., XXVII, nr. 1/1975, p. 10.

⁸ Penticostar, mărirea stihovanei a utreniei de marți a IV-a săptămîină după Paști.

⁹ Penticostar, otpustul vecerniei din ziua Cincizecimii.

putere să-i lumineze mintea, să-i încălzească inima și să-i întărească voința în dreapta credință.

Începînd de la rugăciunile particulare și urcînd pînă la săvîrșirea Sfintei Jertfe în cadrul Sfintei Liturghii, preotul are atîtea prilejuri de a conlucra cu harul ca unul dintre mijloacele cele mai eficace în întărirea drepte credințe.

Conștient de acestea preotul se va strădui ca să-și intensifice rugăciunile sale particulare și să le sublimeze din punct de vedere calitativ, ca să devină practica lor o adevărată vorbire cu Dumnezeu, din care vorbire să ajungă la o tot mai adîncită dreaptă credință.

Iar în ceea ce privește săvîrșirea serviciilor divine stăruința sa să fie în a deveni, cel puțin în timpul sfintelor slujbe, un adevărat rugăzător, în care Dumnezeu se descopere, luminîndu-l cu razele Duhului în înțelegerea și statornicirea în dreapta credință.

Dacă pentru rugăciunile particulare se cer eforturi în suirea către cele înalte, cu atît mai mult se cer pregătiri serioase pentru săvîrșirea sfintelor slujbe, în care se aduc rodurile drepte credințe.

Intrucît preotul nu este numai un rugător și un săvîrșitor al sfintelor slujbe, ci și un sîrguincios lucrător sau mai bine zis un luptător în învingerea obstacolelor ce-i stau în cale spre a-l împiedeca să facă o rugăciune calitativă și a săvîrși o slujbă în flăcările de lumină ale Duhului Sfînt, va fi gata pentru orice efort în suirea spre dreapta credință.

*

Încărcat cu aceste energii ca rod al rugăciunilor particulare și al slujbelor divine, preotul va ieși printre oameni întîlnindu-se cu ei în particular sau în colectivitate.

Întîlnirile particulare, ca vizite pastorale, vor cuprinde diferite discuții privitoare desigur la dreapta credință. Atenția principală în timpul acestor discuții să fie îndreptată spre fondul sufletesc al persoanei sale, pe fundamentul căruia se poartă discuțiile în întîlnirile particulare. De ce? Purtînd o discuție într-o atmosferă de liniște, pe care o susține fondul sufletesc al înțelepciunii, al sincerei bune voințe, trăsături esențiale ale învățăturii creștine, preotul va zidi pe credincios în dreapta credință, chiar abordînd probleme laice și nu religioase. Avem certitudinea că, în caz contrar, adică abordînd probleme religioase fondate pe alte realități decît cele amintite mai sus, nu numai că nu va zidi, ci va sminti pe cei ce-l ascultă, lipsindu-i fondul sufletesc sănătos, echilibrat.

Întîlnirea sa cea mai intimă în particular este în Taina Spovedaniei. Nici această întîlnire nu e lipsită de riscuri, dacă preotul nu este cu grijă la fondul sufletesc ce-l stăpînește primindu-l pe credincios la această Sfîntă Taină. S-ar putea să-l primească fiind stăpînit de un duh de dispreț sau criticist, realitate pe care credinciosul o receptează în vorbirea tainică a lăuntrului său.

O întâlnire roditoare în Taina Spovedaniei este roditoare atunci când ea este stăpinită de duhul părintesc al preotului. La, aceasta s-a gândit Sf. Vasile cel Mare când ne-a lăsat în cărțile noastre de cult îndemnul de a-l primi pe credincios cu fața senină și binevoitoare.

În această atmosferă părintească credinciosul își va deschide тайnele cele mai adânci ale inimii și într-o astfel de comuniune se vor putea înlătura piedicile ce-i amenință dreapta credință, adică primejdia păcatelor și patimilor, zidind în atmosfera dragostei creștine adevărurile dreptei credințe, ajungând pe această cale la o mai strînsă comuniune cu Dumnezeu, în urma ușurării și înlăturării norului păcatelor, ca zid despărțitor între el și Dumnezeu și păstrind vie în ființa sa realitatea acestei frumuseți se va strădui și el în rugăciunile sale particulare și obștești, să și le intensifice rodind credința cea adevărată.

În vizitele sale pastorale cercetează și pe cei bolnavi, care adeseori sînt mai abătuți de la adevărul dreptei credințe datorită încercărilor suferințelor prin care trec. În astfel de ocazii întâlnirea cu un părinte înțelept și serios care-i va vorbi din convingerea inimii sale despre adevărurile sfinte, îi va aduce credinciosului în suferință o rază de lumină în întărirea sa în credința cea dreaptă a Bisericii.

Chemat fiind datorită slujirilor sale la săvîrșirea diferitelor slujbe în casele credincioșilor, preotul neapărat să se străduiască a le săvîrși într-o atmosferă de înaltă sfințenie și atunci va zidi prin fiecare cuvînt rostit din rugăciunile sale. La agapa dată în semn de omenie de către păstoriții săi să nu treacă măsura, avînd mereu trează conștiința să nu strice ceea ce a zidit. Totodată acele măsuri depășite vor fi nu numai prilej de sminteală pentru cei de față, dar și o ocazie de propagandă în defavorul său din partea celor de altă credință.

În această privință scrierile filocalice ne spun că sfinții se înfruptau din cele ale mîncării, ca și din Sf. Cuminecătură, adică păstrind măsura.

Măsura cumpătării integrale în astfel de ocazii începînd de la gesturi, mîncare, băutură, vorbire și pînă la cele mai mici amănunte, va fi măsura dreptei credințe. Să nu uităm că Mintuitorul vorbește de o piatră de moară atîrnată de grumazul celui ce este pricină de sminteală.

În alte ocazii, ca cele de tristețe, preotul va înrupa și el ceea ce-i dictează dragostea sa de părinte, „plingeți cu cei ce plîng și rîdeți cu cei ce rid”.

În asemenea ocazii nu-și va permite nici într-un caz momente de relaxare, ris sau glume, ceea ce ar produce o mare sminteală credincioșilor, care trag concluzia că preotul lor nu simte alături de ei, greaua încercare prin care trec, nu e pătruns de adevărată iubire, deci nici de adevărata credință.

La ocaziile de bucurie mai ales, ochii tuturor sînt îndreptați spre preot, spre a vedea pînă unde și cît își permite să se coboare. Preotul

să fie cu multă luare aminte, că, credincioșii au o judecată a lor și anume loruși nu-și fac totdeauna muștrare pentru unele abateri, dar pretind preotului lor să fie la înălțimea cerută, indiferent ce fac ei. Este poate în această dorință a lor glasul erosului în dorul după sfințenie, pe care ei ca credincioși ar fi bucuroși să-l vadă plinindu-se cel puțin în preotul lor.

În toate aceste ocazii de durere sau de bucurie preotul să ia aminte la un fapt dătător de ton și anume să nu țină cu sfințenie la unele din rânduiri de mai puțină importanță devenind fariseic, ceea ce uneori se întâmplă, trecind ușor cu vederea peste esențele principale ale unei bune purtări predominată de frumusețea cumințeniei.

Dar întîlnirile cele mai dese cu credincioșii sînt în biserică la sfințele slujbe unde el are chiar misiunea să învețe pe credincioși dreapta credință.

Aici în această atmosferă de înaltă sfințenie în fața locului sacru — sfîntul altar — preotul are prilejul cel mai potrivit să le explice Sfînta Scriptură și învățăturile Sfîntei Tradiții, adică învățăturile Revelației divine.

Fiind în preajma locului celui mai sfînt, sfînta biserică, stăruințele preotului s-ar cădea să fie în rodirea realității celei mai înalte sfințenii, căutînd să atragă prin magnetul acestor puteri de sfințenie și pe credincioșii săi din tînda și naosul bisericii, spre sfînta sfîntelor.

Repetăm, atmosfera de sfințenie cel puțin în acest loc se cade preotului a o menține și a o spori.

Și aici ca și în alte întîlniri toate ale preotului să fie sub stăpînirea frumuseții harului. De la intrarea în Sfînta Biserică, pașii săi, închinările la tetrapod la Sf. masă din altar și mai ales ecteniile rostite să dovedească stăpînirea sa de către puterile harului. Toate mișcările atitudinilor sale și vocea sa nu trebuie să denatureze în niște exhibiții teatrale, în care preotul caută a-și arăta calitățile sale muzicale, cum se întâmplă uneori la slujbele fastuoase, cînd diaconii diferitelor centre episcopale aduc în biserică ceva mult asemănător cu ceea ce se întâmplă pe scenele teatrelor laice, uitîndu-se că „locul pe care stau este sfînt” și că sînt în fața rugului de foc al darurilor Duhului Sfînt, al epiclezei euharistice, cînd, cu fior înfricoșat trebuie să stăm în fața Dumnezeuului celui viu, descălțîndu-ne sandalele pline de tîna păcatului.

Și dacă nu reușim „să stăm bine” în frumuseți de înaltă sfințenie, cel puțin să stăm „cu duh umilit, inimă înfrîntă și smerită pe care Dumnezeu nu o va părăsi” (Psalmul 50).

Cădîtul chiar dovedește că preotul e pătruns de fiorul dreptei credințe, atunci cînd el cădește lin și cuminte însoțindu-și cădîtul cu rugăciuni rostite întru frica lui Dumnezeu.

În drumul duhovnicesc spre momentele principale ale sfîntei liturghii, ca preoți se cade a ne strădui să urcăm prin jertfe spirituale peste stîncile munților ispitelor, ca să ajungem la întîlnirea cu Dum-

nezeul nostru, culminând cu Sfinta prefacere cind îl vom ruga „cu sudori de sînge” ca să „nu ne lepede de la fața Sa” și „Duhul său cel Sfînt” mereu să ni-l înnoiască nouă. Avem mereu trebuință de această înnoire, penfru că și păcatele se reinnoiesc mereu. Să ne ajute să ajungem la zidirea unei „inimi curate”, ca „să-L lăudăm, să-L binecuvîntăm, să-I „mulțumim” pentru toate binefacerile revărsate asupra noastră și să-l rugăm să rămînă cu noi” cei care-I greșim în tot ceasul”.

În astfel de realități trăite credincioșii pătrunși de dreapta credință vor înțelege și ei mai bine rostul cuvintelor „Ale Tale dintru ale Tale, Tie îți aducem de toate și pentru toate”. Cu alte cuvinte, toate cele ce Ți le aducem sînt dintru ale Tale prelucrate de noi ca preoți ai naturii. Tie-Ți aducem de toate, adică și bune și rele și străduințe curate și păcate. Pentru toate, adică pentru multele Tale bunătăți și milostiviri, prin care ierți de atîtea păcate și fărădelegi și deși nevrednici, totuși ne faci părtași Taborului bucuriilor Tale luminoase.

Stăpînit de astfel de puteri ca un rod al harului și al străduințelor sale, preotul va ieși să învețe drept cuvîntul adevărului dumnezeiesc, care cuvînt, așa precum am zis, va fi fundamentat pe puterile darurilor Duhului Sfînt din ființa sa.

Atunci el va vorbi plin de lumină și seninătate, adevărind dreapta credință din textele Sfintei Scripturi, din cîntările cultului divin și din Sfînții Părinți, adevăruri de credință păstrate peste veacuri de Sfinta Biserică „stilp și întărire a adevărului” (I Timotei 3, 15).

Chiar și în unele mustrări și observații la adresa unor slăbiciuni ale credincioșilor, el va fi mai mult părinte decît învățător, neuitînd niciodată, că nici el nu este un Ioan Botezătorul, ci un om cu aceeași fire omenească și supus acelorași slăbiciuni.

Ceea ce-i va caracteriza cuvîntul de învățătură va fi rîvna sfîntă pentru apărarea dreptei credințe, rîvnă ce nu va porni din sentimente străine de ceea ce e creștinesc, amestecate cu ambiții și slave deșarte, ci rîvna izvorită din convingerea că adevărul învățăturii propovăduit de Biserica noastră este adevărul Bisericii primare, adevărul care a adus și aduce atîtea binefaceri vieții de familie și societății.

Acest adevăr propovăduit în atmosfera de înaltă sfințenie va răscoli sufletele credincioșilor spre adînci meditații, le va lumina mintea și vor ajunge la convingerea că „acestea așa sînt”. Mai mult, locul acesta va rămîne pentru ei locul unde au trăit cele mai alese realități ale vieții lor, cele mai frumoase simțăminte, loc de cer, „în Biserica mării lui Dumnezeu, „iar amintirea acestor trăiri îi va atrage din nou la acest loc sfînt, în care ei nu și-au întărit numai dreapta credință, ci și dreapta trăire, sănătosul echilibru sufletesc — interior, frumusețile Duhului Sfînt coborîte nu numai peste sfintele daruri din altar, ci și peste ei prin rugăciunile părintelui lor sufletesc.

Aceste trăiri duhovnicești ei și le vor exprima și prin cîntarea în comun deoarece „prin cîntare sufletul se întărește și mai adînc în credință și în dragostea lui Dumnezeu și umplîndu-se de dulceața acestor

simțiri face ca, convingerea lui să se comunice în mod convingător și altor suflete. În felul acesta cîntarea în comun este un factor de întărire a comunității credincioase" ¹⁰.

Prin astfel de metode și mijloace se va consolida persoana credinciosului în dreapta credință și în dreapta trăire, căutînd a o duce și el ca pe o lumină în mijlocul confracțiilor săi, continuîndu-se ca o „Liturgie după Liturgie” contribuind astfel la întărirea în credința dreaptă.

*

Privitor la cei de altă credință s-ar părea că metodele și mijloacele folosite pînă în prezent nu ar fi dat rezultatele dorite. De ce? Chiar unele manuale de teologie nu au ținut cont de ceea ce vrea și dorește să plinească acest veac ecumenist al nostru și anume o propovăduire a dreptei credințe celor de altă credință lipsită de ranchiune, ambiții și dispreț.

Greu se ridică ființa umană la „locul cel înalt” al simțirii care „a fost și în Hristos Iisus” și din acest loc să propovăduiască și să apere dreapta credință.

Deseori se întîmplă ca aceste propovăduiri să fie pline de patimi, așa precum se sesizează și un teolog de-al nostru, care aduce în această privință următoarea remarcă: „În acele vremuri n-am mai văzut la baza dialogului iubirea divină și deci nici necesitatea ca dialogul nostru să fie insuflat de iubire. Am redus comunicarea prin cuvinte și lucruri la o necesitate plinită de nervi sau, de multe ori, am făcut din lucruri și cuvinte arme de luptă, mijloace de manifestare a orgoliului, ale urii, mijloace de despărțire. Comunicarea n-a mai servit comuniunii” ¹¹.

Se uită repede că fiecare creatură omenească este chipul lui Dumnezeu mai întîi și apoi aparținător ai unor convingeri religioase sau chiar politice.

În atmosfera de dispreț și înjosire, propovăduirea nu ajută creșterii acestui chip, nici zidirii lui în dreapta credință.

În această privință va rămîne peste veacuri exemplul viu grăitor al Mîntuitorului care în tot timpul propovăduirii Sale nu a avut nici o atitudine de dispreț față de nici un om întîlnit în cale, deși s-a întîlnit cu o mare păcătoasă, cu un vameș, cu unul ce L-a trădat și în cele din urmă, cu cei ce L-au răstignit.

Cu toți aceștia a vorbit și s-a purtat într-un mod ce ne uimește, ca și cum ar fi avut în față pe cei mai iubiți și mai prețuiți dintre oameni.

¹⁰ Pr. prof. D. Stăniloae, Cîntarea liturgică comună mijloc de întărire a unității în dreapta credință, Ortodoxia, nr. 1/1981, p. 68.

¹¹ Pr. prof. D. Stăniloae, Chipul lui Dumnezeu în Biserica răsăriteană. Iisus Hristos darul și Cuvîntul suprem al lui Dumnezeu. Ortodoxia, XIV, nr. 1/1973, p. 9.

Dăm doar un singur exemplu atât de sugestiv. În fața lui Pilat din Pont, unul dintre cei de față îi dăduse o palmă lui Iisus care răspunde într-o stăpînire de sine și dintr-o înaltă ținută de sfîntenie. „Dacă am grăit ceva rău arată ce am grăit, dar dacă nu, de ce mă bați”. (Ioan 18, 23).

Cu astfel de atitudini și puteri dumnezeiești a știut Mintuitorul să întărească dreapta credință, adevărate mijloace și metode, care au dus la o credință atât de tare, încît atîția au fost în stare să moară pentru El, precum ne dovedesc vremurile istoriei bisericești.

Se uită adesea că „iubirea zidește” și că „știința îngîmfă”. Se uită adesea că dragostea este neastîmpărată și neodihnită în dinamismul său, pînă ce nu vede pe cel rănit tămăduit cu riscul oricărui sacrificii. Prea ușor se crede că rivna unei ambiții ar fi mai ducătoare la scop ca cea a dragostei. Ambiția de multe ori e o flacără de paie, iar a doua e o putere lucrătoare.

Cine poate disprețui pe cel ce-l iubește? Ce părinte disprețuiește pe copilul său? Nu-l lasă dragostea. Aceasta nu l-a lăsat nici pe Mintuitorul să ne disprețuiască, ci din contră „să-și dea viața pentru mulți”.

Or frații de altă credință sînt fii ai aceluiasi Părinte. Ei „așteaptă dragostea noastră”, cum scria un înțelept dascăl de teologie trecut la cele veșnice.

Numai cu răbdarea ce o întreține mereu în tăria ei dragostea, vom putea avea rezultate în propovăduirea dreptei credințe față de cei de altă lege. Numai ce se fundamentează pe iubire e durabil.

Altfel întoarcerea la dreapta credință nu va fi temeinicită nici durabilă, ci mai mult formală. Această convingere o găsim și în practica cultului Bisericii: „să ne iubim unul pe altul, ca într-un gînd să mărturisim”.

Avem convingerea că folosind astfel de metode și mijloace, atât preoții cît și creștinii, metode și mijloace folosite din Biserica primară, vom ajunge la rodirea dreptei credințe.

Epistola către Diognet ne-a păstrat o mărturie de admirație a celor de altă credință, despre credința primilor creștini, în cuvinte ca acestea: „Minunat Dumnezeu au creștinii aceștia”, sau în alt loc: „uitați la ei cum se iubesc”.

Calea acestor metode este grea, cere timp și jertfe, dar e singura cale care zidește temeinic în dreapta credință, pe cei ai Bisericii noastre și pe cei ce s-au instrăinat de dreapta credință.

Ca o manifestare a acestei iubiri față de orice om, ar fi și vizitele pastorale făcute mai ales bolnavilor de altă credință, care impresionează și mișcă sufletește pe cei ce-i vizităm. Nu e neapărată nevoie și nici nu e recomandabil ca în astfel de ocazii, să începem un dialog pe teme de teologie în ceea ce privesc diferențele confesionale, ci din contră, să se poarte discuții obișnuite, din viața și greutățile zilnice, dar purtate într-o atmosferă de dragoste nefățarnică, care zidește.

Tot un rod al dragostei este și ajutorarea acestor frați înstrăinați de la dreapta credință. Să nu se uite că cel căzut între tilhari a fost ajutat de un samaritean, străin de legea evreiască, iar unul din leproșii vindecați de Mintuitorul era străin de neam.

Între această dragoste nefățarnică și credința dreaptă este o strinsă legătură. În lumina învățaturii celei drepte se ajunge la rodul iubirii și în căldura iubirii se întărește dreapta credință.

*

Am pledat de la început pentru exemplul celui ce propovăduiește ca metoda și mijlocul cel mai eficace în întărirea dreptei credințe. Din acest punct de vedere nu numai exemplul preotului, ci și exemplul membrilor familiei sale, pot zidi sau sminti în cele ale dreptei credințe.

Familia preotului, ca parohia mică, este locul începutului și al exersării lucrării pastorale. Dacă preotul nu va reuși să-și poată face roditoare mijloacele și metodele sale pastorale în parohia mică, e greu de conceput cum va putea să și folosească cu bună reușită aceste metode și mijloace în parohia mare.

Mai mult, avem convingerea că este cu neputință să zidească cu adevărat dreapta credință în turma cea mare a mădulelor Bisericii, dacă mai întâi nu a zidit aceasta în familia sa, argumentare susținută și de Sfânta Scriptură. Sfântul Apostol Pavel se întreabă: „Căci dacă nu știe cineva să-și riduiască propria lui casă, cum va purta grija de Biserica lui Dumnezeu?” (I Timotei 3, 5).

Metodele și mijloacele folosite pentru întărirea dreptei credințe în familia sa vor fi doar experiențe extinse în marea familie a parohiei. Exemplele membrilor familiei sale nu vor fi altceva decât nuclee ce vor dinamiza și pune în acțiune alți și alți membri ai familiei mari, întru întărirea dreptei credințe.

Rămîne deci, în cele din urmă, ca o concluzie că nu este așa de simplu sau ușor a întări pe cineva în dreapta credință, precum ne stă mărturie istoria Bisericii plină de astfel de exemple, dar plină și de mărturii, cit de mult s-au străduit acești întăriți în dreapta credință pînă au ajuns la maturizarea credinței lor.

Că păcatul este una dintre piedicile principale ale dreptei credințe, stau dovadă scrierile bisericești din toate veacurile, care dau mărturie că unde păcatul crește, dreapta credință scade.

Că rodirea ce o aduce cel ce experiază dreapta credință în ființa sa, este o rodire mult fructificată între cei ce-i ascultă propovăduirea, este un fapt bine cunoscut și confirmat în tot trecutul Bisericii.

Că învățăturile din Sf. Scriptură și Sf. Tradiție împărtășite în cadrul unei catehizații liturgice, luminează și întărește dreapta credință e de la sine înțeles.

Încărcat cu astfel de puteri ale drepte credințe, preotul va fi el însuși o metodă și un mijloc de întărire a credincioșilor săi, precum și a celor de altă credință și totodată un foc de lumină în ale credinței drepte în mijlocul familiei sale unde vor rodi primele exemple ale străduințelor sale.

Este bine cunoscut că, de concepția unei credințe este strins legată și atitudinea față de problemele vieții, încât o dreaptă credință va duce și la o dreaptă trăire, la o dreaptă înfrățire, la o consolidare a unității Bisericii prin învățătură și faptă, o contribuție la pacea lumii.

Pr. lect. I. MIHĂLȚAN

BISERICA DIN BĂILE HERCULANE

Printre localitățile din țara noastră ce se pot mindri cu un trecut bogat și măreț se numără și Băile Herculane.

Stațiunea de pe valea Cernei trăiește două momente aniversare : 1830 ani de la prima atestare documentară (153—1983) și 190 ani de la zidirea primei biserici ortodoxe (1803—1993). Stațiunea este așezată într-un cadru natural deosebit de pitoresc, pe valea fermecătoare a riului Cerna, de o parte și de alta a acestei fiice zglobijii a Godeanului, străjuită spre răsărit de munții crenelați ai Mehedinților și spre apus de ai Cernei. Este cunoscută în țară și peste hotare : din punct de vedere istoric ca un monument al antichității ; arheologic — ca un tezaur de prețioase vestigii ; terapeutic — ca o adevărată Vitezdă românească și turistic — ca o perlă a României în care frumosul natural se îmbină armonic cu cel măestrit de mîna omească.

Numele antic al stațiunii — dacic sau roman — a rămas încă necunoscut. Băile calde, în general, se numeau Aquae și erau puse sub protecția unor zei ai sănătății, ale căror temple se ridicau lîngă aceste izvoare vindecătoare¹. Se crede că romanii au numit localitatea *Ad Aquas*, iar băile propriu-zise purtau numele lui Hercules, zeul forței fizice, al sănătății iubit și adorat mai ales de bolnavi². Astfel s-a ajuns la numirea „*Ad Aquas Herculis sacras*”, „*Sacri Herculis fontes*” sau „*Thermae Herculis ad Mediam*”, fiind în apropiere de castrul roman *Ad Mediam*, azi Mehadia.

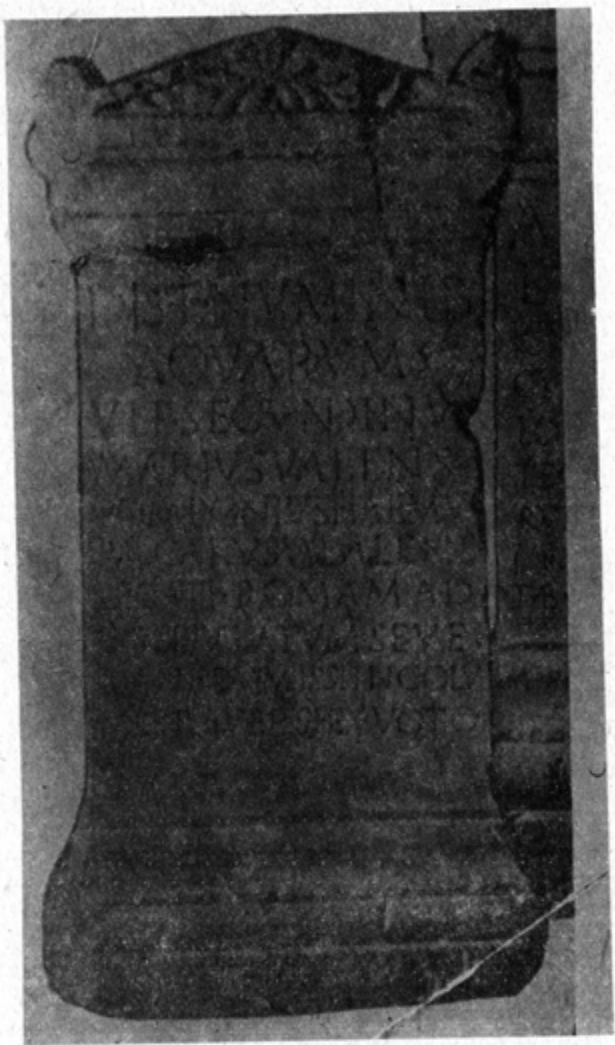
Unii istorici au identificat stațiunea cu castrul roman *Ad Mediam*, deoarece în secolul XVIII, ca și mai tirziu, Băile Herculane nu exista ca unitate administrativă, ci avea numele de „Băile Mehadia”³. Ca localitate separată și cu nume propriu apare oficial abia în 1817. În acel an împăratul Francisc I, vizitînd localitatea⁴, a dispus ca denu-

¹ Dumitru Tudor, *Arheologia Romană*, București, 1976, p. 123.

² Francisc Grisselini, *Istoria Banatului Timișan*, București, 1926, p. 194; Von J.u.K Major, *Die Donaustriche Bazias — Adakaleh*, Budapest, 1896, p. 64.

³ Francisc Grisselini, o. c., p. 196.

⁴ Vizita este menționată de Nicolae Stoica de Hațeg în *Liturghierul de la Rîmnic. Leat 7276* (=1768) unde scrie : „În 1817 au venit împăratu Franț în Banat și au mers pre la Băi”.

Altar votiv păstrat în muzeul din Băile Herculane.

mirea de „Băile Mehadia” să fie schimbată în aceea de „Băile Herculane”⁵.

Prima mențiune documentară a Băilor Herculane datează din anul 153. O găsim săpată pe un altar votiv de marmoră, descoperit

⁵ Nicolae Cornean, *Monografia Eparhiei Caransebeșului*, Caransebeș, 1940, pp. 125—126.

în 1736 și păstrat în muzeul stațiunii⁶. De fapt, din anul 106 Banatul devenea în întregime pământ roman, cunoscând viața romană la fel ca restul provinciei traiane. Numeroase vestigii arheologice vorbesc despre o complexă viață romană: militară (castrele de la Pojejena, Arcidava, Teregova, Ad Mediam) și civilă, ca în stațiunea Băile Herculane⁷. După cucerirea Daciei, una din principalele probleme ale împăratului Traian a fost aceea de a descoperi și exploata bogățiile materiale ale Daciei pentru a putea trage toate foloasele posibile⁸. Cunoscând de la daci apele termale de pe valea Cernei, odată cu captarea și exploatarea lor sistematică, au ridicat aci așezări noi și construcții balneare.

Către sfârșitul secolului III, Roma recurge la o repliere a hotarelor sale din Dacia, pe Dunăre. Își retrage armata și administrația în 271—274 sub împăratul Aurelian. Cercetările arheologice din ultimii ani arată că, și după această dată, timp de 170 de ani, din 271—442, când Atila a distrus cetățile romane nord-dunărene, stăpânirea romană s-a menținut în nordul Dunării prin mai multe capete de pod⁹. Se pare că ultimele cohorte romane care au părăsit pământul Daciei au fost cele de la Herculane. Pe timpul lui Constantin cel Mare stăpânirea romană a cunoscut o lărgire în Muntenia, Oltenia și Banat. Refacerea castrelor de la Porta Orientalis (Teregova), Ad Mediam (Mehadia) și Drobeta (Turnu-Severin) presupune că stațiunea își continua și ea existența¹⁰.

Epoca migrației a pricinuit distrugerii aproape totale așezărilor romane¹¹, prin urmare și stațiunii. Odată cu întemeierea Banatului de Severin în 1230, cuprinzând opt districte (ceea ce ar echivala astăzi cu sud-estul Banatului și vestul Olteniei), Băile Herculane aparțineau districtului Mehadia. Între anii 1247—1259 acest district a fost stăpânit de Cavalerii ioașiți.

Spre sfârșitul sec. XIII, după 1291, cea mai mare parte a Banatului de Severin ajunge în posesia voievozilor munteni. Basarab I (1310—1352) a stăpânit efectiv întreaga regiune¹². Pe timpul lui Radu I (—1383), partea de răsărit a Banatului de Severin o stăpânea domnul muntean, iar partea de apus, cu Orșova și Mehadia, era sub stăpânirea ungarilor¹³. Pentru a relua partea rămasă acestora, Dan „a năvălit în ținutul castelului nostru Mihald”, adică Mehadia. Un

⁶ *Inscripțiile Daciei romane*, vol. III/1, București, 1977, p. 81.

⁷ Hadrian Daicovici, *Arheologie băneană*, în „Orizont” No. 39 din 30.IX.1976, p. 4.

⁸ Dumitru Tudor, *Decebal și Traian*, București, 1977, p. 73; Francisc Grisselini, o. c., p. 265.

⁹ Dumitru Tudor, *Lumini în milenara noapte*, în „Magazin Istoric” nr. 7/1971, pp. 2—6.

¹⁰ N. Davidescu, *Drobeta în sec. IV—VII*, în „Revista Muzeelor” nr. 3/1976.

¹¹ Zeno Oarcea, *Valea Cernei*, București, 1965, p. 41.

¹² *Istoria României în date*, București, 1972, p. 71.

¹³ Constantin C. Giurescu — Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor II*, București 1975, p. 31.

act posterior (1390) al regelui Sigismund arată că Dan a reușit să ocupe această parte¹⁴. Mircea cel Bătrîn (1386—1418) moștenind Banatul de Severin de la Dan, a stăpinit și el regiunea Mehadii de la începutul și pînă la sfîrșitul domniei sale¹⁵.

Mihai I (1418—140?) a luptat împotriva turcilor otomani ce doreau să pună stăpînire pe cetatea Severinului. Invadatorii sînt înfrinți cu ajutorul împăratului Sigismund de Luxemburg. Cu prilejul acestor lupte Sigismund ocupă cetatea Severinului, încadrînd-o într-un sistem de apărare care, incluzînd Orșova și Mehadia, este pus sub autoritatea unui comandant italian, florentinul Pippo Spano, devenit comite de Timișoara¹⁶.

După moartea lui Spano în 1426, presiunea otomană devenind mai puternică, Sigismund e nevoit să se adreseze cavalerilor teutoni. În 1429, pe timpul lui Dan II, el așează acești călugări ostași în Banatul de Severin, sub comanda lui Klaus von Radewitz, cu scopul de a apăra granițele Ungariei împotriva otomanilor. Ei ocupă Mehadia, Orșova, etc., cetățile rămîinîndu-le în posesiune pînă în 1435 cînd părăsesc regiunea, necorespunzînd scopului urmărit¹⁷.

În timpul stăpînirii turcilor în Banat (1552—1716), băile decad și se ruinează¹⁸. Mărturiile vorbesc, totuși, de existența lor. După plecarea turcilor, prin pacea de la Passarowitz (Pozerevac) din 1718, Banatul devine provincie austriacă. În cadrul programului de reorganizare a vieții social-economice din teritoriul Banatului de către autoritățile austriece, s-a început și acțiunea de exploatare și degajare a ruinelor celebrei stațiuni balneare romane. Stațiunea a fost redescoperită și reconstruită de generalul Andrei Hamilton, guvernatorul Banatului. În 1736, vizitînd fortul de la Ada-Kaleh și valea Cerneli, din ordinul împăratului Carol VI (1711—1740), a dat și de ruinele băilor romane. Apreciînd importanța lor, a început acțiunea de „a le curăți și a le drege”¹⁹. La ordinul lui Hamilton, prin munca forțată a localnicilor, s-a reamenajat în incinta vechii stațiuni romane o stațiune nouă, compusă din cîteva case, cazărmi și grajduri, un restaurant, instalațiile băilor romane (azi muzeu) și o „besearecă”. Noua stațiune era destinată, în primul rînd, militarilor austrieci. Redescoperirea băilor a provocat senzație la Viena, „iar în Europa cu mirare se arătară” conchide cronicarul bănățean.

¹⁴ Idem, p. 34.

¹⁵ Idem, p. 67.

¹⁶ *Istoria României în date*, p. 87; Adolf Armbruster, Pippo Spano, în „Magazin istoric”, nr. 2/1977, pp. 42—44.

¹⁷ Ioan Hațegan, *Cavalerii Teutoni în Banatul Severinului*, în „Magazin istoric”, nr. 8/1977, p. 45.

¹⁸ Dr. Elena Băncescu, *Băile Herculane*, București, 1974, p. 4.

¹⁹ Nicolae Stoica de Hațeg, *Cronica Banatului*, studiu și ediție D. Mioc, București, 1969, p. 169; Popovici Alexandru, *Băile lui Ercule sau scaldetele de la Meedia*, Pesta, 1872.

Băile Herculane în 1824 și biserica din 1803 ctitorită de Nicolae Stoica de Hațeg.

Odată cu reconstrucția băilor s-a găsit aci un bogat tezaur arheologic de valoare istorică și artistică. Din nefericire, înlăturându-se ruinele construcțiilor romane, o mare parte din acest tezaur s-a distrus. Piese ale acestui bogat material arheologic au fost descrise, inventariate și publicate de italianul Pascalis Caryophilus în disertația sa „De Thermis Herculanis in Dacia detectis”, Viena 1737 și Milano 1739. Micul corp epigrafic bănățean al lui Caryophilus a fost îmbogățit cu câteva piese de un alt vrednic erudit italian, Francisc Grisselini (1717—1783), în „Lettere Odeporiche”, Milano, 1780²⁰. Opera de inventariere a acestor doi istorici italieni are o însemnătate deosebită. Ea constituie singura mărturie despre întreg materialul arheologic găsit aici în urma săpăturilor din anii 1728—1736, material din care cea mai mare parte s-a scufundat în Dunăre în 1775, când fusese transportat spre muzeul din Viena. O mică parte se păstrează în muzeele din Lugoj, Caransebeș și Băile Herculane, acesta din urmă reînființat în 1770. Între piesele păstrate la Viena se numără și un obiect paleocreștin — inelul de aur cu simboale creștine, găsit în zidul bisericii din parc²¹.

În a doua jumătate a secolului XVIII apare o nouă etapă de renaștere treptată a stațiunii care, sub raport urbanistic, a luat aspec-

²⁰ *Inscripțiile Daciei Romane*, vol. III/1, p. 20.

²¹ Pr. Ieremia B. Ghita, *Inelul de aur de la Băile Herculane*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 4—6/1974, pp. 310—315.

tul unei aşezări durabile. Guvernatorul Banatului şi chiar împăratul Iosif II (1780—1790) au venit de mai multe ori să verifice stadiul lucrărilor de reamenajare. Ceea ce a impulsionat ritmul de dezvoltare a staţiunii a fost publicarea, în 1773, de către medicul vienez Kranz a unui articol referitor la compoziţia apelor termale şi la efectul lor în tratarea bolilor reumatice ²².

Epoca de linişte şi prosperitate a staţiunii s-a tulburat din nou. Tăvălugul războiului austro-ruso-turc din 1788—1792, transformă totul din nou în ruine. Starea jalnică a staţiunii este descrisă de Nicolae Stoica de Haţeg, care spune că tot ce s-a clădit a fost dărâmat şi ars, locul staţiunii devenind sălaş pentru animalele sălbatice.

În anul 1801 staţiunea este trecută sub administraţia militară-grănicerească (Reg. 13 românesc), când s-au pus bazele Herculeanelor moderne de azi. Avind fonduri băneşti şi forţa de muncă a populaţiei rurale româneşti, noua administraţie a reclădit staţiunea. Amintim vizita lui Tudor Vladimirescu în 1815 care „a stat la băi nouă săptămîni”. Pentru a avea ce să citească i-a cerut lui Stoica de Haţeg „Istoria Românească” a lui Petru Maior şi calendarele lui Carcalechi. Aci a poposit, în 1825, Dinicu Golescu, reprezentant de seamă al iluminismului român. În 1839 sosea prima dată, apoi în 20 mai 1849 pentru a doua oară, Nicolae Bălcescu, cu intenţia de a-l întîlni pe generalul polonez Iosif Bem, pentru a discuta posibilitatea de formare a unei legiuni româneşti. În nenumărate rînduri a venit la tratament Vasile Alecsandri. În 1886, fruntaşii intelectualilor lugojeni: C. Brediceanu, Gh. Dobrin şi St. Petrovici, au organizat bardului de la Mirceşti o manifestaţie de simpatie şi preţuire în cadrul unei adunări populare. Staţiunea a devenit şi locul de întîlnire al conducătorilor din Austro-Ungaria, România şi Serbia, cu ocazia inaugurării canalului de navigaţie de la Porţile de Fier, după cum atestă placa de marmoră aşezată mai sus de uzina electrică, pe malul drept al Cernei.

Merită să fie amintită aci şi vizita, în 1890, a corului mitropolitan din Iaşi, dirijat de Gavril Muzicescu. Făcînd un turneu în Banat s-a oprit şi la Herculan. Concertul acestui cor „a cucerit inimile tuturor”. Această vizită este şi o dovadă a unităţii culturale a celor trei provincii româneşti ²³.

Băile Herculan au participat şi la însemnate evenimente istorice, ca spre exemplu cu ocazia războiului din 1877—1878. În preajma lui, guvernul de la Bucureşti, prin mijlocirea lui Vinčenţiu Babeş, a încercat să atragă pe generalul Traian Doda, oferindu-i comanda supremă a armatei române. Tratatările cu Doda au continuat

²² Al. Crăciunescu, *Băile Herculan*, în „Analele Minelor din România”, nr. 5/1921, p. 290.

²³ Foaia Diecezană, anul V (1890), nr. 31.

prin Eugeniu Carada, care a avut o întrevedere cu el la Băile Herculane, mijlocită de medicul stațiunii, dr. Alexandru Popovici²⁴.

Tot în legătură cu războiul de independență, reținem că Reuniunea de cîntări din Lugoj, în frunte cu C. Brediceanu, după ce a întâmpinat și salutat în gara Orșova pe M. Kogălniceanu care se ducea la congresul de pace de la Berlin, a organizat un concert la Băile Herculane, fiind prezent și generalul Sorescu, distins comandant din războiul pentru independență²⁵.

În condițiile și atmosfera politică și religioasă de la începutul secolului XIX, o biserică ortodoxă era necesară. Se impunea ca o afirmare românească a credincioșilor din aceste părți. Cel care a simțit mai mult nevoia acestei afirmări dorind să fie „aicea casă de rugă” ortodoxă românească și s-a străduit pentru ridicarea ei a fost protopopul Mehădiei Nicolae Stoica de Hațeg. El a fost adevăratul ei ctitor spiritual²⁶.

Din însemnările acestui cronicar bănățean cunoaștem antecedentele zidirii acestei biserici. În „Protocolul socotelilor bisericilor din Protopopiatul Mehădia și a bisericii orașului Mehădia „el notează: „În 1799 Iulie 4, fiind la Băi aicea trei D. Episcopi: Exelenz Petru Petrovici al Timișorii, Iosif Ioanovici de Șacabent al nostru din Vârșeți și Ioan Ioanovici a Bacichii de la Novisada. Eu vorbii cătră toți că ar fi bine să zidim aci o bisericuță și în 24 Iulie făcurăm înaintea birtului mare umbrari sub carele sânta liturghie am slujit. Pentru biserică ziseră: să fie aici cam pe deal. Și în 12 Aug. 1799 cu molitve fiind, crucea roșie gata o am ridicat și veseli am fost”²⁷. În locul acestei cruci de marmoră s-a ridicat vechea biserică ortodoxă pe locul pavilionului muzicii militare din parc²⁸.

În 6 august 1802, episcopul Șacabent de la Virșeț vine la Herculane și semnează împreună cu Vichentie Lustina, de la mănăstirea Mesici, cu protopopul Stoica și cu cinci ofițeri ai regimentului valaho-iliric, procesul verbal pentru zidirea bisericii. Se fac apoi demersurile oficiale la Viena. Ministerul de război aprobă cererea de construcție a bisericii cu nr. B. H. 2247 din 4 august 1803, fapt care — în 24 august — este comunicat episcopului din Virșeț. În urma acestei aprobări, cei care au semnat procesul verbal din 1802 redactează trei procese verbale, încredințînd pe Stoica cu executarea lucrărilor de construcție și gestiunea. Acestea fiind îndeplinite în 30

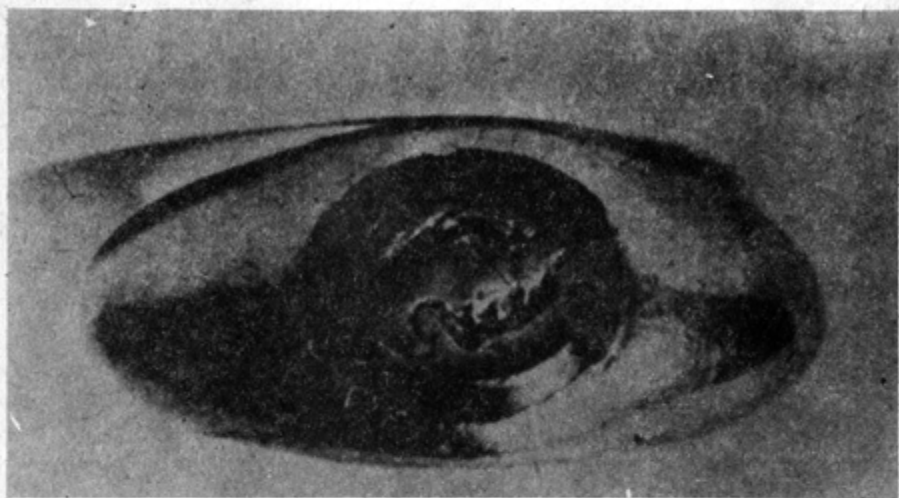
²⁴ Revista de istorie, nr. 3/1977, p. 403; I. D. Suciu, *Biserica ortodoxă română din Banat și războiul de independență*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 4—6/1977, p. 273.

²⁵ Nicolae, Mitropolitul Banatului, „Și Banatul era acolo”, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 5—6/1977, p. 395.

²⁶ Prot Ion B. Mureșianu, *O afirmare românească: Biserica din Băile Herculane din 1803, ctitorită de Protopopul Nicolae Stoica de Hațeg*, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—9/1977, pp. 494, sq.

²⁷ Pr. Coriolan Buracu, *Muzeul Nicolae Cena în Băile Herculane și Cronica Mehădiei*, Turnu Severin, 1924, p. 53.

²⁸ Idem, p. 20.

Inel de aur cu gemă reprezentind un delfin și un păun, însemne paleocreștine, descoperit la Băile Herculane.

august 1803, se pune piatra fundamentală a bisericii, împreună cu următorul hrisov scris în limba română: „Întru Mărirea Sfintei, cei de o Ființă Făcătoare de viață și nedespărțitei Troițe, Tatălui și Fiului și Sfintului Duh, s-au început această besearcă a Sfintei Schimbări la Față la Băile Mehadii, pe vremea împărăției lui Frantișcus al doilea împăratul Romanilor, Craiul hunguresc, și s-au pus acest fundament cu mina Preosfințitului Episcopului Virșetului, Caransebeșului și al Orșavo-Mehadii Iosif Ioanovici Șacabent. Fiind de față mulțime de cinul preoțesc cel pravoslavnic, domni ofițeri militărești, provincialnici cinstiți negustori, și de alți pravoslavnici creștini. Și precum această scrisoare pe hîrtie însemnată în sticlă întru această piatră s-au pus, asijderea și altă piatră cu tituluș latinesc întru acest fundament s-au pus. Iară Domnul să întărească Casa Sa, neclintită să rămînă în veacul veacului, rugăciunile noastre care intrinsa de la noi să fac, să le primească în sinul îndurărilor Sale, Amin. S-au scris și la fundamentul aceștii besearici la Băile Herculane s-au pus la 30 de zile a lunii lui august, anul 1803. Iosif Ioanovici Șacabent, episcopul Virșetului”²⁹.

Pentru lucrările de zidărie, în 12 septembrie, protopopul Stoica semnează contractul cu meșterul Lorentz Seewald din Orșova, pre-

²⁹ Ion B. Mureșianu. *art. cit.*, pp. 496—497.

cizind că biserica va avea 8 clafteri lungime și 3,1/2 lățime, iar valoarea lucrărilor 850 florini, cu termen de predare 6 august 1804, sărbătoarea Schimbării la Față, care va fi hramul acestei biserici³⁰. În metrajul actual, biserica a avut o lungime de 14,80 m, și o lățime de 6,48 m., 1 clafter echivalent cu 1,85 m.

După precizările lui Stoica, biserica s-a zidit „din milostenii” primite de la credincioșii din Banat, remarcându-se — îndeosebi — cele ale fraților din provinciile românești. Darurile lor generoase sînt o splendidă confirmare a originii comune, a unității de credință, limbă și tradiții și a legăturilor sufletești a românilor de pe ambele versante ale Carpaților, ce n-au putut fi distruse de hotarele vremelnice, sta-tornicite de vicisitudinile istoriei, în care ei au fost obligați să trăiască.

În 15 august 1805, într-un cadru festiv deosebit, biserica a fost tîrnosită de episcopul Șacabent din Virșet, deși lucrările nu se terminaseră. În toamna aceluiași an s-au revărsat ploi torențiale. Datorită acestora — în 2 decembrie — „bolta bisericii cu acoperișu, jos împlu biserica, care căzînd mare tunet au dat”. În următorii trei ani (1806—1808) biserica „s-au probolit și cu acoperișuri nou s-au astrucat”. Tot în 1808 s-a obținut de la prințul Ludovic, inspector de graniță, un teren pentru curtea bisericii, care în 1811 s-a îngrădit cu gard de pari (stachet-maur). În 1820 a început pictarea bisericii prin donații ale unor boieri din Țara Românească și a episcopului Constan-die Filides al Buzăului. S-a încheiat contract cu pictorii Franz Xaver Stapf și Mosi Bercovici din Caransebeș, valoarea lucrării fiind de 650 florini. Pictarea s-a terminat în 1822, ultima sumă de 93 florini fiind achitată de protopopul Stoica. În 1825, comisarul regal Sava Tekelița din Arad a adus un ciopot greu de trei chintale, a înălțat turnul și în 1830 biserica este din nou acoperită³¹.

În 1863 biserica a fost demolată³², după ce timp de 60 de ani și-a îndeplinit neîntrerupt misiunea, rostul și rolul pe care i l-a prevăzut protopopul din Mehadia : așezămînt viu al Ortodoxiei în părțile sudice ale Banatului, menit să contribuie la întărirea credinței noastre drept-măritoare și la unitatea elementului românesc sub dominația habsburgică.

Cum s-a ajuns la demolarea ei ? Putem afirma cu toată convingerea că au fost la mijloc interesele religioase și naționale ale stăpînirii asupritoare. În anul 1862 s-a făcut amenajarea parcului. Habsburgii intoleranți nu puteau accepta ca în mijlocul stațiunii să fie o biserică ortodoxă românească. Așa se face că au început tratativele pentru demolarea ei, dar mitropolitul Iosif Raiacici de la Karloviț s-a opus.

³⁰ Ibidem.

³¹ Nicolae Stoica de Hațeg, o. c., pp. 296—306; Damaschin Mioc și colaboratorii, „Autobiografia” lui N. Stoica de Hațeg, în „Mitropolia Banatului”, nr. 7—9/1974, p. 484; Prof. Ion B. Mureșianu, art. cit., pp. 498, 503—504.

³² N. Cornean Monografia ... p. 126.

După moartea acestui vrednic arhipăstor, la insistența ministrului de război de la Viena, urmașul său Samuil Mașirevici, episcopul Timișoarei și administrator al mitropoliei din Karloviț, pe baza unui contract bilateral, a consimțit demolarea cu condiția să se zidească, la loc potrivit o altă biserică ³³.

Din lipsă de documente nu știm dacă acest loc a fost impus de autoritățile habsburgice sau a fost ales de comunitatea ortodoxă locală. Foarte probabil că s-a aplicat prima alternativă pentru ca noua biserică să fie cât mai izolată și mai departe de centrul stațiunii. Așa s-a zidit biserica actuală în 1864. Gîndul stăpînirii austriece nu s-a îndeplinit, căci odată cu dezvoltarea stațiunii, biserica a ajuns din nou într-un loc central.

Actuala biserică este zidită din piatră și cărămidă în stil bizantin, în formă de cruce greacă, cu cupolă centrală și pardosită cu plăci de ciment. În anul 1969, odată cu reparația exterioară, s-a acoperit cu tablă zincată și s-a introdus încălzire centrală.

Iconostasul, datînd din 1864, are sculptură simplă și este vopsit. Icoanele de pe el, ca și cele de la tronul arhieresc și al Născătoarei, sînt lucrate pe pînză, în stil baroc și aplicate pe lemn, de pictorul vienez Alexandru Guth. Pictura murală, în tempera, cuprinzînd 14 scene biblice, este executată în anii 1936—1937 de pictorul bănățean Ioan Băleanu din Caransebeș, în stil neobizantin. Un policandru din semicristal, donat de comercianți greci, în anul 1864, sporește iluminatul și frumusețea interioară a bisericii.

Biserica are două clopote, ambele donate. Clopotul de la biserică veche, donat, în 1825 de Sava Tekelja din Arad a fost probabil rechiziționat în primul război mondial.

Biserica a primit numeroase danii. Din însemnările făcute pe cele 12 Minee și pe celelalte cărți de cult, rezultă că în 1892, la îndemnul lui Take Ionescu, Mitropolia din București a trimis la Băile Herculane pe arhimandritul Dionisie Simionescu, starețul mănăstirii Sinai, spre a aduce toate cărțile de cult necesare și ornatele bisericesti.

Primii slujitori ai bisericii din 1803 au fost protopopii din Mehadia, începînd cu Nicolae Stoica de Hațeg (1795—1832), urmat de Lazar Radac (1833—1841), Iacob Popovici (1841—1850) și Dimitrie Iacobescu (1850—1872). Biserica actuală a fost zidită pe timpul păstoririi pr. Vasile Popovici (1864—1918), originar din Pecenișca, urmat de fiul său Dimitrie Popovici (1918—1943).

Cimitirul este orășănesc, cu caracter interconfesional. Sînt înmormîntați în el personalități ca Tatarsky, cel care a canalizat apa Cernei, dr. Alexandru Crăciunescu, fost director al stațiunii, dr. Alexandru Popovici (1831—1903), medic al stațiunii, autorul primei monografii ro-

³³ Patrachie Drăgălina, *Băile Herculane*, în „Calendarul Românului”, 1906, pp. 148—152.

³⁴ Pr. Coriolan Buracu, o. c., p. 55.

mănești a Băilor Herculane. Aci își dorme somnul de veci și preotul Dimitrie Popovici.

În decursul timpului comunitatea de la Herculane a fost vizitată de diferite personalități ale vieții publice din Austria și de înalte fețe bisericești. Prima înaltă vizită bisericească a fost în 1736 a patriarhului sîrb Arsenie IV Ioanovici Șacabent, a urmat apoi Isaia Antonovici episcopul Aradului și administrator al Caransebeșului (1746), Ioan Georgevici episcopul Caransebeșului (1750), mai tîrziu ca mitropolit al Karlovițului (1772), Vichentie Ioanovici Vidak episcopul Timișoarei (în 1766 și 1773), Sinesie Jivanovici al Aradului (1767), Arsenie Radivoievici al Pacrațului (1768), Vichentie Popovici al Virșetului (1775 și 1781), Iosif Ioanovici Șacabent al Virșetului (1787 și 1797), Petru Petrovici al Timișoarei (1796 și 1798)³⁵. Mitropolitul Meletie al Alexandriei Egiptului sosi la Băi în 20 mai 1806, iar în 1865 primul episcop român al Caransebeșului, Ioan Popasu.

Cei 1830 ani de permanență istorică a Băilor Herculane înseamnă tot atîția ani de existență și continuitate a poporului român în spațiul în care s-a născut și în hotarele în care l-a găsit istoria, iar cei 180 ani de la zidirea bisericii un popas aniversar.

Pr. IEREMIA B. GHITA

DATE NOI PRIVIND ÎNFIINȚAREA TIPOGRAFIEI DIECEZANE DIN CARANSEBEȘ

de : preot ION DURAC

Reînființarea, în 1865, a Episcopiei Caransebeșului avînd ca prim arhipăstor pe neobositul și inimosul vlădică Ioan Popasu a marcat pentru Biserica și poporul român din părțile Banatului începutul unei noi ere de progres în toate domeniile de activitate : socială, bisericească, culturală și națională ce s-a concretizat în numeroase școli noi pentru culturalizarea populației românești din orașe și sate, institut teologic-clerical pentru pregătirea clerului român ortodox¹, și apoi unul pedagogic pentru pregătirea învățătorilor² — ambele în Caransebeș —, organizarea în cadrul eparhiei a unei așa-numite „reuniuni învățătoresți”

³⁵ Ion B. Mureșianu, *art. cit.*, p. 503.

¹ Nicolae Cornean, *Monografia Eparhiei Caransebeș*, Caransebeș, 1940, p. 38 ; I. D. Suci, *Monografia Mitropoliei Banatului*, Timișoara, 1977, p. 194.

² Nicolae Cornean, *o.c.*, p. 39.

în vederea îmbunătățirii profesionale a cadrelor didactice, înființarea de biblioteci școlare și populare pe lângă fiecare parohie³, asigurarea retribuției preoților și învățătorilor, etc.

Dar un gând care îl frământa pe Ioan Popasu chiar din primul moment al instalării sale ca episcop la Caransebeș, a fost acela de a înființa aici o tipografie, fiind conștient de importanța acesteia pentru realizarea mărețului său plan de ridicare a credincioșilor și conaționaliilor săi prin împărtășirea din binefacerile culturii, prin asigurarea difuzării cărții românești către masele populare, tipărirea de manuale școlare și circulare episcopale precum și editarea unei publicații proprii a eparhiei.

Deși ar fi dorit să-și vadă gândul înlăuntruit încă în primii ani ai episcopatului său, vrednicul ierarh a putut-o face abia după 20 de ani de arhipăstorire, în 1885, când situația financiară a diecezei i-a permis acest lucru.

Primul anunț privind înființarea tipografiei diecezane apare în ziarul „Luminătorul” în ianuarie 1885 avînd următorul text: „Ni se scrie că în primăvara acestui an (1885) în Caransebeș se vor ridica zidiri frumoase și se va întemeia și o tipografie diecezană, proiectîndu-se și edarea unui organ. Arhitectul Diacon și tipograful Sim. Pocrean, duminica și luna trecută au fost la Caransebeș invitați a da deslușiri și informațiuni în privința zidirilor și a tipografiei. Salutăm din inimă această înaintare pe terenul cultural național și dorim realizarea cea mai îndestulitoare”⁴.

Din actele păstrate în Arhiva Mitropoliei Banatului se desprinde însuflețirea cu care s-a acționat pentru înfăptuirea acesteia.

Înființarea tipografiei a fost hotărîtă de către sinodul eparhial în ședința din 25 aprilie 1885⁵. Odată luată hotărîrea, s-a căutat procurarea mașinilor necesare, a literelor, hîrtiei, cernelurilor, precum și angajarea de meșteri buni pentru aceasta⁶.

Intrucît la Sibiu funcționa încă de mai mult timp o tipografie, protosinzelul Filaret Musta cere informații de la conducerea acesteia, prezentînd apoi consistoriului diecezan informațiile primite⁷.

Paralel cu procurarea celor necesare noii instituții, se dispune asigurarea condițiilor de cazare pentru tinerii „învățăcei” angajați aici, procurîndu-se paturi și lemne de încălzit pentru tipografie și birourile ei⁸.

³ Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 515, 1877. Această circulară a fost publicată de George Barițiu în ziarul *Observatorul*. Sibiu, 1878 nr. 99, 9/21 decembrie.

⁴ *Ziarul Luminătorul*, Timișoara, 1885, nr. 12, 27 ianuarie / 8 februarie.

⁵ Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 317 E, 1885.

⁶ *Idem*, nr. 477 E; nr. 554 E; nr. 642 E; nr. 683 E; nr. 715 E; nr. 725 E; nr. 815 E; nr. 816 E; nr. 821 E; nr. 897 E; nr. 905 E; nr. 914 E; nr. 924 E; nr. 925 E; nr. 958 E; 1885.

⁷ *Idem*, nr. 651 E, 1885.

⁸ *Idem*, nr. 873 E și nr. 874 E, 1885.

Nu întârzie să apară numeroase cereri din partea unor părinți pentru primirea fiilor lor ca ucenici⁹. Episcopul Ioan Popasu acceptă cu bucurie înscrierea acestor tineri ucenici, fiind convins că ei vor duce mai departe strădaniile sale în această direcție.

La 11 noiembrie 1885 se notifică la Magistratul orașenesc din Caransebeș deschiderea tipografiei și librăriei diecezane¹⁰ și tot acum se primesc de la Viena atât mașinile cât și literele, hîrtia, culorile, și toate cele necesare, expediindu-se în același timp sumele ce reprezentau costul acestora.

La 20 noiembrie 1885 Magistratul orașenesc din Caransebeș emite „concesiunea” de funcționare a tipografiei și librăriei diecezane¹¹.

Paralel cu aceste preocupări se depuneau eforturi susținute pentru înzestrarea librăriei diecezane cu mobilier, ba chiar și pentru procurarea de rechizite pentru ucenicii tipografiei.

După multă trudă, la 20 noiembrie 1885, episcopul Ioan Popasu și-a văzut visul împlinit. Asistînd la scoaterea de sub teascurile tipografiei a primului act tipărit, și anume o circulară, neobositul episcop a întîmpinat evenimentul cu următoarele cuvinte: „Astăzi cînd se scrie ca fulgerul și se călătorește cu iuțeala vîntului, astăzi cînd numai acel popor poate conta la trăinicie și la un viitor mai fericit, care știe să se folosească de multele și diferitele îmbunătățiri făcute omenimei prin înaintarea artelor și științelor; astăzi... mai era oare posibil ca dieceza noastră să(-și) conducă tot cu mijloace absolut insuficiente din trecut administrațiunea bisericească?”¹².

Un aport deosebit în toată această importantă realizare l-a avut savantul român de renume mondial, Nicolae Teclu¹³, care aflîndu-se la Viena în acea perioadă, a mijlocit pentru cumpărarea mașinilor și materialelor necesare pentru tipografie. Tot prin concursul său a fost angajat și primul conducător al tipografiei din Caransebeș, tipograful Eduard Haustein din Viena. La baza acestor afirmații stau cele trei scrisori pe care Nicolae Teclu le trimite episcopului Ioan Popasu, prin care îl informează asupra prețurilor celor necesare pentru tipografie și în același timp recomandă cele mai bune firme din Viena, discutînd în același timp și condițiile pe care le pune tipograful Eduard Haustein pentru angajarea sa la conducerea tipografiei din Caransebeș.

Tot ce a făcut savantul Nicolae Teclu pentru înființarea tipografiei de la Caransebeș a fost din convingerea că aceasta va da un nou impuls afirmării naționale a românilor. Cît de importantă a fost con-

⁹ Idem, nr. 735 E; 814 E; nr. 943 E; nr. 947 E, 1885.

¹⁰ Idem, nr. 878 E, 1885.

¹¹ Idem, nr. 922 E, 1885.

¹² Nicolae Cornean, o.c., p. 40.

¹³ Constantin Brătescu, *Savantul Nicolae Teclu, medicul Constantin Popasu, și Tipografia diecezană, în Mitropolia Banatului, Timișoara, 1979, nr. 10—12, p. 738.*

tribuția marelui savant pentru înființarea tipografiei diecezane ne putem da seama din scrisoarea de mulțumire pe care i-a adresat-o Consistoriul diecezan în 17/29 august 1885.

ANEXE :

I

„Eminență !

Conform promisiunii (i)mi permit a Vă comunica următoarele :

Procurarea mașinei de imprimat, după cercetările făcute, s-ar recomanda a se face din stabilimentul „Ludwig Kaiser” (: suplică :). Aceasta costă, de dimensiunile formatului de 48 X 64, tot f(lorini) 2.100 —, ca și la „Rust”. Cu format ceva mai mare adică 53 X 80 se urcă prețul numai cu f(lorini) 300 —, dînd însă avantaje însemnate în privința calităților de lucrări tipografice, fără ca umbletul mașinei să se îngreuneze. Prețul unei mașini de imprimat cu mîna, este f(lorini) 500 —, cele mai (i)eftine servesc altor scopuri, spre exemplu, pentru a imprima blete de vizite, etc.

Altă putere mișcătoare pentru mașină, decît forția brațului, s-ar recomanda numai în cazul acela, cînd s-ar lucra cu 3—4 mașine.

Așezarea mașinei recere încă și spelele călătoriei încolo și înapoi pe clasa a doua pentru un montoriu, căruia i se bonifică și ziua de lucru cu cîte f(lorini) 5—.

În privința tipelor și u(s)ensilelor, cari se țin de acestea, escelează firma : „K. K. Hofschriftgiesserei Poppelbaum” (: suplică :). De la aceasta adaug un deviz, care este chibzuit cu privire la necesitățile pentru o mașină și a căror procurare după convenția se pot face gradat sau deodată.

Peste puținele zile (i)mi voi permite a întregi informațiunile cu devizul despre hirtie și pigmente.

Primiți Vă rog Eminenția, espresiunea distinsei mele stime cu care sum al Eminenției Voastre prea devotat

Hietzing 22 August 1885

Nic. Teclu¹⁴

II

„Mult Stimatului Domn Nicolae Teclu, în Viena,

Mult stimate Domnule !

Binevoitorul concurs ce Mult Stimat D(omnia) Ta ni l-ai dat la înființarea tipografiei și librăriei diecezei noastre a dat îndemnul Consistoriului întrunit în ședinția ca să-ți voteze cea mai profundă mulțumită și recunoștința

Caransebeș din ședinția Consistoriului ținută 17/29 August 1885¹⁵.

III

„Eminenția !

Cu privire la conținutul celor două epistole din 8 August și 6 Octombrie a.c. cu cari fui onorat din partea Eminenției(i) Voastre (i)mi permit spre informare a

¹⁴ Arhiva Mitropoliei Banatului, fond Caransebeș, nr. 609 E, 1885.

¹⁵ Ibidem.

adăuga răspunsurile primite de la „Kaiser” și de la „Poppelbaum”. Afacerea cu „Kaiser” e clară; a cu „Poppelbaum” recere oarecare deslușire. Acesta a compus un deviz cu suma de f(lorini) 4.660, 20 kr., iar venerabilul consistor a decis în sensul unei comende în valoarea de f(lorini) 1.577 —. Se înțelege de sine, că fabricantul „Poppelbaum” va efectua ca comerciant oricare comandă, fie ea cît de mică, însă o tipografie se poate numai atunci activa, cînd dispunem despre un întreg asortiment a(1) diferitelor obiecte, fie acesta întocmit în dimensiuni cît de constrînse; stînd numai părți din el la dispozițiune va fi lucrarea împiedecată. Minimu(1) unui asortiment de felul acesta se tacsează din partea lui „Poppelbaum” — luînd în considerare mașina destinată — cu circa f(lorini) 3.000 —, la care părere se alătură și tipograful cunoscut din imprimeria imperială. În afacerea acestui din urmă am aflat o divergență mai însemnată, el nu poate să conducă mașina și nu e nici îndreptățit la aceasta, ne avînd calificațiunea recerută. Mai pretinde și pe al treilea învățacel, afirmînd a nu fi în stare fără acesta a satisface obligamintelor lui în postul cel nou. Sub astfel de împrejurări crezui că va fi mai bine, dacă dînsul se va adresa direct către Eminenția Voastră dezvoltînd lămurit condițiunile sale, de la cari nu-i convine a se abate. Ce se atinge de recomandațiunile incurse amintesc spre procurarea „Hirtiei” firma: Neusiedler Actien-Gesellschaft — și pentru „Pigmente” firma F. Wuste.

Primiți Vă rog, asigurarea distinsei mele stime și considerațiuni, cu care sum al Eminenție(i) Voastre prea devotat

Hietzing, 13 Octombrie 1885

Nic. Teclu¹⁶

„Eminență !

Cauza dificultății deja aplanată cu Haustein, au fost numai o sensibilitate excepțională a soției lui; el stă pe baza contractului, fără a se căi că l-au încheiat. Drept aceea au primit și comanda Eminenției Voastre, care avui de împărtășit, în sensul unei datorințe impuse prin pozițiunea lui cea nouă.

Ca semn de recunoștința a binevoit mult onoratul Consistoriu a mă distinge pentru modestul meu concurs prin exprimarea mulțămitei sale. Sum prea fericit pentru această atențiune, și Vă rog Eminenția a fi interpretul meu, asigurînd venerabila corporațiune că voi fi totdeauna cu plăcere gata spre a o servi,

Primiți, Vă rog Eminență espreșiunea distinsei mele stime și considerațiuni cu care sum al Eminenție(i) Voastre devotat

Hietzing, 19 Noiembrie 1885¹⁷.

Nic. Teclu

¹⁶ Idem, nr. 726 E, 1885.

¹⁷ Idem, nr. 872 E, 1885.

VOLUM SPORIT DE ECHIPAMENT HIDROENERGETIC

De la I. C. M. Reșița a fost expediat un nou lot de echipamente hidroenergetice. Este vorba de ultimele subansamble necesare primei turbine de la C. H. E. Galbeni.

Pentru Porțile de Fier II, constructorii de mașini reșițeni livrează, la ora actuală, subansamble ale statorului ce intră în alcătuirea primului hidroagregat românesc al centralei. A fost creat, în felul acesta, front de lucru constructorilor de pe șantierul hidrocentralei, unde au început lucrările de amenajare a locului pentru implantarea acestui agregat.

Utilajul hidromecanic și părțile de turbină livrate în acest an șantierelor hidroenergetice și de navigație de către I. C. M. Reșița însumează peste 4000 t.

Aceeași atenție pentru executarea la timp a echipamentului, pentru înscrierea acestuia în parametri tehnico-calitativi superiori se înregistrează și la I.C.M. Bocșa. Aici au fost realizate, de la începutul fabricației și pînă acum, pentru S.N.E. Porțile de Fier II, aproape 11000 tone echipament hidromecanic, din care cea mai mare parte a fost deja livrată la beneficiar.

650.000

Constructorii de mașini din Reșița își concentrează întreaga atenție spre sporierea producției și calității motoarelor diesel navale, executate azi în cinci variante, cu puteri între 3000 și 30000 C.P. Puterea instalată a motoarelor pentru nave fluviale și maritime realizată de la începutul fabricației se ridică la 650.000 C.P.

În prezent, specialiștii și muncitorii întreprinderii au trecut cu hotărîre la realizarea celei de-a doua generații de motoare, care prin calitățile constructive superioare prezintă multiple avantaje tehnico-economice.

NOI UTILAJE TEHNOLOGICE

Întreprinderile constructoare de mașini și mașini unelte din județul Timiș participă la dotarea și dezvoltarea unor unități de producție cu noi și moderne utilaje, realizate în devans, cu aceleași capacități industriale. Astfel, în perioada primelor 8 luni ale anului, unitățile de profil din industria timișeană au pus la dispoziția economiei naționale, în plus față de prevederile planului, mai bine de 220 tone utilaje miniere și metalurgice, 140 tone diferite utilaje pentru industriile de prelucrare a lemnului, ușoară și alimentară, precum și mașini de așchiat metale prin procedee neconvenționale, în valoare de aproape 7,5 milioane lei.

La rîndul lor, întreprinderile electrotehnice și electronice din Timișoara au realizat, peste sarcinile planificate, motoare electrice însumînd putere de 40 000 kW., diferite echipamente de înaltă și de joasă tensiune, contoare electrice, subansamble de tehnică de calcul și de automatizări electronice, alte produse în valoare totală de 60 milioane lei.

OBIECTIVE SOCIAL—GOSPODĂREȘTI

În zona de locuințe Strand din municipiul Lugoj s-a deschis un magazin alimentar, avînd o suprafață de 700 mp., cea mai mare unitate de acest fel din oraș. Acum se fac ultimele finisări la noua cantină a I.U.R.T., unde vor putea fi serviți 2000 de abonați, în 3 serii. Constructorii lucrează de zor și la terminarea sălii de sport, cu 250 locuri.

De asemenea la Parcul tineretului au fost amenajate căile de acces, gazonul și s-a construit un parapet spre malul Timișului. În ultima perioadă, au fost terminate lucrările de construcție a părții carosabile pe străzile Xenopol și Bobilnei, în suprafață de 3 000 mp., și se continuă amenajarea căilor de acces și de extin-

dere a canalizării în noile zone de locuințe.

„FRUNCEA” — LA EA ACASĂ!

Colectivul Cooperativei meșteșugărești lugojene „Munca” a înscris, în perioada parcursă de la începutul anului, realizări meritorii, fapt pentru care unitatea se situează printre fruntașii municipiului. Prin mai buna organizare a muncii, pe domenii și sectoare de activitate, urmărirea îndeaproape a încadrării în normele de consum, precum și prin creșterea spiritului de răspundere față de calitatea prestațiilor, s-au obținut succese notabile: o depășire de 9 257 000 lei la indicatorul de producție marfă, productivitatea muncii a crescut cu 2 844 lei pe fiecare muncitor, beneficiul suplimentar însumând 923 000 lei. De asemenea, planul la prestări servicii a fost depășit cu 215 000 lei, iar la confecții cu 8 251 000 lei, existând garanția că până la sfârșitul anului colectivul de la această cooperativă va realiza substanțiale depășiri la toți indicatorii de plan.

INSTALAȚII REALIZATE PRIN AUTOUTILARE

În ideea creșterii productivității muncii, îmbunătățirii calității produselor fabricate și reducerii efortului valutar al țării, colectivul secției a II-a din cadrul întreprinderii de lacuri și vopsele „Azur” Timișoara a realizat, prin autoutilare, o instalație pentru producerea grundurilor carbamidice, alta pentru fabricarea și ambalarea diluanților pentru comerț și o a treia, folosirea și ambalarea întăritorilor pentru produsele carbamidice și poliuretane. Totodată, modificările tehnologice aduse morilor cu microelemente, pe care se execută grundurile de texturare, (prin diminuarea numărului de treceri a produsului prin moară de la 6 la 3) au condus la obținerea unei economii de 25 500 kWh energie electrică.

DOTARE MODERNĂ

În ultimii ani, subunitățile și formațiile civile de pompieri din județul Caraș-Severin au fost dotate cu tehnică de luptă modernă, cu caracteristici tehnico-tactice

competitive pe plan mondial, tehnică produsă de puternica noastră industrie constructoare de mașini. Amintim, astfel, autospeciala cisternă cu tun de apă și spumă R. 8135, autopompele cisterne de alimentare cu apă R. 12215, autospeciarele pentru lucru cu pulberi și gaze inerte, autoscări mecanice și alte instalații care contribuie la sporirea eficacității intervențiilor desfășurate de subunitățile și formațiile civile de pompieri.

PREMII PENTRU VITICULTORII TIMIȘENI

La începutul lui septembrie a.c. au avut loc la Arad concursul și expoziția interjudețeană a strugurilor de masă, organizate de S.C.P.V.V. Miniș, la care au participat unități agricole din județele Arad, Bihor, Caraș-Severin, Satu Mare, Timiș. Județul nostru a fost reprezentat de I.A.S. Giarmata, Recaş și A.E.I.V. Recaş, cu 12 probe din soiurile Chasselas dore, Chasselas roze, Muscat Hamburg, Muscat D'Adda, Coarnă neagră, Afuz-ali, Italia.

Pe baza aprecierii calității strugurilor de masă, prin degustare juriul a descernat viticultorilor timișeni „Marele premiu” pentru soiul Muscat D'Adda, de la A.E.I.V. Recaş, premiul I pentru soiurile Afuz-ali, Muscat D'Adda, de la I.A.S. Giarmata; Chasselas dore, Chasselas roze, Muscat Hamburg, de la A.E.I.V. Recaş, premiul II pentru soiurile Italia, Muscat Hamburg, de la I.A.S. Giarmata; Coarnă neagră — A.E.I.V. Recaş, Chasselas dore, premiul III pentru Muscat Hamburg, de la I.A.S. Giarmata.

„STRUNGUL DE AUR” LA ARAD

În faza republicană a „Olimpiadei strungarului și frezorului”, desfășurată în luna iulie a.c. la Baia Mare, arădeanul Petru Kuharek, strungar la I.M.U.A. intrând în competiție cu cei mai buni strungari din țară, s-a detașat net, prin punctajul obținut, situându-se pe locul I cucerind trofeul „Strungul de aur”.

De menționat că, apreciatul strungar arădean, în vîrstă doar de 27 ani, a mai participat la această „Olimpiadă” și în 1978, cînd a ocupat locul III și-n 1981, cînd a urcat pe treapta a II-a a podiumului. De data aceasta participarea sa,

ca reprezentant al județului Arad, a fost încununată cu premiul întâi „Strungul de aur”, spre bucuria colegilor și firește, a arădenilor.

VAGOANE ROMÂNEȘTI PE MALURILE LUI RIO DOCE

Nu cu mult timp în urmă, la întreprinderea de Vagoane Arad au fost construite 32 vagoane de pasageri pentru Brazilia.

Conducerea firmei beneficiare și personalul de exploatare s-au arătat satisfăcuți de gradul de confort și de finisare al vagoanelor românești de pasageri, clasa I, aprecieri pozitive făcând și televiziunea braziliană cât și organele de presă ale Statului Espirito-Santo.

Astfel marca I. V. Arad se remarcă cu cinste printre mărci de reputație ale industriei japoneze și americane spre mândria noastră, a tuturor românilor.

AUTOBUZUL ARĂDEAN LA 75 ANI

Necesitatea transportului în comun în municipiul Arad s-a pus încă de la începutul secolului trecut. Și prin efortul municipalității, acesta s-a concretizat prin apariția citorva omnibuze, urmate de tramvaiul cu cai și de o întreagă suită de alte mijloace de transport.

De la 20 iulie 1908, primul autobuz acționat cu motor, vehiculul era de fabricație franceză și era etajat având 16 locuri jos și 18 sus. Aradul a fost astfel primul oraș din sud-estul Europei, înaintea Budapestei și Bucureștiului, în care circulau autobuze de călători.

Așadar, este de reținut că primele autobuze arădene au apărut atunci când circulația cu astfel de mijloace de transport în Europa era de domeniul pionieratului.

PARTICIPARE LA TREBURILE ÎNALTE ALE ȚĂRII

În ziua de 30 iunie 1983 a avut loc plenara Consiliului Național al F.D.U.S., sub președinția Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste.

Ordinea de zi a lucrărilor plenarei a cuprins patru probleme: 1. Programul privind aplicarea fermă a principiilor autoconducerii muncitorești și autogestunii, perfecționarea mecanismului economico-financiar a sistemului de retribuire a muncii și creșterea retribuției în acest cîcinal; 2. Programul național pentru asigurarea unor producții stabile prin creșterea potențialului productiv al pămîntului, mai buna organizare și folosire în mod unitar a terenurilor agricole, a întregii suprafețe a țării, realizarea irigațiilor pe circa 55—60 la sută din suprafața arabilă, a lucrărilor de desecări și combaterea eroziunii solului; 3. Contribuția consiliilor F.D.U.S., a organizațiilor de masă și obștești componente la unirea eforturilor, a energiei și inițiativei tuturor oamenilor muncii în vederea îndeplinirii exemplare a planului și programului de dezvoltare economico-socială a țării; 4. Informare cu privire la activitatea Consiliului Național al Frontului Democrației și Unității Socialiste pentru îndeplinirea politicii externe a statului nostru, consolidarea dezarmării, destinderii, cooperării și păcii în lume.

Participanții la dezbateri și-au exprimat acordul deplin față de prevederile cuprinse în documentele plenarei, subliniind că acestea sînt menite să asigure îndeplinirea exemplară a obiectivelor stabilite pentru dezvoltarea industriei și agriculturii, valorificarea superioară a resurselor naturale și energetice, promovarea progresului tehnic, sporirea eficienței întregii activități economice și ridicarea nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor.

Printre vorbitorii care au luat cuvîntul la înalta tribună a Consiliului Național al F. D. U. S. s-a numărat cu această ocazie și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului reprezentînd Biserica Ortodoxă Română. În cuvîntare s-a accentuat că „Într-un moment ca acela pe care îl străbătem, Părintele Patriarh Iustin și ceilalți conducători de culte religioase aici de față au simțit că trebuie să ne ridicăm și noi glasul, alături de acela al tuturor cetățenilor patriei, spre a demonstra voința credincioșilor din Republica Socialistă România de a susține politica internă și externă a statului nostru care urmărește mai binele poporului, progresul și pacea în lume”. Înalt Prea Sfinția Sa s-a referit în continuare la munca entuziastă și pașnică desfășurată pe întreg cuprinsul țării noastre, la prestigiul României datorat Președintelui ei întru promovarea păcii, la acțiunile și manifestările organizate sub felurite egide pentru instaurarea unei păci trainice, acțiuni în care este angajată și Biserica Ortodoxă Română, exprimînd recunoștința cultelor religioase față de conducerea statului nostru pentru consecvența cu care militează pentru acest ideal nobil deopotrivă cu dorința fermă de a apăra libertatea, neatințarea și demnitatea poporului român. „În zilele pe care le străbătem — a subliniat Înalt Prea Sfinția Sa — pacea și liniștea sînt grav prejudiciate, la amenințările din trecut adăugîndu-se, cum bine știm, perspectiva unui dezastru nuclear. În mijlocul unei situații internaționale deosebit de încordate, cînd destui inși cu răspundere își pierd cumpătul, cînd state cu pre-

tentii părăsesc calea rațiunii, România stă ferm în promovarea dezarmării și bunei înțelegeri, a păcii și colaborării internaționale... Aducându-și contribuția la dezvoltarea patriei, militând alături de întregul popor pentru dezarmare, pace și colaborare internațională, susținând politica statului, cultele religioase au conștiința că slujesc interesele semenilor. Acționând astfel, au satisfacția să constate că asemenea lor sînt milioane de alți credincioși din lumea întreagă... Astăzi lumea cîntă imnul păcii și vrea să danseze în ritmul bunei înțelegeri. Surzi care nu pricep nimic vor fi, dar nu ei hotărăsc soarta umanității".

**PARTICIPAREA UNEI DELEGAȚII A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE LA
A VI-A ADUNARE GENERALĂ A CONSILIULUI ECUMENIC AL
BISERICILOR (Vancouver, Canada).**

Între 24 iulie — 10 august 1983, s-au desfășurat la Vancouver, Canada, lucrările celei de-a VI-a adunări Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, la care au participat peste 3000 de persoane dintre care 850 delegați cu drept de vot ai Bisericilor membre.

Alături de aceștia au luat parte următorii reprezentanți oficiali: cei șase președinți ai Consiliului Ecumenic al Bisericilor, aleși de Adunarea generală precedentă, împreună cu o parte din membrii Comitetului Central, al căror mandat urma să expire; reprezentanți ai Bisericilor membre asociate; observatori ai Bisericii Romano-Catolice și ai altor Biserici care nu sînt membre în CEB, dar cu care Consiliul Ecumenic al Bisericilor se află în relații de colaborare; consilieri, invitați de Comitetul Central, ca experți în anumite probleme de pe agenda de lucru; delegați ai Consiliilor regionale și naționale asociate la CEB, sau ai unor organizații ecumenice internaționale care colaborează cu Consiliul Ecumenic; observatori, reprezentînd alte consilii de Biserici sau organizații religioase; invitați ai Bisericilor gazdă din Canada.

Au luat parte, de asemenea, un număr mare de participanți neoficiali.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de o delegație alcătuită din cinsprezece membri: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Antonie al Ardealului, conducătorul delegației; Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Victorin Ursache al Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada; Prea Sfințitul Episcop Epifanie al Buzăului; Prea Sfințitul Episcop Vasile Tîrgovișteanul, Vicar Patriarhal; preot Dumitru Soare, directorul Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Patriarhiei Române; preot Dumitru Popescu, director de studii la Conferința Bisericilor Europene—Geneva; dl. Emilian Popescu, profesor al Institutului teologic universitar din București; dl. Cezar Vasiliu, șef serviciu la Sectorul Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române; preot Viorel Ioniță, asistent la Institutul teologic universitar din București; dl. Aurel Jivi, asistent la Institutul teologic universitar din Sibiu; dl. Ioan Vasile Leb, asistent la Institutul teologic universitar din Sibiu; dl. Virgil Vălcu, inspector la Sectorul Relații Externe Bisericești al Patriarhiei Române; și monahii: Nazaria Niță, stareța mănăstirii Văratec; Cecilia Negru, stareța mănăstirii Moldovița și Eufrasia Poiana, stareța mănăstirii Dealu.

În calitate de vizitatori au mai participat trei clerici din cadrul Arhiepiscopiei Misionare Ortodoxe Române în America și Canada și anume: arhim. Felix Dubneac (Detroit—Michigan), preot Nicolae Apostola (Worcester—Massachusetts) și preot Ioan Ioniță (Lansing—Illinois).

Au luat parte, de asemenea, în calitate de membri ai personalului de conducere al C.E.B., teologii ortodocși români: pr. prof. Ion Bria, secretar pentru relațiile cu ortodocșii în cadrul comisiei „Misiune și Evanghelizare” a Consiliului Ecumenic al Bisericilor și dl. Dan-Ilie Ciobotea, lector la Institutul Ecumenic din Bossey.

Adunarea propriu-zisă a fost precedată de următoarele reuniuni: comitetul executiv, la care a participat I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului; reuniunea femeilor, la care au luat parte monahia Nazaria Niță și reuniunea tinerilor.

Tema principală a Adunării Generale a CEB de la Vancouver s-a intitulat: „Iisus Hristos, viața lumii”, și a fost tratată în plenul Adunării, în cadrul a patru subteme: „Viața, darul lui Dumnezeu”; „Viața biruitoare a morții”; „Viața în plenitudine ei” și „Viața în unitate”.

La propunerea Comitetului Executiv care și-a încheiat mandatul, plenul Adunării a aprobat constituirea următoarelor Comitete care au funcționat pe parcursul lucrărilor:

Comitetul de numiri (30 persoane) a avut sarcina de a propune nume în vederea alegerii noului Colegiu prezidențial, precum și a noilor membri în Comitetul Central.

Comitetul de verificare a imputernicirilor (10 persoane) a recomandat luarea de hotărâri cu privire la situațiile ivite prin schimbări în componența delegațiilor. În acest comitet a fost ales și I. P. S. Arhiepiscop Victorin Ursache.

Comitetul de finanțe (30 persoane) s-a ocupat de pregătirea raportului financiar și a făcut Adunării recomandări și proiecte privind situația financiară a CEB. Din acest comitet a făcut parte și dl. Virgil Vălcu.

Comitetul de orientare a programului a avut drept scop alcătuirea proiectului unei hotărâri oficiale asupra raportului „De la Nairobi la Vancouver”. A făcut recomandări privind liniile generale directoare ale unității activității a CEB.

Două comitete de examinare a direcțiilor. Primul a examinat rapoartele președintelui și secretarului general, problemele privind constituția CEB, cererile de admitere, relațiile cu Biserica Romano-Catolică, organizațiile creștine mondiale și regionale. Al doilea Comitet a pregătit declarațiile pe care Adunarea și-a propus să le publice cu privire la anumite probleme sau evenimente de actualitate. În aceste comitete au funcționat și pr. prof. Dumitru Popescu și dl. asistent Aurel Jivi.

Comitetul de cult (15 persoane) a asigurat cultul religios zilnic din timpul Adunării.

Comitetul de mesaj (15 persoane) a avut sarcina întocmirii unui mesaj al Adunării. Din acest comitet a făcut parte și P. S. Episcop Vasile Țirgovisteanul, Vicar Patriarhal. P. S. Sa a propus și obținut includerea în Mesajul Adunării a două probleme deosebite: pacea și noua ordine economică mondială, precum și aceea a respectării culturii fiecărui popor. Noua ordine economică mondială este prezentată în mesaj ca o cerință urgentă, care necesită angajarea tuturor Bisericilor pentru realizarea ei.

Comitetul director al Adunării (35 persoane) a avut rolul de a dirija ansamblul lucrărilor Adunării. În acest Comitet au activat și I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului și pr. asistent Viorel Ioniță.

Comitetul de presă și radio-televiziune (10 persoane) s-a ocupat cu toate problemele privind relațiile Adunării cu massmedia.

Activitatea participanților la Adunare s-a desfășurat în cadrul a trei mari direcții: cultul zilnic, ședințele plenare și grupele de lucru.

Pe lângă cultul de deschidere și închidere a Adunării, în toate zilele participanții au asistat la un program de cult, desfășurat după ritualuri diferite. Simbătă 6-august s-a săvârșit Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, de către reprezentanții Bisericii Ortodoxe în frunte cu I. P. S. Arhiepiscop Iacobos al Americii. În soborul de preoți a luat parte și pr. Dumitru Soare.

În cadrul ședințelor plenare două documente au reținut în mod deosebit atenția Adunării: raportul președintelui Edward Scott și raportul secretarului general dr. Philip Potter.

La subtema III — „Viață în plenitudine”, a prezentat un referat și monahia Eufrasia Poiana.

Pentru a ușura desfășurarea lucrărilor și a da posibilitatea participanților de a lua cuvântul, Adunarea s-a împărțit în 65 grupe mici, lingvistice, care au analizat

în prima săptămână rapoartele președintelui și secretarului general, tema și subtemele, iar în a doua studiile biblice și abordarea problemelor puse de Adunare. Toți delegații români au luat cuvîntul în grupe și au prezentat și Biserica Ortodoxă Română. Dl. Cezar Vasiliu a fost președintele unui grup lingvistic.

Cele 8 grupe mici au alcătuit o grupă generală (Cluster), în care au fost prezentate cele mai de seamă opinii și recomandări de la grupele mici.

I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului a fost ales președinte al celei de-a 5-a grupe generale. În această calitate I. P. S. Sa a condus discuțiile grupei pe întreg parcursul lucrărilor și a luat cuvîntul în repetate rânduri. Pr. asist. Viorel Ioniță a fost raportorul grupei generale nr. 8 în plenară, iar dl. Aurel Jivi moderatorul unei subgrupe.

Pe parcursul mai multor ședințe, plenul Adunării a aprobat următoarele rapoarte ale celor opt grupe tematice: a mărturisi într-o lume divizată; a promova unitatea prin acte concrete; a dezvolta participarea; a trăi împreună într-o comunitate de dăruire și vindecare; a înfrunta amenințările care apasă asupra păcii și vieții; a lupta pentru dreptate și demnitate umană; a fi o comunitate de ucenicie; a comunica cu credibilitate.

În grupele tematice au luat cuvîntul și delegații români astfel: P. S. Episcop Vasile Tișgovșteanul, pr. Dumitru Soare în grupa I; pr. prof. Dumitru Popescu la grupa a II-a; monahia Nazaria Niță în grupa a III-a; dl. asist. Aurel Jivi, la grupa a IV-a; dl. asist. I. V. Leb la grupa a V-a; P. S. Episcop Epifanie al Buzăului și dl. Cezar Vasiliu la grupa a VI-a; dl. prof. Emilian Popescu la grupa a VII-a și dl. Virgil Vălcu la grupa a VIII-a.

Adunarea generală a aprobat ca noii președinți ai C.E.B.: pastorul W. P. K. Makulu (Botswana), mitropolitul Paulos Gregorios (India) D. R. Rita Barrow (Barbados), episcopul Johannes Hempel (R.D.G.), dr. Marga Buehring (Elveția), dr. Lois Wilson (Canada) și Prea Fericitul Patriarh Ignatios (Siria).

De asemenea, Adunarea a aprobat lista celor 145 membri ai noului Comitet Central al C.E.B. Între aceștia se numără și I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului și P. S. Episcop Vasile Tișgovșteanul, vicar patriarhal. După încheierea lucrărilor Adunării, noul Comitet Central s-a întrunit în ședință de constituire. Din rândul membrilor săi Comitetul Central a ales noul Comitet Executiv în care a fost ales din nou I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

În ultimele zile ale lucrărilor, Adunarea generală a mai aprobat: raportul primului Comitet de examinare a directivelor; al cincilea raport al grupului mixt de lucru al Bisericii Romano-Catolice și al C.E.B.; raportul Comitetului de orientare a programului.

Unul din documentele cele mai importante puse în discuție a fost *Declarația asupra păcii și dreptății*, căreia i s-a dedicat o sesiune plenară aparte. În cadrul discuțiilor a luat cuvîntul și I. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care a arătat că nu se poate face pace fără dreptate socială, care în condițiile de astăzi implică o nouă ordine economică internațională. I. P. S. Sa a vorbit de asemenea de o nouă ordine morală și despre dezarmare ca singura și cea mai sigură cale a asigurării păcii pe pămînt.

O serie de alte documente, între care amintim și *Declarația tinerilor participanți la cea de-a VI-a Adunare a C.E.B.*, au făcut de asemenea obiectul preocupărilor plenului deliberativ al Adunării.

Membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române au avut o participare activă în cadrul grupelor mici, a grupelor generale și a grupelor tematice.

În afara lucrărilor desfășurate în cadrul sesiunilor plenare și a grupelor de lucru, pe parcursul Adunării Generale au avut loc o serie de întruniri regionale, locale sau confesionale, festivități publice, spectacole, programe speciale pentru vizitatori.

Cea de a VI-a Adunare generală a C.E.B. s-a încheiat cu convingerea de a fi marcat o nouă etapă în împlinirea lucrării de unitate, apropiere și colaborare creștină.

Delegația română s-a reîntors în țară în ziua de 16 august 1983, cu o bogată experiență ecumenică (dr. Cezar Vasiliu).

CONSĂTUIREA CADRELOR DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÎNTUL
TEOLOGIC AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În zilele de 12 și 13 septembrie 1983, la Institutul teologic din București, s-a desfășurat consfătuirea cadrelor didactice din învățămîntul teologic seminarial și universitar al Bisericii Ortodoxe Române.

La consfătuire au participat membrii Sfîntului Sinod care au sub îndrumare școli teologice, cadrele didactice și spiritualii instituțiilor de învățămînt teologic.

Deschiderea lucrărilor a fost făcută de Prea Fericitul Patriarh Iustin care, în cuvîntarea sa, a arătat rolul acestor întruniri destinate în primul rînd îmbunătățirii procesului de învățămînt teologic.

În continuare, rectorii Institutelor teologice din București și Sibiu au prezentat dări de seamă asupra procesului de învățămînt universitar în anul academic 1982/1983.

S-au analizat, cu acest prilej, rezultatele obținute și s-au făcut propuneri concrete privind programele de învățămînt superior, accentul fiind pus pe necesitatea trăirii duhovnicești a viitorilor preoți.

Expuneri asupra activității Seminarilor au fost făcute de directorii acestor școli teologice, în care procesul educativ-disciplinar are un rol primordial pentru pregătirea elevilor seminariști.

În continuare au avut loc discuții pe marginea expunerilor făcute. Acestea au abordat probleme legate de programele analitice, care să reflecte năzuințele vitale ale învățaturii noastre creștine în spiritul cerințelor societății contemporane. Au fost, de asemenea, abordate aspecte ale îmbunătățirii activității didactic-educative la toate nivelurile de învățămînt teologic, cu accent pe pregătirea social-patriotică a tuturor celor cuprinși în sistemul de învățămînt teologic.

În încheierea lucrărilor consfătuirii a luat din nou cuvîntul Prea Fericitul Patriarh Iustin al Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericirea Sa a recomandat în primul rînd o temeinică pregătire de specialitate a tuturor cadrelor didactice, care să poată insufla la rîndul lor, viitorilor preoți, rolul important pe care aceștia îl au în parohiile și comunităților pe care le vor conduce.

Referindu-se la preoție, Prea Fericirea Sa a spus: „Pregătirea pentru preoție este foarte complexă. Nu sînt suficiente orele de curs. Preotul trebuie să aibă cunoștințe foarte variate ca să poată da întotdeauna răspuns fiecărui credincios la întrebările pe care acesta i le pune. De aceea, preoția este legată de viața parohiei, societății comunității din fiecare epocă”.

Accentuînd rolul disciplinei bisericești și sensul patriotic al misiunii preoțești, Întîistătătorul Bisericii noastre a arătat în încheiere: „De aceea, în vremea noastră, noi punem accentul în primul rînd pe această disciplină bisericească, pe această disciplină cetățenească. Vrem să avem buni preoți dar vrem ca preoții să fie și buni cetățeni. Ei să fie exemplu în fața credincioșilor în toate: în învățatură, în curăție, în fapte bune, în iubire, așa cum neîncetat ne învață Sf. Apostol Pavel. Avem o țară frumoasă, bogată. Trăim într-o vreme de înflorire a țării noastre: Să ne arătăm vrednici de epoca aceasta pe care o trăim și să ne străduim să punem fiecare firice-l nostru de nisip la zidirea României celei noi. Să ne gîndim întotdeauna să putem spune țara mea, adică țara la fericirea căreia lucrez și eu. Țara care mă hrănește, țara pe care și eu o ajut să înflorească, să se ridice la înălțimea vremurilor și a destinului ei”.

Marți 13 septembrie, membrii participanți la consfătuire au audiat expunerea: „Critica concepțiilor greșite ale unor istorici de peste hotare cu privire la istoria poporului român”, ținută de conf. univ. dr. Ioan Ardelean.

Expunerea a fost urmată de discuții. (dr. Cezar Vasiliu).

PREA FERICITUL PATRIARH IGNATIOS IV AL ANTIOHIEI ÎN EUROPA

Între 12 mai — 7 iunie a.c., Prea Fericitul Patriarh Ignatios IV al Antiohiei și al întregului Orient a întreprins o călătorie în mai multe țări din Europa, însoțit de mitropolitii Spiridon de Zahle, George al Muntelui Liban, Elie de Alep și de episcopii vicari patriarhali Gabriel și Elie. Călătoria a început cu vizita efectuată S. Sale Papei Ioan-Paul II, între 12—14 mai, prima vizită efectuată la Roma de un patriarh al Antiohiei.

Joi, 12 mai, P. F. Patriarh Ignatios IV a asistat la misa celebrată de S. Sa în bazilica Sf. Petru din Roma și a binecuvîntat pe credincioși.

A doua zi, Patriarhul Ignatios a fost primit la Vatican de Papa Ioan Paul II și a avut convorbiri la Secretariatul pentru unitatea creștinilor.

Între 14—19 mai, Patriarhul Ignatios IV s-a oprit la Geneva.

Primit de Mitropolitul Damaschin al Elveției, Patriarhul Ignatios IV a celebrat sfînta liturghie duminică, 15 mai, în biserica Centrului Ortodox al Patriarhiei Ecumenice de la Chambésy.

A fost primit apoi de autoritățile civile, la Federația Bisericilor Protestante Elvețiene, la Consiliul Ecumenic al Bisericilor — de Pastorul dr. Philip Potter — asistînd și la un Colocviu asupra „Prezenței și mărturiei creștine în Orientul Mijlociu”, organizat de Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu.

A treia etapă a fost Marea Britanie, unde P. F. Patriarh Ignatios a rămas în zilele de 19—26 mai.

Întîlnind, luni, 23 mai, pe dr. Runcie, Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Bisericii Anglicane, Patriarhul Ignatios a evocat diferite etape ale dialogului teologic anglicano-ortodox. Dar — a declarat Patriarhul — „adevăratul dialog teologic începe cînd dicționarele teologice sînt într-un fel, puse de-o parte. A sosit poate vremea să ne întîlnim pentru a citi însemnele timpului și, prin aceasta, a recîștiga timpul, toți împreună, pentru ca lumea să poată crede că Tatăl a trimis pe Fiul Său”.

„Comunitatea Bisericii, la care noi sîntem chemați, nu reprezintă mai puțin decît unitatea însăși, transfigurată și regenerată. A trăi în această comunitate înseamnă, în același timp, a te oferi pe tine însuși și a primi de la alții. Ceea ce ne trebuie acum nu este un nou document teologic... ci trebuie să creem între oameni canale care să poată umple relațiile lor de credință, dragoste și speranță” a afirmat, de asemenea, Patriarhul Ignatios IV.

Programul oficial al șederii Patriarhul Ignatios IV al Antiohiei în Franța a fost deosebit de încărcat. După ce a fost primit de I. P. S. Mitropolit Meletios al Franței, exarh al Patriarhiei Ecumenice și Președinte al Comitetului inter-episcopal ortodox, Patriarhul Antiohiei a întîlnit la 27 mai pe episcopii ortodocși din Franța și a fost primit în audiență de Dl. Claude Cheysson, ministrul afacerilor externe, apoi de Dl. François Mitterand, președintele Republicii Franceze.

În 28 mai, Patriarhul Ignatios a fost primit solemn la Institutul teologic ortodox „Sf. Sergiu” al cărui elev a fost, fiind proclamat „doctor honoris causa” și oficiînd a doua zi sfînta liturghie într-un sobor cu episcopii ortodocși din Franța, în catedrala greacă din Paris. În 31 mai a fost primit la Federația Protestantă din Franța și la catedrala ortodoxă „Sf. Alexandru”.

Vizita Patriarhului Ignatios IV a fost marcată de mai multe conferințe pe care le-a ținut la Sorbona („Creștinismul și întîlnirea religiilor și culturilor”), în fața ortodocșilor din regiunea pariziană („Sensul și vocația Ortodoxiei”); apoi, pe 2 iunie, la Institutul catolic („Ecumenismul astăzi, experiența Antiohiei”).

Duminică 5 iunie Patriarhul Ignatios IV a fost primit în biserica Notre-Dame de Cardinalul Jean-Marie Lustiger, Arhiepiscop catolic al Parisului. De asemenea,

a slujit vecernia și a rostit o cuvîntare asupra „Întîlnirii dintre Catolicism și Ortodoxie”.

La sfîrșit, marți 7 iunie, Patriarhul Ignatios IV a fost primit de Dl. Jacques Chirac, primarul Parisului.

CONTINUAREA DIALOGULUI DINTRE ORTODOCȘI ȘI ROMANO-CATOLICI

Între 12—17 iunie 1983 s-a întrunit la Nicosia — Cipru, Comitetul de coordonare al Comisiei mixte pentru dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Au participat din partea ortodocșilor: I. P. S. Arhiepiscop Stelian al Australiei, I. P. S. Mitropoliți Partenie al Cartaginei și George Khodr al Muntelui Liban, prof. L. Voronoff (U.R.S.S.), prof. M. Farandos (Grecia) și prof. Benedictos Englezakis (Cipru). Din România a participat I. P. S. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului. Din partea romano-catolicilor au fost prezenți: Mgr. M. Magrassi (Italia), Pierre Duprey (Vatican), prof. E. Suttner (Austria), prof. Jean Tillard (Canada), prof. Hryniewicz (Polonia), prof. Vittorio Peri (Vatican), Mgr. Eleuterio Fortino (Vatican) Emanuel Lanne (Chevetogne — Belgia).

Comitetul de coordonare a analizat trei documente pregătitoare alcătuite de trei comisii care au lucrat la Virșet (Iugoslavia), Chambes (Elveția) și Viena (Austria), tratînd tema: „Credința, Tainele și unitatea Bisericii”. O comisie formată din patru persoane: mitropoliți Antonie al Ardealului și George al Muntelui Liban (ortodocși), și Emanuel Lanne și J. Tillard (romano-catolici) au alcătuit, pe baza celor trei documente, unul singur, care apoi a fost supus discuțiilor, amendat și aprobat, spre a fi prezentat în anul viitor Comisiei Mixte de dialog. E de la sine înțeles deci, că documentul acesta nu este pentru moment decît un material de lucru pînă la aprobarea lui de către plenara Comisiei mixte de dialog. Ceea ce se poate spune deocamdată, e că el propune puncte teologice comune cu privire la relația dintre credință și Tainele de inițiere (Botez, Mirungere și Euharistie), și afirmă identități cu privire la cele trei Taine mai sus numite. Unele probleme au rămas încă în suspensie, urmînd a fi supuse discuției Comisiei mixte, precum confirmarea tîrzie la romano-catolici și numai de către episcop, acordarea Sfintei Împărtășanii numai după confirmare, tot la romano-catolici s. a. S-a convenit ca partea romano-catolică să elaboreze pînă al sesiunea din anul viitor a Comisiei mixte de dialog, un studiu cu privire la diferențele semnalate și la implicațiile lor teologice, spre a se putea vedea în ce măsură aceste diferențe comportă sau nu modificări în teologia tradițională a Tainelor.

Membrii Comitetului de coordonare au fost primiți de președintele statului cipriot, Spiros Kiprianou și au avut contacte cu ministrul de externe, al sănătății, cu președintele Camerei reprezentanților și cu primarul Capitalei. P. F. Arhiepiscop Hrisostomos a luat parte la deschiderea lucrărilor și a oferit o recepție.

Comisia mixtă de dialog, compusă din 30 de reprezentanți ortodocși și 30 de reprezentanți romano-catolici, se va întîlni în 1984 între 30 mai și 8 iunie. Comitetul de coordonare a hotărît să propună pentru etapa următoare, tema: „Diferențele rituale” și canonice cu privire la săvîrșirea Tainelor și implicațiilor lor pentru unitatea Bisericii”.

Membrii Comitetului de coordonare au făcut vizită la mausoleul arhiepiscopului Macarios, la mănăstirea Kikko, la Mitropolia de Corfu, la mănăstirea Asinou și în alte localități.

CUVÎNT ȘI FAPTĂ ÎN SLUJBA PĂCII

Cel mai adesea, atunci cînd se arată binefacerile păcii, ca și a luptei duse permanent și pretutindeni pentru consolidarea ei, nu se uită a adăuga modul angajării spre acest tel a diferitelor laturi ale activității umane și a oamenilor înșiși. Opinia publică mondială în această privință se cristalizează în funcție de aportul fiecărui ins, după vîrstă și formație sau profesiune, temperament sau alte condiții ce-i determină calitatea de cetățean conștient al planetei pe care locuiește. În acest cadru avînd în vedere dezideratul major în cauză, cad barierele de orice natură, inclusiv cele de convingere sau credință religioasă. De aceea și oamenii aparținînd diferitelor culte religioase găsesc în contextul păcii un limbaj comun, nu doar teoretic, ci și practic. În concret ne-am limitat la contribuția Bisericii adică la tot ceea ce înseamnă adeziune la glasul opiniei publice internaționale, la întărirea și amplificarea acesteia, nu numai prin sublinierea aceluiași principii, ci și prin susținerea lor cu acțiuni concrete, într-altfel spus o împlinire a cerinței creștine de totdeauna privind întruparea cuvîntului în fapte pe măsura acestuia. Un bun creștin, nu numai că asistă, ci se simte participant la diferite manifestări ce ilustrează cît se poate de fidel poziții ale Bisericii în problema păcii și care concordă cu acțiunile de interes general, ca adunări și marșuri, strîngere de iscălituri sau alte multiple inițiative, în ultima vreme de o frecvență și intensitate fără precedent, în funcție desigur de momentul crucial în care se află perspectivele vieții lumii.

E potrivit ca poziția creștină să fie arătată tocmai în acele părți ale globului pămîntesc, unde cursa înarmărilor a atins nivele ce nu îngăduie a sta în nepăsare, mai ales cînd din fondurile alocate în acest scop s-ar putea împlini atîtea nevoi în țările slab dezvoltate. O astfel de poziție răspunde acțiunilor întreprinse de forțele progresiste de pretutindeni concretizate nu demult între altele în apelul lansat de Adunarea mondială pentru pace și viață împotriva războiului nuclear, ce a avut loc la Praga. Or, întreaga opinie publică se pronunță cu un „NU!” hotărît războiului, folosind orice prilej pentru a se manifesta în acest sens.

Așa cum se știe, acumulările de arme angajează o uriașă irosire de resurse prin a căror reducere parțială s-ar putea realiza numeroase obiective ale dezvoltării. De exemplu, reducerea cu 10 la sută a bugetelor militare în următorii cinci ani ar economisi peste 350 milioane dolari, în timp ce cu numai 200 miliarde dolari s-ar putea construi cîte un spital modern în toate colectivitățile din lume cu peste zece mii de locuitori sau 250 mii școli elementare sau 250 mii de biblioteci sau 10 milioane locuințe moderne.

Iată de exemplu în cele ce urmează cum este scoasă în evidență legătura dintre pace și dreptate, insistînd asupra crizei economice din pricina cheltuielilor pentru înarmare și totodată necesitatea combaterii fabricării și comerțului cu arme, special în profitul unor corporații interesate. Anual, în septembrie, la Sheraton-Washington are loc „bazarul armelor”, organizat de Forțele Aeriene S. U. A., la o atare paradă prezentîndu-se toate sistemele de arme și tehnologie militară. Într-astfel de puncte nevalgice și-au făcut simțită prezența credincioși luptători pentru pace, prin servicii religioase, cuvîntări sau discuții cu trecătorii, depunînd un vot prin aceea de a reveni ori de cîte ori se etalează asemenea produse. Acest protest este semnificativ pentru mișcarea pentru pace din S. U. A., punînd în discuție in Justiția unui sistem ce profită din cursa înarmărilor. De observat că astfel de acțiuni sînt împlinite adesea cu slujbe religioase sau au loc chiar în cadrul cultului divin. S-ar mai putea adăuga și aceea că unii credincioși mai zeloși, în februarie 1981 au trecut la acțiuni și mai îndrăznețe, pătrunzînd în întreprinderea Pantex din Amarillo-Texas, specializată în asamblarea armelor nucleare fabricate în S. U. A., au găsit de bine să facă acolo un serviciu religios prin care au atras atenția generală asupra caracterului respectivei corporații. Condamnați apoi și ca urmare arestării lor, episcopul Leroy Mattkeison, a invitat peste

500 de angajați catolici ai întreprinderii să examineze consecințele muncii ce o depun, recomandând renunțarea la un astfel de serviciu. De atunci în fiecare lună, un grup de credincioși din localitate s-au întrunit spre orele seții în semn de veghe religioasă la poarta principală a uzinei. Dar acest caz nu este izolat. De pildă în septembrie 1980, opt persoane, între care și un preot au încercat o performanță asemănătoare, de această dată la uzina generală electrică din Pennsylvania în secția de reactivare a proiectilelor nucleare. În mod simbolic ei s-au numit și au fost cunoscuți mai apoi ca „cele opt fiare de plug” ca aluzie la profeția transformării săbiilor în pluguri (Isaia 2, 4). Astfel de acte au prilejuit serioase reflecții chiar în cadrul cultic.

Un aspect ce se impune luat în considerare e cel al popularizării făcute mijloacelor de distrugere și care n-a rămas fără replica creștină cuvenită. Astfel, revenind la cele arătate despre „bazarul armelor” din Washington, s-ar cere precizat că pentru oprirea acestuia s-a înjghebat o coaliție a grupărilor religioase și confesiunilor locale, care de câțiva ani la răstimpul sorocit deschiderii standurilor folosesc în semn de protest acte de cult ca rugăciuni, îngenunchieri etc. Este iarăși un memento pentru ceea ce însemnează primejdia nucleară. Individual sau în grupuri, purtând pancarte sau diferite figuri și simboale, astfel de credincioși manifestă oriunde tocmai pentru a ține trează conștiința evitării unei catastrofe. Ei merg pînă la a face astfel de demonstrații în fața sediului Pentagonului.

Poziția împotriva încercării cercurilor militariste occidentale de a semăna confuzia în rîndurile celor de bună credință se înscrie și ea ca meriț al oamenilor Bisericii. Ilustrativă în această privință e reacția creștină față de „botezarea” unui submarin nuclear de tip Trident „Corpul lui Hristos” și care poate distruge de la 60—80 milioane de vieți omenești. Deși amiralitatea S. U. A., a explicat alegerea denumirii după cea a unui oraș din Texas și că aceasta n-are vreun substrat teologic, pentru creștini a apărut drept o blasfemie (preot Ilie Sârbu).

SESIUNEA PREZIDIULUI ȘI COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINȚEI BISERICILOR EUROPENE

Între 13—17 aprilie 1983 la Oxford (Anglia) s-au desfășurat lucrările Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Moldovei și Antonie al Ardealului.

În cadrul lucrărilor s-au discutat problemele curente administrative și financiare, fiind supuse spre dezbateri și aprobare rapoartele unor secții precum: financiare, de studii, de personal, de relații cu alte organizații internaționale, etc.

Membrii Prezidiului au stabilit, între altele, tema viitoarei Adunări Generale a Conferinței Bisericilor Europene: „*Mărire lui Dumnezeu și pe pămînt pace*”.

S-au stabilit, de asemenea, noi căi de activitate a departamentelor Conferinței, condiționate de actuala situație financiară a acestei organizații. Au fost larg dezbătute unele aspecte ale relațiilor pe care Conferința Bisericilor Europene le întreține cu alte organizații creștine internaționale, afirmîndu-se necesitatea ca această organizație europeană să-și păstreze identitatea, nefiind implicată în nici un fel în vreo ideologie sau politică de bloc.

Reprezentanții Bisericii Ortodoxe Române au luat cuvîntul în legătură cu punctele de pe ordinea de zi, sprijinind Conferința Bisericilor Europene, mai buna ei organizare și orientarea ei spre problemele unității creștine, ale unității și păcii popoarelor, accentuînd necesitatea întăririi în continuare a Conferinței Bisericilor Europene ca organizație ecumenică pentru Europa. (Florin Roșca).

O DEMONSTRAȚIE PACIFISTĂ

„Iisuse dă-ne nouă pacea Ta” au cîntat pe stadionul din Hanovra, 90.000 de participanți la festivitatea de închidere a celui de-al XX-lea Congres al Bisericilor Evanghelice din R. F. G., cunoscut și sub denumirea de „Zi” a Bisericilor care îl alcătuiesc.

La puțin timp după staționarea propusă a rachetelor Pershing 2 (în cazul unui eșec al tratativelor de la Geneva), tema dezarmării și păcii în lume a dominat reuniunea protestanților germani.

Președintele Congresului, Erhard Eppler unul dintre fondatorii mișcării pacifiste din Germania Federală a subliniat faptul că „vor fi multe opinii creștine împotriva războiului, dar Hanovra rămîne o etapă importantă”.

În cadrul aceluiași Congres, fostul episcop de Berlin, Mgr. Kurt Scharf a luat cuvîntul, spunînd un „NU” hotărît armelor capabile să distrugă viața planetei Terra.

Printre altele episcopul a spus: „Cum este posibil ca cei ce mulțumesc Domnului că le-a dăruit viață, să poată ucide sau amenința viețile altora?” (La Croix din 14 iunie 1983, p. 10).

Inițiată în 1949, „Ziua” Bisericilor Evanghelice din R. F. G. a adunat și a împăcat sufletele în rugăciune, an de an, oameni de concepții diferite, oglindind, pe temeiul unic al credinței creștine diversitatea convingerilor religioase, a opiniilor teologilor și a formelor de viață bisericească.

„TELEGRAFUL ROMÂN” LA 130 DE ANI

Creație a marelui ierarh Andrei Șaguna, regăsim, retrospectiv, „Telegraful Român” între valoroasele publicații românești din trecutul veac. Toate au vibrat, au luptat și au trecut în istorie. „Telegraful” a supraviețuit. În Mitropolia Ardealului au apărut și alte prestigioase gazete. „Telegraful” a rămas ca un veteran, același și mereu altul, revitalizat mereu de generațiile care se succed de-a lungul deceniilor și menținut la aceeași cotă valorică.

Exponent al presei bisericești, „Telegraful Român” a devenit, după împrejurări și trebuințe, instrument de luptă culturală și politică (națională), tribună temerară pentru denunțarea anacronismelor politico-sociale și afirmarea dreptului la demnă existență a omului și popoarelor în epoca Imperiului habsburgic. Toate evenimentele mari, cruciale, din viața poporului nostru sînt reflectate în coloanele lui: Unirea Principatelor (1859), Independența (1877—1878), Răscoala țăranilor (1907), Marea Unire (1918)... „Telegraful” nu face simple consemnări. Paginile lui însumează bucuriile și durerile, scăpărările de gînd și vibrațiile de inimă, protestele și revărsările de minie, poticnirile și reabilitările, vrerile și aspirațiile care au însoțit marile evenimente. Ziinic sau săptămînal, „Telegraful” a înregistrat zvicnetul de viață ortodoxă, sincronizat cu bătăile de inimă ale întregului popor, maturitatea și demnitatea poporului român.

Și pentru bănăteni „Telegraful Român” a fost, decenii de-a rîndul, un prețios izvor de informație și hrană spirituală. Ierarhi și preoți, scriitori și publiciști bănăteni, personalități marcante și-au exprimat gîndurile și sentimentele în paginile sale. Aflăm bănăteni, cu vrednicii recunoscute, chiar și printre redactorii venerabilei tribune. Pavel Vasici (Ungureanu), doctor în medicină și chirurgie, membru al Academiei Române, autor a numeroase lucrări de medicină, colaborator la ziarele și revistele vremii, inițiatorul și redactorul revistei „Higiena și școala”

de la Timișoara (1876—1880), este printre cei dintâi redactori, atunci când gazeta sibiană lupta cu greutățile începutului (1853—1856). La câțiva ani de la revoluția din 1848, în condiții grele, doctorul Pavel Vasici imprimă „Telegrafului” idei progresiste, un spirit larg umanitar, fără a slăbi ținuta românească, dirză a gazetei.

Aproape o jumătate de veac mai târziu, conducerea redacției „Telegrafului” a fost încredințată unui alt bănățean, Teodor V. Păcățian, inițiatorul și redactorul revistei „Timișana” (Timișoara, 1885) și redactor la „Gazeta poporului” (Timișoara, 1886—1892), autorul celor opt volume intitulate „Cartea de aur” cuprinzând luptele politico-naționale ale românilor din Imperiul habsburgic. El conduce redacția „Telegrafului” (ca director), între anii 1900—1917.

Un mănunchi de tineri cărturari, cu temeinică pregătire și har scriitoricesc, sub îndrumarea înalt Prea Sfințitului Mitropolit Antonie al Ardealului, poartă mai departe tradiția „Telegrafului”, care și-a dobândit un loc distinct — și distins — în publicistica noastră. Astfel Telegraful Român, la venerabila vîrstă de 130 de ani, se menține pe linia trasată de generațiile înaintașe, în slujba Bisericii și a poporului român (prot. dr. Marcu Bănescu).

O ATITUDINE DEMNĂ DE AMINTIRE

Urmărind cu discernămint mass-media reținem, printre altele, unele bizarerii care ne amintesc o perioadă zbuciumată din prima jumătate a veacului pe care-l parcurgem.

În deceniul patru al veacului nostru au apărut unele sisteme filozofice, religioase și pseudoreligioase, organizații și paraorganizații patriotice, filantropice, literare, artistice și, mai ales, politice și militare, escamotînd un țel temerar și agresiv. Cu un arsenal bogat și variat — lozinci dinamitarde, uniforme și simboluri extravagante, amenințări, rapturi, atentate, asasinate..., ele prevesteau catastrofa trecută în istorie sub genericul „al doilea război mondial”.

Nu caut informații noi, nici reiterate rechizitorii. Aș remarca doar bizara consimilitudine a unor fenomene contemporane cu cele înregistrate în perioada amintită. După o jumătate de veac consimilitudinea este, într-adevăr, fascinantă. Se încerca, atunci, printre altele, „reînvierea păgînismului”, exprimînd disimulat primejdioasele uneltiri ale rasismului. Poeți și filozofi, istorici și sociologi, osanau mesianismul german, premisa hecatombelor fără precedent în istoria omenirii. Sigur, generațiile postbelice nu pot cuprinde în toată amploarea ei, primejdia acestor osanale, nu pot sesiza subtilitățile și disimulările istorice, filozofice și religioase ale acestor manifestări. Prin ele organizațiile teroriste își extindeau „implantul” în Europa occidentală și mai departe, peste mări și oceane.

Asemenea bizare manifestări ne surprind și azi. Astăzi însă umanitatea ultragiată nu mai acceptă, cu aceeași ușurință, sloganurile bulversante.

S-au ridicat și în trecut glasuri protestatoare. Ele nu au lipsit nici în sinul Bisericii. Lipsite de o vedere și acțiune unitară, ele n-au putut stăvilii dezlănțuirea uraganului, dar au rămas ca atitudini referențiale în conștiința omenirii. Împotriva tornadei care se stîrnea în apusul revanșard, în al patrulea deceniu al veacului nostru, alături de mulți oameni de știință, filozofi și literați de renume mondial, muncitori și țărani, s-au încolonat și numeroși slujitori ai altarelor. Prelați de prestigiu au încercat să apere omenirea de marele cataclism ce o amenința. Între acești neînfricați luptători amintim viguroasa acțiune a cardinalului Mihail Faulhaber, ca un omagiu la împlinirea a jumătate de secol de la înscirerea sa în istoria luptelor antifasciste.

Cardinal al Bavariei, fost profesor de exegeza Vechiului Testament la Universitatea din Strassburg, fost episcop militar în primul război mondial cunoscîndu-i bine ororile, Mihail Faulhaber a luat o temerară atitudine față de „reînvierea păgînismului”, sub care se manifesta, tumultuos și agresiv, „mișcarea rasistă”. Fulminantele sale predici (conferințe), rostite în catedrala din München în luna decembrie 1933, au fost traduse în limba română de preotul bucureștean Petre Chiricuță (Iudaism, creștinism, germanism, București, 1934).

În loc de prefață la conferințele cardinalului, traducătorul român reproduce un substanțial articol, semnat de Waldemar Grimm în „Die Neue Weltbühne” (1934), în care este pregnant expusă atitudinea cardinalului Mihail Faulhaber față de războiul pregătit de rasismul german. Între „Faulhaber și rasismul german a durat o luptă mereu reînnoită”. În vremea aceasta Germania cade din ce în ce mai adînc în viltoria rasistă a mesianismului german...”.

Prin traducerea acestor conferințe, preotul Petre Chiricuță, arătând primejdia păgînismului și neopăgînismului german, alias fascismului, exprima și o atitudine a Bisericii pe care a slujit-o.

Și azi se pot surprinde sofisticate teorii, amalgamînd „prerogativele” rasei indo-europene cu invective la adresa culturii iudeo-creștine, ca și acum jumătate de secol. Și azi, ca și în trecut, slujitori ai Bisericii lui Hristos sesizează ascunsa sau manifesta primejdie a filosofiei rasiste. Publicațiile bisericești, s-au făcut ecoul reacțiilor sau protestelor unor clerici conștienți de îndatorirea lor de propovăduitori în cuvînt și faptă a iubirii, dreptății, egalității, înfrățirii și păcii” (Revista Mitropolia Banatului, nr. 7—9/1978, p. 346).

Încercările de reînviere a fascismului, sub orice mască, reprezintă global o gravă problemă a contemporaneității. Azi reacția de apărare față de tentativele de distrugere a omenirii n-o mai reprezintă glasuri izolate. Ea are dimensiuni de mase organizate, hotărîte, conștiente.

Biserica noastră nu se poate ține în pasivitate față de crimele care se urzesc. Ea se înscrie în impresionanta solidaritate umană, pentru a paraliza dezvoltarea nucleelor cu iz de război și a le extirpa în faza de incubație.

B. Marcu

VIAȚA BISERICĂSĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

PAZNICUL SFÎNTULUI IOSIF CEL NOU DE LA PARTOȘ

Pe lângă Sfintii Trei Ierarhi, Sfântul Iosif cel Nou de la Partoș este cel de-al doilea hram al catedralei mitropolitane din Timișoara, cu deosebită importanță pentru pietatea credincioșilor bănățeni.

La 14 septembrie a.c. pe cînd soarele apunea, a început serviciul religios al vecerniei oficiat de un sobor avînd în frunte pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și în cadrul căruia, Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul a rostit un cuprinzător cuvînt de învățătură brodat pe însemnătatea și personalitatea ierarhului prăznuit. Potrivit rînduiei, a urmat apoi înconjurarea bisericii cu racla purtătoare a sfințitelor moaște ale sfîntului, după care aceasta a fost așezată în fața altarului. S-a oficiat apoi litia după care — cler și credincioși — s-au închinat pe rînd rămășițelor pămîntești ale celui adormit întru sfințenie. Acatiste, paraclise, rugăciuni, utrenia și rînduiala maslului de obște, au încheiat această primă parte a sărbătorii.

În luminata zi a praznicului, sînta liturghie a fost oficiată de ambii ierarhi, Înalt Prea Sfinția Sa împărțînd credincioșilor ales cuvînt de învățătură.

După masă, s-a oficiat Acatistul Sfîntului Iosif cel Nou, după care racla a fost așezată la locul obișnuit, ierarhii, clerul și credincioșii închinîndu-se din nou după cuviință.

Un concert de imne bisericești executat cu talent și dăruire de corul catedralei, a încheiat această zi de sfînt și luminat praznic.

HIROTONIRI

Dînd urmare solicitării de a fi încadrați la parohiile vacante din eparhie, după numirea ce le-a făcut-o Consiliul Eparhial, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului a încredințat pe Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojan să hirotonească pe trei tineri absolvenți ai Seminarului teologic din Caransebeș:

Romulus Șandru, a fost hirotonit diacon în 25 august iar preot în 26 august a.c. pe seama parohiei Ezeriș, protopopiatul Reșița.

Mihai Ienea a fost hirotonit diacon în 26 august și preot în 27 august a.c. pentru parohia Gornea, protopopiatul Oravița și

Ioan Mermeze, a fost hirotonit diacon în 26 septembrie a.c. și preot în 27 septembrie a.c. pentru postul II de preot de la parohia Comloșul Mare, protopopiatul Timișoara.

După hirotonie cei trei proaspeți deținători ai harului preoțesc au efectuat obișnuita practică liturgică la catedrala mitropolitană și administrativă la Centrul eparhial și oficiul protopopesesc din orașul de reședință mitropolitană.

HRAMURI MĂNĂSTIREȘTI

Praznicul Sf. Prooroc Ilie (20 iulie) a prilejuit în acest an sărbătorirea după cuvântă a hramului așezămintelor mănăstirești „Izvorul Miron” — Românești, protopopiatul Făget și „Sfântul Ilie de la Izvor” — Vasiova, protopopiatul Reșița precum și a schiturilor de pe muntele Mic și muntele Semenici din cuprinsul protopopiatelor Caransebeș și, respectiv, Reșița.

Sfânta liturghie la mănăstirea de la Vasiova a fost oficiată de către Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul care din încredințarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, a adresat celor prezenți îndrumări pentru o cit mai îmbogățită viețuire duhovnicească.

Din aceeași înaltă încredințare au împlinit cele rinduite la Românești preotul Aurel Miculescu, consilier eparhial, la muntele Semenici preotul Vasile Secheres, inspector bisericesc iar la muntele Mic preotul Ioan Popeți, secretar eparhial.

Pe lângă participarea credincioșilor la programul religios stabilit anterior aceștia au contribuit în comun la darea răspunsurilor liturgice. E de remarcat, apoi că numeroși au fost cei care s-au împărtășit după ce în prealabil s-au spovedit.

La 6 august — „Schimbarea la Față” și 29 august — „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul” mănăstirile „Săraca” de la Șemlacul Mic, protopopiatul Deta și Timișoara—Șag, protopopiatul Timișoara și-au prăznuit hramurile.

Potrivit tradiției, încă în prezua fiecărei sărbători preoți anume rinduiți au oficiat îndătinatele slujbe care premerg sfânta liturghie din ziua praznicului fiind în același timp la dispoziția credincioșilor veniți aici spre a le satisface nevoile sufletești personale.

În chiar ziua praznicului au fost oficiate liturghiile arhieresti, la „Săraca” Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul iar la Timișeni Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului. Ambii ierarhi, la vremea potrivită au adresat credincioșilor cuvânt de învățătură și zidire sufletească.

Și de această dată cele două mănăstiri au fost cercetate de un însemnat număr de credincioși veniți nu numai din parohiile învecinate ci și din locuri mai îndepărtate ale eparhiei. Sfintele slujbe oficiate, predicile și cuvântările audiate, administrarea unor sfinte taine, între care sfânta împărtășanie majorității acestor credincioși — au constituit tot atâtea prilejuri de îmbogățire sufletească și întărire a dreptei noastre credințe.

În mod deosebit, prezența ierarhilor în mijlocul credincioșilor a dat o valoare sporită sărbătorilor respective.

RENOVARE DE BISERICĂ

În ultima vreme preotul și credincioșii parohiei Liebling, protopopiatul Deta, au inițiat și executat o serie de reparații interioare și exterioare la biserica lor parohială.

Potrivit dorinței lor și din încredințarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, în duminica din 11 septembrie a. c. protopopul Florin George din Deta a împlinit rânduiala obișnuitei binecuvântări a sfântului lăcaș renovat. Aceasta a început înaintea sfinteii liturghii, din soborul slujitor făcând parte, pe lângă protopop și preotul Mircea Feneșan, parohul locului, cum și alți trei preoți de la parohiile vecine.

A urmat apoi slujba sfinteii liturghii, predica zilei fiind rostită de protopopul Florin George. La sfârșit, preotul paroh a expus pe scurt etapele de lucru și modul

lor de realizare, evidențiind contribuția și jertfelnicia credincioșilor și, nu mai puțin, sprijinul ce li s-a acordat din partea conducerii eparhiale.

Tuturor, preot-paroh și credincioși, le-a adresat aprecieri și bune urări pro-topopul delegat.

DIN ACTIVITATEA ELEVILOR SEMINARIȘTI

Pentru o cât mai completă instruire și pentru îmbinarea cunoștințelor teoretice cu cele practice, potrivit unui program stabilit în prealabil și aprobat de conducerea eparhială, elevii din ultima clasă a Seminarului teologic din Caransebeș însoțiți de preotul Nicolae Morar spiritualul școlii, s-au deplasat în duminicile lunilor mai și iunie la câteva parohii.

Elevii au participat la serviciile religioase contribuind la cântarea de strună și darea răspunsurilor liturgice în comun. De asemenea, în parohiile vizitate, elevii au rostit predici și cuvinte de învățătură ortodoxă. La oficiile parohiale apoi au discutat cu preoții parohi probleme pastorale și gospodărești.

Atât preoții din parohiile vizitate cât și credincioșii lor au exprimat în cuvinte simțite bucuria pe care le-a prilejuit-o întâlnirea cu viitorii slujitori ai altarelor.

DESCHIDEREA FESTIVĂ A NOULUI AN ȘCOLAR 1983—1984 LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN CARANSEBES

Duminică — 2 octombrie 1983, în prezența Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit Nicolae al Banatului, a P. C. Părinte vicar Ilie Maier de la Centrul Arhiepiscopesc Timișoara, a părinților elevilor, reprezentanți ai celorlalte culte și alți invitați din localitate, a avut loc deschiderea festivă a noului an de învățămînt la Seminarul teologic din Caransebeș.

Programul zilei a început cu oficierea sfintei liturghii la biserica seminarului de către un sobor alcătuit din profesorii clerici ai școlii, răspunsurile liturgice fiind date în comun de elevi în interpretarea melodiei psaltice, iar predica duminicii respective a fost rostită de pr. prof. Sorin Cosma.

După terminarea serviciului divin, toți cei prezenți s-au întâlnit în sala de festivități a seminarului unde, pr. prof. Trăilă Gherga, directorul școlii, rostind cuvîntul de deschidere a noului an școlar a subliniat însemnătatea evenimentului în viața școlii, rolul deosebit pe care l-a avut în trecut și-l are Biserica noastră Dreptmăritoare și școlile teologice în viața poporului nostru, ca și condițiile optime ce au fost create și care oferă posibilitatea desfășurării unei activități mai rodnice în anul școlar început.

În continuare a urmat prezentarea unui scurt program artistic de către corul și orchestra elevilor, dirijați de pr. prof. Nicolae Belean, interpretînd unele bucăți muzicale cu caracter religios și patriotic, din care nu a lipsit nici declamarea unor poezii.

Prezența Chiriarhului marcînd în mod deosebit momentul sărbătoresc, spre bucuria întregului auditoriu s-a putut beneficia — pe lângă împărtășirea arhierestilor binecuvîntări — și de un cuvînt de îndrumare pentru elevi și profesori, evidențiîndu-se atât grija deosebită pe care Conducerea superioară a Bisericii o acordă învățămîntului teologic, cât și responsabilitatea ce revine tuturor celor care-și desfășoară activitatea în școală, pentru ca rezultatele să fie dintre cele mai bune și pe măsura cerințelor actuale.

IN MEMORIAM ..

Ținând seama de respectul datorat înaintașilor, Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului a stabilit comemorarea în acest an a trei din ierarhii de altă dată ai episcopiei Caransebeșului.

Au fost astfel oficiate parastase, urmate de cuvântări comemorative la locurile lor de veci din cimitirul parohiei Caransebeș, precum și în catedrala mitropolitană din Timișoara pentru episcopii Ioan Popasu, 175 ani de la naștere, Nicolae Popea, 75 ani de la moarte și Iosif Bădescu 50 ani de la moarte.

Duminică, 31 iulie a. c. o manifestare comemorativă a fost organizată la Săcele, jud. Brașov, locul unde s-a născut episcopul Nicolae Popea.

În cadrul acesteia s-a oficiat un parastas pentru sufletul celui adormit și s-a sfântit o troiță, care fusese ridicată în amintirea episcopului răposat în 1938, iar acum mutată în cimitirul bisericii Adormirea Maicii Domnului, după ce a fost re-novată din inițiativa d-lui dr. Vasile B. Stroe, un inimos intelectual din comună.

La eveniment a luat parte: P. S. Episcop vicar Lucian Făgărășanul, reprezentând Mitropolia Ardealului, P. On. Părinte Ion B. Mureșianu și dl. Nicolae Cornean, delegații Mitropoliei Banatului, corul Gh. Barițiu din Brașov, oaspeți din Brașov și mulți credincioși din localitate și din jur.

Programul s-a desfășurat începând cu sfânta liturghie, oficiată de P. S. Episcop Lucian împreună cu un sobor de preoți și diaconi. S-a săvârșit cu acest prilej și hirotonirea întru diacon a unui candidat de preot. Răspunsurile liturgice le-a dat amintitul cor mixt din Brașov.

Preotul Ion Bădițoiu, parohul locului a rostit predica în cadrul căreia a făcut și un istoric al localității, cu vechime remarcabilă și cu oameni prețuitori de carte, așa cum a fost și acel mare fiu al ei, ajuns episcop de Caransebeș, Nicolae Popea.

La finele sfintei liturghii inimosul inițiator, dr. Vasile B. Stroe a evocat viața și activitatea episcopului comemorat, întâi vicar al nemuritorului mitropolit Andrei Șaguna, apoi episcop al Caransebeșului fiind unul din cei mari și buni ai noștri, care prin fapte grăitoare a dovedit putere de viață, putere de muncă și putere de jertfă.

Dl. Nicolae Cornean delegat al I. P. S. Mitropolit al Banatului dr. Nicolae Corneanu a evocat caracterul de luptător neîfricat al celui comemorat a cărui păstorire în Banat coincide cu epoca de vîrf a luptelor naționale, lăsînd urme adînci în viața bisericească din această frămîntată provincie românească.

P. S. Episcop Lucian, ca reprezentant al Mitropoliei Ardealului a adus un cald omagiu memoriei lui Nicolae Popea, participant la mișcările lui Avram Iancu, și în același timp cronicar al memorabilelor evenimente din acest timp.

A urmat parastasul din fața troiței și stropirea cu apă sfîntită a troiței, așezată acum în curtea-cimitir a bisericii.

BISERICĂ NOU PICTATĂ

Grija pentru cuviincioasa înfățișare a lăcașului lor de închinare, a determinat pe preotul Iosif Surulescu și credincioșii din parohia Gîrbovaț, protopopiatul Oravița să stăruie pentru împodobirea bisericii cu pictură nouă.

Astfel, au fost angajați pictorii Dan Decebal Caceu, Cornelia Grozdan și Ioan Someșan din Timișoara care au efectuat, începînd din vara anului 1982, pictură nouă în ulei și tempera cu o armonie cromatică bine dozată, cu legătură strînsă între figurat și ornamental.

Recent lucrările au fost încheiate și astfel toți enoriașii vor putea să se bucure împreună de noua ținută a bisericii lor, de prospețimea chipurilor și scenelor sfinte reprezentate.

VIZITA UNUI OASPETE DIN STRĂINĂTATE

Vizita la Timișoara a Prea Sfințitului Episcop Sava al Șumadiei, locțiitorul episcopului din Virșeț — Iugoslavia se înscrie pe linia contactelor frățesti dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Sîrbă. O astfel de vizită a fost și cea din 13 august a.c. cînd Prea Sfințitul Sava și însoțitorii săi, între care P. C. Preot Vladimir Marcovici — conducătorul Vicariatului ortodox sîrb din Timișoara, a întîlnit pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului la reședința mitropolitană din Timișoara.

Au fost de față Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul și preoții: Ioan Blaj, Aurel Miculescu, Petru Dorobanțu, consilierii eparhiali și Ioan Popeți, secretar eparhial.

Cu acest prilej a avut loc un schimb de păreri în legătură cu viața bisericească din cuprinsul celor două patriarhii, sîrbă și română, a eparhiilor conduse de cei doi ierarhi. Au fost de asemenea abordate unele aspecte legate de recenta întrunire de la Vancouver — Canada, a Adunării Generale a Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

În mod deosebit a fost relevat și de această dată nivelul pozitiv al relațiilor dintre ierarhii, clerul și credincioșii Bisericilor română și sîrbă, dintre cele două țări și popoare vecine și prietene.

CASA EPARHIALĂ DE ODIHNĂ ȘI TRATAMENT DE LA BUZIAȘ

În cadrul preocupărilor existente în Biserica noastră pentru lucrarea de asistență socială, acordată slujitorilor ei, Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului a dat în folosință încă în urmă cu doi ani o casă de odihnă și tratament în stațiunea balneo-climaterică Buziaș. Pe intervalul ce s-a scurs de la data inaugurării (1 mai 1981) casa de odihnă și tratament de la Buziaș a adăpostit un număr însemnat de clerici, slujitori ai Bisericii și credincioși, vîrstnici și mai tineri, sosiți aici spre a-și ameliora starea sănătății sau pentru odihnă și reculegere. Aflată în plin centrul stațiunii, casa funcționează în tot cursul anului cu excepția lunilor de iarnă, asigurînd cazarea și tratamentul afecțiunilor cardio-vasculare și ale sistemului nervos central, precum și a altor boli asociate, în serii de tratament și odihnă de cîte 20 zile.

TIPOGRAFIA ARHIDIECEZANĂ LA O PREMIERĂ EDITORIALĂ

Dotată cu aparatură modernă, tipografia arhiepiscopieană din Timișoara desfășoară o activitate îndeobște cunoscută și apreciată. Din teascurile ei ies revista „Mitropolia Banatului” și „Îndrumătorul bisericesc” anual aflat acum la al patrulea număr, calendarul creștin de perete, cărți de edificare spirituală și de cult, lucrări cu caracter istoric, monografii și albume de artă religioasă, ilustrate și pliante.

În seria acestor publicații apărute prin munca sîrguincioasă a ostenitorilor tipografiei se înscrie și cunoscuta lucrare de largă circulație „Urmarea lui Hristos” a lui Toma de Kempis, tradusă în limba română de preotul prof. Dumitru C. Vișan și însumînd 237 pagini.

Apartinând patrimoniului universal al spiritualității creștine, lucrarea, după ce a văzut lumina tiparului de mai multe ori în limba română, a fost din nou imprimată sub auspiciile editurii mitropolitane din Timișoara. Motivele ce au determinat retipărirea ei sînt explicate astfel de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului în „cuvîntul înainte”: „Atracția Urmării lui Hristos constă în aceea că a îndreptat numeroase generații de credincioși spre Hristos îndemnîndu-i să accepte Crucea, să asculte Cuvîntul lui Dumnezeu, să trăiască dragostea Sa, să-L întîlnească în Sfînta Euharistie. Iată suficiente argumente care justifică și astăzi lectura operei lui Toma de Kempis”.

Cuprinsul cărții, textul ei românesc datorat preotului prof. Dumitru C. Vișan — care a mai realizat o ediție în 1927 — se citește cu ușurință și plăcere.

Apărută în condiții grafice superioare, cu o literă mare, paginație aerisită și îmbogățită cu ilustrații, frontispicii și vignete adecvate, „Urmarea lui Hristos” reprezintă o nouă contribuție la îmbogățirea cărților de edificare spirituală atît de necesare tuturor creștinilor, indiferent de apartenența confesională.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

Preotul *Constantin Damian* a decedat în 29 iulie 1983. S-a născut în Ciclova Montană, jud. Caraș-Severin la 20 noiembrie 1904 într-o familie numeroasă de mîneri (4 copii), cu lipsuri și greutăți materiale. La vîrsta de 7 ani și-a pierdut mama.

A absolvit Institutul teologic de la Caransebeș în 1926, iar în 6 mai 1928 a fost numit în parohia Rusova Nouă, jud. Caraș-Severin, unde a funcționat pînă în 1950, iar din 1 martie 1950 pînă la 1 sept. 1974, cînd a fost pensionat, a funcționat în parohia Bucovăț, jud. Timiș.

Timp de 22 ani cît a funcționat la Rusova Nouă a dovedit înțelegere deplină a misiunii sale de preot de slujitor al sfîntului altar.

Aici a desfășurat activitate social-cultural-obștească, înființînd un cor bărbătesc bisericesc, luînd parte activă la viața satului, fiind alături de credincioșii săi, care nu l-au părăsit niciodată. A depus activitate în cadrul cîminului cultural, construind formația corală, a construit o casă parohială în anul 1970 și la Bucovăț.

În cei 24 ani, timp cît a funcționat la Bucovăț, a luptat neobosit pentru menținerea credincioșilor săi în dreapta credință și a suljit cu devotament Biserica timp de 46 ani. A fost un om cinstit față de enoriași, față de familia sa.

În ziua de 1 august 1983 a încetat din viață preotul pensionar *Aurelian Chepic* din comuna Crivina de Jos, județul Timiș.

S-a născut în comuna Nădrag în anul 1906, tatăl fiind brigadier silvic, iar mama casnică.

Școala primară a făcut-o în Făget iar liceul în Lugoj și școala pedagogică la Caransebeș obținînd diploma de învățător. După 4 ani de activitate în învățămînt, la Crivina de Jos, a urmat cursurile Academiei teologice din Caransebeș, iar după absolvire este hirotonit preot pe seama aceleiași parohii unde funcționează din anul 1936 pînă în anul 1965 cînd se pensionează.

După ce au fost îndeplinite cele de cuviință legate de înmormîntarea preoților, în ziua de 3 august a.c., s-a săvîrșit prohodul de către un sobor de preoți format din: Ioan Munteanu, misionar protopopes, care a rostit și panegiricul Ambruș Cernat Emeric, Gheorghe Șofinet și Mihai Pop.

Inhumarea s-a făcut în cimitirul parohial Crivina de Jos.

La data de 1 septembrie a.c., a încetat din viață preotul pensionar *Octavian Popovici* din Grădinari.

S-a născut în anul 1913 în Grădinari din familia pictorului bisericesc Nicolae Popovici. Școala primară a urmat-o în Grădinari, apoi liceul în Oravița, iar după aceea s-a înscris la Academia teologică din Caransebeș.

A fost hirotonit pe seama parohiei Rădmănești după care s-a transferat la parohia Șopotul Vechi, apoi la Eftimie Murgu (Rudăria), Naidăș, Greoni și Grădinari de unde s-a și pensionat în anul 1981 după o activitate de peste 40 de ani de slujire preotească.

Pentru meritele sale deosebite a fost distins cu brlu roșu, fiind și misionar protopopesec al protopopiatului Oravița, calitate în care s-a dovedit a fi un bun sfătuitor al preoților din protopopiat.

În decursul activității sale, preotul Octavian Popovici s-a remarcat ca un element harnic, conștiincios și foarte legat de misiunea căreia s-a consacrat.

Slujba prohodului s-a oficiat în ziua de 4 septembrie a.c., de un sobor de 8 preoți în frunte cu P. On. Părinte Protopop Gheorghe Neda, care a rostit și necrologul, pornind de la textul scripturistic „Veniți după mine și vă voi face pe voi pescari de oameni”, arătând ce este preoția și felul cum adormitul în Domnul a știut să-și îndeplinească misiunea încredințată.

La prohod au participat credincioși din parohia Grădinari, Greoni, și parohiile învecinate, precum și colegi și prieteni care l-au cunoscut și apreciat.

Trupul neînsuflețit al defunctului a fost depus în cimitirul parohiei Grădinari, alături de familia sa.

În ziua de 23 septembrie 1983 a încetat din viață preotul pensionar *Dumitru Lozinescu*, iar în ziua de 25 septembrie a.c. a avut loc înmormântarea în cimitirul din Timișoara — Calea Șagului. Prohodul a fost săvârșit de către preoții: Ioan Olariu, Ioan Tămaș, Iosif Rita, Gheorghe Zorlențan și diacon Teodor Damșa; panegericul a fost rostit de către preotul Ioan Olariu.

Preotul Dumitru Lozinescu s-a născut la 26 aprilie 1906, urmînd Seminarul teologic din Chișinău a fost hirotonit preot iar după război venind în părțile Banatului a slujit în parohiile Bencec, Pișchia, Săcălaz și Gelu de unde s-a și pensionat.

Pensionat fiind nu a întrerupt legătura cu Biserica, slujind uneori cît era în putere — acolo unde era solicitat, sau cînd simțea nevoia de a-și împlini treburile spirituale.

Intr-un timp scurt o boală grea i-a întrerupt firul vieții pămîntești.

Pe lângă membrii familiei sale au participat la înmormîntare mulți dintre cei care l-au cunoscut și l-au apreciat pentru felul său blînd, modest și cu multă omenie.

EPISCOPIA ARADULUI ȘI HUNEDOAREI

ZECE ANI DE RODNICĂ PĂSTORIRE LA ARAD

Vineri 26 august a.c., s-au împlinit zece ani de cînd în scaunul vlădicesc al eparhiei Aradului și Hunedoarei a fost instalat P. S. Părinte Episcop Visarion.

Cu acest important prilej, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, care girează eparhia Aradului și Hunedoarei, în paraclisul „Sfînta Treime” de la reședința episcopală s-a oficiat slujba Te-Deumului de către P. C. Părinte Flor Teodorescu — vicar administrativ, Teodor Greucean, Iacob Bupte — consilier eparhial și P. C. Arhid. Teodor Babuția și P. C. Diacon Traian Mico-roii, în prezența P. S. Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul, a ostenitorilor Cen-trului eparhial și a preoților din municipiul Arad.

Întrucît P. S. Episcop Visarion, datorită îmbolnăvirii sale nu a putut fi pre-zent, cu această ocazie s-au rostit, rugăciuni către Atotmilostivul Dumnezeu pen-tru însănătoșire și i s-au transmis urări de multă sănătate.

TÎRNOSIRI DE BISERICI

În duminica din 15 mai 1983, purtînd încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mi-tropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul s-a aflat în parohia Bîrsa din protopopiatul Ineu, în vederea tîrnosirii bisericii cu hramul „Bunavestire”.

În dimineața zilei respective, Prea Sfinția Sa a fost primit de soborul preoților și de obștea credincioșilor cu cele mai alese sentimente de stimă.

Îndeplinind rînduielele tipiconale prescrise pentru tîrnosirea bisericii, Prea Sfin-țitul Arhiepiscop vicar a oficiat sfînta liturghie, din soborul slujitor făcînd parte P. C. Prot. Ioan Brădean, P. C. Pr. Victor Biliboacă, P. C. Pr. paroh Simion Belean, P. C. Arhidiacon Teodor Babuția și C. Diac. Gheorghe Conraș. A predicat P. C. Părinte Ioan Brădean, protopopul locului, tălmăcind pericopa evanghelică a zilei (Ioan 20, 19—31).

După otpust, preotul paroh Simion Belean, hirotosit iconom stavrofor, a pre-zentat o succintă dare de seamă asupra vieții religios-morale din parohie, după care a mulțumit Prea Sfinției Sale pentru înălțătoarea slujbă arhierescă.

A vorbit apoi Arhiepiscop vicar despre credința Bisericii Ortodoxe, moștenirea cea mai de preț lăsată de strămoșii și părinții noștri pe care avem datoria să o pă-s-trăm curată ca pe un adevărat izvor de lumină, înțelepciune și viață creștinească.

Duminică 17 iulie a.c., din mitropolitană încredințare, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a descins în parohia Iratoș din protopopiatul Arad, în vederea tîrnosirii bisericii cu hramul „Sfîntul Mare Mucenic Dimitrie”.

Biserica parohială s-a construit între anii 1968—1974, din fosta capelă, căreia i s-a adăugat în exterior turnul, pridvorul și altarul, iar în interior — catapeteasma. Între anii 1981—1982, a fost împodobită cu o frumoasă pictură în tehnica frescă,

executată de către pictorul bisericesc Constantin Popescu din Rădăuți, județul Suceava.

În dimineața zilei respective, Prea Sfinția Sa a fost primit de soborul preoților și de obștea credincioșilor îmbrăcați în haine de sărbătoare și cu alese sentimente de respect.

Îndeplinind rânduielele tipiconale privind tirnosirea bisericii, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar a oficiat sfința liturghie, din soborul slujitor făcând parte P. C. Traian Gavrilă, protopopul Aradului, P. C. Pr. Ioan Popovici — parohul locului, P. C. Pr. pens. Victor Biliboacă, P. C. Arhidiacon Teodor Babuția și P. C. Diac. Gheorghe Contras.

La priceasnă a predicat în legătură cu pericopa evangheliei din Duminica a 3-a după Rusalii, P. C. Protopop Traian Gavrilă.

După otpust, preotul paroh Ioan Popovici a prezentat o dare de seamă asupra lucrărilor executate, mulțumind Prea Sfinției Sale pentru grija ce a arătat-o privind ducerea la bun sfârșit a lucrărilor executate, cât și pentru înălțătoria slujbă arhierască.

A vorbit apoi P. S. Arhiepiscop vicar, care i-a îndemnat pe dreptcredincioșii creștini prezenți să rămână neclintii în credința Bisericii strămoșești, zestrea spirituală cea mai de preț primită de la înaintași. A felicitat enoriașii pentru jertfelnicia lor contribuind la construirea și înfrumusețarea lăcașului de cult.

Pentru osteneala depusă, P. C. Preot paroh Ioan Popovici i s-a acordat rangul de iconom, iar membrilor Consiliului parohial li s-au oferit acte de apreciere.

*
*
*

În ziua de 31 iulie 1983, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul însoțit de P. C. Părinte Teodor Greucean — consilier eparhial, de P. C. Arhidiacon Teodor Babuția și Diacon Gheorghe Contras, a tirnosit biserica monument istoric cu hramul „Sfintul Mare Mucenic Gheorghe” din parohia Boz, protopopiatul Deva.

Această biserică a fost construită din lemn în anul 1701. În anul 1872 i s-a adăugat pridvorul. Vechea pictură a fost executată pe pânză lipită pe pereți. Ca mărturie a valorii artistice și a măiestriei autorului au rămas doar câteva scene vizibile.

De la data zidirii bisericii nu se cunoaște să se fi executat nici o reparație pînă în anul 1974, cînd prin grija Direcției Monumentelor Istorice s-au luat măsuri pentru protejarea monumentului și astfel au fost executate diverse lucrări de întreținere a acesteia.

Ulterior, prin strădania preotului paroh Lucian Popa și cu jertfelnicia credincioșilor, biserica a fost din nou acoperită cu șindrilă, executîndu-se și alte reparații.

Biserica fiind astfel pregătită și împodobită în haină de sărbătoare, în dimineața zilei respective, soborul de preoți și obștea credincioșilor în frunte cu P. C. Părinte Alexandru Hotăran, protopopul Devei, cuprinși de emotionante sentimente creștinești, au întîmpinat Ierarhul cu mare bucurie.

După săvîrșirea rânduielelor tipiconale pentru tirnosirea bisericii, s-a oficiat sfința liturghie arhierască, pontificată de Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar.

La momentul potrivit, a predicat P. C. Părinte Teodor Greucean, consilier eparhial, despre atitudinea creștinului față de semenii.

După otpust, preotul paroh Lucian Popa a prezentat un raport privind lucrările ce s-au executat la biserica parohială, reliefind rîvna deosebită a enoriașilor.

În cuvîntul de învățătură rostit, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar a făcut o privire retrospectivă în istoria poporului nostru care a pățit mult pentru a-și menține dreapta credință. Cei de astăzi avem obligația morală de a rămîne pe mai departe în credința moșilor și strămoșilor noștri. A argumentat apoi scripturistic, motivul tirnosirii bisericilor, încheind cuvîntul de învățătură cu îndemnurile din pericopa

Apostolului duminicii respective (Romani 10, 1—10) nu însă înainte de a felicita pe credincioși și pe preotul paroh pentru contribuția adusă la înfrumusețarea bisericii lor.

Pentru activitatea depusă, preotului paroh i s-a acordat rangul de sachelar, iar membrilor consiliului parohial, singhelii.

Din încredințarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, în ziua de duminică 29 mai 1983, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul s-a deplasat în parohia Moroda din protopopiatul Ineu, pentru a sfinți lăcașul de închinare, recent renovat și împodobit cu pictură nouă în tehnica frescă de zugravul arădean Gheorghe Matei.

Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar însoțit de P. C. Pr. Iacob Bupte — consilier eparhial, P. C. Arhidiacon Teodor Babuția și P. C. Protodiac. Iov Orădan, a fost întâmpinat de credincioși și de soborul de preoți având în frunte pe P. C. Prot. Ioan Brădean — care a rostit un cuvânt de bun venit.

Mai întâi s-a îndeplinit ritualul pentru sfințirea bisericii și s-a continuat cu oficierea sfintei liturghii arhieresti, în cadrul căreia preotul paroh Tiberiu Iuliu Suciu a fost hirotesit sachelar, ca semn de apreciere a muncii depuse pentru buna păstorie a parohiei.

A predicat P. C. Pr. consilier Iacob Bupte, iar la sfârșit Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a rostit un cuvânt de învățătură pe marginea pericopei evanghelice a zilei, (Ioan 5, 1—15), despre bunătatea plină de iubire a lui Dumnezeu. În partea ultimă a alocuțiunii, Prea Sfinția Sa a adresat credincioșilor un cuvânt de apreciere pentru strădaniile și unitatea lor deplină în realizarea dorinței de renovare și repictare a bisericii lor, cu îndemn de a rămâne mereu statornici în unitatea Sfintei Biserici și în unitatea poporului român.

BINECUVÎNTĂRI A UNOR LUCRĂRI

În ziua de 21 august a.c., în urma unor ample lucrări de reparații efectuate la biserică și casa parohială, enoriașii din parohia Seliște, protopopiatul Ineu, au întâmpinat cu alese sentimente delegații chiriarhali în frunte cu Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul pentru a primi îndătinata binecuvîntare.

Cuvîntul de bun venit în numele soborului slujitor și a enoriașilor prezenți la această solemnitate, a fost rostit de către P. C. Părinte Ioan Adam Brădean, protopopul Ineului.

După oficierea slujbei sfințirii apei și binecuvîntării lucrărilor, a urmat sfînta liturghie arhierescă în cadrul căreia P. C. Părinte Iacob Bupte, consilier eparhial a rostit o cuvîntare despre semnificația celor cinci pîini și doi pești în cultul divin și în viața spirituală a credincioșilor.

La sfîrșitul serviciului divin, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar a tîlmăcit minunea înmulțirii pîinilor în pustie. În încheiere, a transmis arhieresti binecuvîntări tuturor celor prezenți, din partea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului și din partea P. S. Episcop Visarion al Aradului, mulțumind totodată credincioșilor parohiei pentru jertfelnicia lor, iar preotului paroh pentru strădaniile depuse.

Pr. paroh Ioan Jurca a prezentat apoi o succintă dare de seamă asupra lucrărilor executate.

Agapa oferită la sediul parohiei a încununat frumusețea zilei.

*
* *
*

Duminică, 28 august a. c., cu binecuvîntarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a descins în parohia fruntașă Șicula din protopopiatul Ineu pentru binecuvîntarea lucrărilor de reparații exterioare la biserica parohială.

Cu simțăminte de aleasă bucurie duhovnicească enoriașii parohiei îmbrăcați în tradiționale costume populare au ieșit întru întîmpinarea Ierarhului. În numele soborului de preoți și diaconi, cînt și a credincioșilor prezenți, cuvînt de bunvenit a rostit P. C. Părinte Ioan Adam Brădean, protopopul Ineuului.

După ritualul prescris a binecuvîntării bisericii, s-a oficiat sfînta liturghie arhierescă, în cadrul căreia a predicat în legătură cu pericopa Evangheliei (Matei 14, 22—34) P. C. Părinte Flor Teodorescu, vicar administrativ.

După otpustul liturghiei a vorbit Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar care a elogiât rîvna distinsului preot paroh, iconom stavrofor Gheorghe Belei, cînt și strădaniile și aportul adus de către credincioșii parohiei la înfrumusețarea bisericii.

SLUJIRI ȘI MISIUNI ARHIEREȘTI

Din încredințarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, duminică 3 iunie a. c. Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a săvîrșit o liturghie arhierescă în biserica cu hramul „Sfînta Treime” din orașul Petrila II, protopopiatul Petroșani. La momentul rînduit, a fost hirotonit întru diacon absolventul de Seminar Ionel-Traian Crișan, iar întru preot diaconul Ioan Jurca — licențiat în teologie, pe seama respectivei parohii.

Predica a fost rostită de către P. C. Părinte Octavian Pătrașcu protopopul Petroșanilor, iar un emoționant cuvînt — angajament privind activitatea preotească de viitor, a rostit proaspătul hirotonit, Ioan Jurca.

La sfîrșit, Prea Sfinția Sa a adresat credincioșilor un bogat și înălțător cuvînt de învățătură îndemnînd pe cei prezenți la păstrarea unității credinței străbune.

* * *

Luni, 29 august a. c. de sărbătoarea „Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul”, Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul, însoțit de P. C. Arhid. Teodor Babuția a efectuat o misiune arhierescă în parohia Arad-Bujac, protopopiatul Arad. Cu acest prilej Prea Sfinția Sa a oficiat sfînta liturghie în biserica parohială într-o atmosferă de înălțătoare bucurie duhovnicească pentru credincioși.

La momentul potrivit a predicat Prea Sfinția Sa în legătură cu semnificația sărbătorii. Apoi a adresat credincioșilor arhieresti binecuvîntări din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului și a Prea Sfințitului Episcop Visarion al Aradului, îndemnîndu-i totodată să rămîină statornici în credința ortodoxă.

NOI SLUJITORI AI SFINTELOR ALTARE

Pentru a asigura credincioșilor din parohiile vacante o permanentă asistență religioasă și morală, din încredințarea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, în ultima perioadă de timp Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul a hirotonit întru preoți pe următorii candidați:

Gheorghe Coru, absolvent de seminar, hirotonit diacon în 5 martie și preot în 6 martie a. c. pe seama parohiei Mîlova din protopopiatul Lipova.

Marin Radu Sava, licențiat în teologie, hirotonit diacon în 9 aprilie și preot în 10 aprilie a. c. pentru parohia Culed, din protopopiatul Ineu.

Mircea Nicolae Pașca, licențiat în teologie, hirotonit diacon în 8 mai și preot în 10 mai a. c. pe seama parohiei Lunca Cernii din protopopiatul Deva.

Ioan Jurca, licențiat în teologie — hirotonit diacon și apoi preot în 2, respectiv 3 iulie a. c., pe seama parohiei Petrila II din protopopiatul Petroșani;

Ionel-Traian Crișan, absolvent al Seminarului teologic din Caransebeș, hirotonit diacon și apoi preot în 3, respectiv 5 iulie a. c. pe seama parohiei Rădulești din protopopiatul Deva.

Iulian Gherghel, licențiat în teologie — hirotonit diacon și apoi preot în 14, respectiv 15 august a. c. pe seama parohiei Silvașul de Sus din protopopiatul Petroșani.

Pentru o mai bună desfășurare a serviciilor religioase, cât și a deservirii credincioșilor la mănăstiri, au fost hirotoniți următorii viețuitori:

Ilie-Ilarion Tăucean, hirotonit ierodiacon în 5 iulie a. c., pe seama mănăstirii „Sf. Simion Stilpnicul” din Arad-Gai.

Mircea-Modest Lombrea, hirotonit ierodiacon la 10 iulie a. c., pe seama mănăstirii Hodoș-Bodrog.

Petru-Pavel Ioniță, hirotonit ieromonah la 10 iulie a. c. pe seama mănăstirii Hodoș-Bodrog.

După primirea Sfintei Taine, toți cei hirotoniți au efectuat practica liturgică la Catedrala din Arad sau, după caz, la mănăstiri. Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, Arhiereu vicar a dat fiecăruia în parte îndrumări și povățuiri duhovnicești pastoral-misionare și sociale în vederea împlinirii cu responsabilitate a nobilei misiuni ce li s-a încredințat de slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor. A urmat apoi instalarea acestora în posturile pentru care au fost numiți.

HRAMUL A DOUĂ VECI MĂNĂSTIRI

În atmosfera de înălțătoare bucurie duhovnicească adusă în suflete de praznicul cel luminat al învierii Domnului Iisus Hristos, vechiul așezămint de viață monahi-cească de la Prislop și-a sărbătorit hramul în ziua de 9 mai 1983, în prezența Prea Sfințitului Arhiereu vicar Gherasim Hunedoreanul.

În ajun s-a săvârșit vecernia (a doua Înviere), continuată apoi de slujba privegherii, cu acatiste și rugăciuni, iar în dimineața zilei de prăznuire cu Sfinta Taină a Maslului.

Odată cu sosirea Prea Sfințitului Arhiereu vicar, care a fost însoțit de la Centrul Eparhial de P. C. Pr. Victor Bilboacă și P. C. Arhidiacon Teodor Babuția, s-a purces la oficierea sfintei liturghii. Răspunsurile liturgice au fost interpretate cu multă vibrație sufletească de corul maicilor alături de care au cântat și credincioșii prezenți la sfinta slujbă.

La timpul rinduit, Prea Sfinția Sa a transmis arhieriești binecuvântări din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, continuând cu un ales cuvânt de învățătură despre învierea din morți a Domnului, în dimineața Paștilor, ca temei de nezdruccinat al credinței noastre. (I Corinteni, 15, 14).

În încheierea serviciului divin și a zilei de binecuvântată trăire creștinească, P. Cuv. Arhim. Timotei Iftimie starețul mănăstirii Hodoș-Bodrog, a mulțumit călduros Ierarhului pentru participarea la hramul ctitoriei Sfintului Nicodim și pentru cuvântul de învățătură.

Prăznuirea s-a încheiat cu o agapă oferită de obștea mănăstirii soborului slujitor.

De 15 august a. c., Adormirea Maicii Domnului, a fost sărbătorit într-o atmosferă de adincă pietate creștinească hramul mănăstirii Hodoș-Bodrog — din protopopiatul

Arad. Acest așezământ mănăstiresc este cel mai de seamă din cuprinsul eparhiei Aradului, cunoscut ca străvechi focar de lumină și trăire duhovnicească, a cărui vechime se pierde în negura vremii, prima mențiune documentară fiind din anul 1177.

Continuând buna tradiție statornică aici, dimineața, în ajunul praznicului, s-a oficiat sfânta liturghie în cadrul căreia s-au împărțit credincioșii veniți pentru reculegere sufletească. La priceasnă a predicat P. C. Părinte Teodor Greucean — consilier bisericesc despre postul creștinesc și foloasele lui.

Slujba vecerniei cu litie a fost săvârșită de către Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul, din încredințarea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, Mitropolitul Banatului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. Prea Cuviosul Arhimandrit Timotei Iftimie, starețul mănăstirii, a predicat despre „Taina Spovedaniei — adevărata pocăință”. În continuare s-a oficiat Sfânta Taină a Maslului de obște. În cursul nopții până în zori au fost oficiate utrenia, acatiste, Prohodul Maicii Domnului și paraclise cu cântări religioase în comun, citiri din sf. cărți, predici rostite de preoții prezenți, precum și diferite servicii religioase individuale solicitate de credincioși.

În ziua hramului, sfânta liturghie a fost oficiată de către Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul în paraclisul deschis din curtea mănăstirii, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La momentul rînduit, Prea Sfinția Sa a hirotonit întru preot pe diaconul Iulian Gherghel pe seama parohiei Silvașul de Sus din protopopiatul Petroșani.

La priceasnă, Prea Sfințitul Părinte Gherasim Hunedoreanul a împărțit credincioșilor un cuvînt de învățătură, despre temeiurile pentru care Biserica Ortodoxă preacîinstește pe Sfînta Fecioară Maria, Maica Domnului nostru Iisus Hristos. Dîndu-le și alte povești părintești, P. S. Sa a binecuvîntat pe cei prezenți la praznic, mulțumindu-le pentru participare și îndemnîndu-i să se întoarcă acasă întăriți în credință și mîngiați sufletește. A transmis arhieresti binecuvîntări din partea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, care pe perioada cît P. S. Episcop Visarion este bolnav, girează eparhia Aradului.

După terminarea serviciului divin, Prea Sfinția Sa împreună cu soborul slujitor a luat parte la o agapă oferită de soborul mănăstirii.

CONSFĂTUIRI DE LUCRU LA CENTRUL EPARHIAL

Marti, 7 iunie a. c., la Centrul eparhial a avut loc consfătuirea trimestrială de lucru a Consiliului Eparhial sub președinția Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, asistat de Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul. Au mai participat protopopii și personalul cu munci de răspundere de la Centrul eparhial.

Pe agenda de lucru a întrunirii au fost înscrise — spre competență și rînduită rezolvare — probleme administrativ-bisericești, culturale și economice.

Astfel, s-au luat o serie de hotărîri în legătură cu ocuparea sau suplinirea unor parohii vacante și cu repartizarea în posturi clericale a licențiaților în teologie din sesiunea de examene — iunie a. c. S-a insistat în chip deosebit asupra îndatoririlor ce revin preoților de a răspunde neîntîrziat la toate solicitările credincioșilor, înlăturînd prin aceasta orice pricină de nemulțumire, de a locui permanent în parohie și de a participa efectiv la înfăptuirea tuturor inițiativelor menite să contribuie la continua dezvoltare a localităților.

De asemenea, s-a stăruit pentru păstrarea în condiții optime a valorilor aparținînd patrimoniului cultural-național și pentru restaurarea și conservarea monumentelor istorice, făcîndu-se unele precizări în legătură cu biserica din Streisîngorgiu, protopopiatul Orăștie care datează din sec. al XII-lea.

În partea ultimă a întrunirii au fost soluționate unele probleme de natură economică.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, în încheierea consfățuirii, a mulțumit participanților pentru contribuția adusă la stabilirea măsurilor celor mai potrivite în scopul înlăptuirii obiectivelor propuse, cu nădejdea că ele vor aduce un spor în viața eparhiei noastre.

La data de 16 august 1983, a avut loc la Centrul eparhial, sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, o altă consfătuire de lucru cu protopopii, misionarii protopopești și cu cadrele de conducere de la Centrul eparhial. A fost prezent Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul. Cu acest prilej s-a analizat, pe baza rapoartelor preoților misionari, activitatea pastoral-misionară din semestrul I, accentuându-se asupra îndatoririi preoților de a întări și adânci în sufletele păstoritorilor dreapta credință. S-a avut în vedere apoi luarea de măsuri pentru întărirea disciplinei clerului, atât în viața de familie cât și în cea socială.

Cu această ocazie s-a făcut constatarea asupra eficienței cursurilor misionare care s-au desfășurat la Centrul eparhial în patru serii, fiecare cu cîte 30 de preoți din parohii de categorii, cu pregătire și de vîrste diferite.

PLECAT DINTRE NOI

La data de 12 august 1983 și-a dat obștescul sfîrșit vrednicul slujitor al altarului străbun preotul *Dumitru Cristescu* din parohia Basarabasa, protopopiatul Brad, în vîrstă de 67 de ani, după o slujire neîntreruptă de 40 ani.

S-a născut la 1 aprilie 1916 în comuna Aluniș, județul Argeș, din părinți țărani.

Școala elementară a făcut-o în comuna natală. Urmează Seminarul teologic din Curtea de Argeș, iar apoi se înscrie la Academia Teologică din Arad, pe care a absolvit-o în anul 1943.

La 5 martie 1943 se căsătorește cu Mărioara-Victoria Uscatescu (fiică de preot) din parohia Ociu — județul Hunedoara. A fost hirotonit diacon la 12 martie 1943, iar preot la 14 martie 1943, pe seama parohiei Căzănești, protopopiatul Brad unde a funcționat pînă la 15 ianuarie 1947, cînd s-a transferat în parohia Basarabasa aceluși protopopiat. Dumnezeu i-a binecuvîntat familia cu 2 băieți: Dorin și Ghiocel.

A decedat în urma unui infarct miocardic în plină activitate de slujire preotească.

A fost un preot de vocație și bun gospodar care a întreținut cele 3 biserici monumente istorice din parohie. În anul 1980 pentru activitatea meritorie a fost ridicat la rangul de iconom.

Slujba de înmormîntare s-a oficiat la data de 14 august 1983 în biserica din filia Ociu, de un sobor de preoți în frunte cu P. C. Părinte Liviu Boldura protopopul Bradului, care a rostit și panegiricul. Au mai cuvîntat preotul Alexe Antimир din Predeal în calitate de coleg și domnul Ioan Jianu — învățător pensionar. Vorbitorii au evocat activitatea defunctului de vrednic slujitor al altarului, de părinte și om de aleasă ținută morală.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

† EFTIMIE, Episcop al Romanului și Hușilor — *Episcopul Melchisedec Ștefănescu. Viața și înfăptuirile sale*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Roman 1982, 115 pp.

Episcopia Romanului a fost fondată la începutul secolului XV de către domnitorul Alexandru cel Bun, (1400—1432) iar catedrala episcopiei a fost ctitorită între anii 1542—1550 de domnitorul Petru Rareș (1527—1538; 1541—1546) și prin purtarea de grijă a episcopului Macarie.

În lungul șir de episcopi care au păstrat această eparhie se numără și Melchisedec Ștefănescu, care a condus episcopia Romanului între anii 1879—1892.

S-a născut la 15 februarie 1823, în satul Cîrcina, jud. Neamț, dintr-o familie preotească. Și-a început studiile la Piatra Neamț și le-a completat la seminarul „Veniamin Costache” din Iași, școală teologică pe care a absolvit-o în septembrie 1843.

Împ de un an, între 1843—1844, tânărul teolog a funcționat ca „profesor suplinitor” la același seminar, pentru catedra de retorică, pastorală și istoria națională.

În luna decembrie 1843 intră în monahism, fiind hirotonit ierodiacon la 16 august 1844. După câteva luni petrecute la mănăstirea Neamț, tânărul Melchisedec Ștefănescu este trimis la Kiev pentru a urma cursurile Academiei teologice, fondată de mitropolitul Petru Movilă cu două veacuri înainte.

La sfîrșitul anului academic 1850/1851, mitropolitul Filaret al Kievului i-a acordat titlul de „doctor în Teologie” și l-a hirotonit ieromonah.

Revenit în țară, Melchisedec Ștefănescu și-a reluat misiunea de profesor și pe cea de inspector la Seminarul din Socola, unde a funcționat timp de cinci ani. La 6 ianuarie 1856, mitropolitul Moldovei, Sofronie Miclescu, a acordat ieromonahului Melchisedec distincția onorifică de arhimandrit. La 5 martie 1856 a fost numit profesor și director al seminarului din

Huși, unde la sfîrșitul anului 1860 a fost hirotonit ca episcop locțiitor.

La începutul anului 1865, odată cu reorganizarea Episcopiei Dunării de Jos, episcopul Melchisedec Ștefănescu a devenit titularul acestei eparhii. De aici, la 22 februarie 1879, a fost ales episcop de Roman, unde a rămas pînă la sfîrșitul vieții sale — 29 mai 1892.

Activitatea episcopului Melchisedec Ștefănescu a fost bogată și multilaterală. Printre realizările sale administrative amintim: repararea catedralei episcopale, împlinirea construcțiilor de incintă a centrului eparhial, marea grădină episcopală etc.

Mînat de un patriotism arzător, episcopul Melchisedec Ștefănescu a fost un mare unionist, luptînd pentru Unirea Principatelor din 1859. Astfel, în 1857 Melchisedec a fost ales în Divanul ad-hoc, organismul politic pentru pregătirea Unirii. Prin sfaturile și faptele sale, episcopul Melchisedec a susținut eforturile poporului român în timpul războiului pentru independență (1877—1878).

Episcopul Melchisedec Ștefănescu s-a remarcat și printr-o bogată activitate literară desfășurată timp de patru decenii, ca profesor și director de seminar, membru al Sfîntului Sînod al Bisericii Ortodoxe Române, senator și membru al Academiei Române. A publicat: *Manual de Liturgică* (1853 și 1862), *Tipicul bisericesc* (1854), *Teologia dogmatică a Bisericii Ortodoxe* (1855), *Catehismul ortodox* (1858), *Introducerea în științele cărții ale Vechiului și Noului Testament* (1860), *Teologia pastorală* (1862) etc. Episcopul Melchisedec Ștefănescu a mai publicat și o serie de cărți de cult, printre care o *Psaltire* (1858), un *Acatistier* și un *Liturgier*, etc.

Domeniul activității științifice a fost orientat spre latura istorică, atenția ierarhului fiind îndreptată spre trecutul țării noastre și al Bisericii Ortodoxe Române. Cercetările și concluziile sale privind di-

feritele fapte și aspecte ale trecutului au fost prezentate în fața Academiei Române vechi după care a întocmit adevărate monografii și studii.

Episcopul Melchisedec Ștefănescu a acordat o importanță deosebită cronicilor după care a întocmit adevărate monografii și studii.

Ierarh erudit, episcopul Melchisedec a desfășurat o bogată activitate în cadrul Sfântului Sinod, prezentând diferite expuneri ample documentate. Printre cele mai importante se numără: *Pregătirea Sfântului și Marelui Mir și Autocelalia Bisericii Ortodoxe Române*. La cererea Sfântului Sinod, episcopul Romanului și Hușilor a formulat aproape toate proiectele de regulamente pentru organizarea și funcționarea instituțiilor bisericești.

Vasta corespondență rămasă de la acest ierarh marchează profunda sa pregătire culturală și în același timp legăturile pe care le-a avut cu numeroși savanți, scriitori, politicieni și clerici din epoca sa. Scrisorile trimise sau primite conțin importante referințe asupra diverselor probleme dezbătute.

Contemporanii episcopului Melchisedec Ștefănescu l-au apreciat de aceeași manieră ca și cei ce l-au cunoscut exclusiv din opera sa și din contribuțiile aduse pentru rezolvarea unor probleme istorice. Prin documentele adunate și lucrările publicate, acest ierarh a făcut un important pas înainte în istoriografia noastră națională și bisericească, ele fiind utilizate și astăzi de cercetători.

Prezenta monografie semnată de Prea Sfințitul Episcop Eftimie Luca, întlistătorul Eparhiei Romanului și Hușilor, aduce o contribuție suplimentară la cunoașterea trecutului acestei eparhii și în mod implicit la aprofundarea unor aspecte ale Istoriei Bisericii Ortodoxe Române.

Florin Roșca

Dan Simonescu — *Gheorghe Buluță, Pagini din istoria cărții românești*, București 1981, 191 pp.

Rolul cărții în viața spirituală a omenirii e într-adevăr mare, prin funcția ei socială, superioară, prin menirea ei morală și culturală. Ca să se cunoască meritele cărții, ale scrisului nostru al manuscriselor și tipăriturilor, s-a alcătuit a-

ceastă carte. Ea înfățișează pentru prima oară în literatura noastră de specialitate multiple aspecte ale cărții românești, de la origini până în prezent.

Cartea de care ne ocupăm conține un complex de probleme ale scrisului pe pământul românesc.

Capitolul I, intitulat, „Laudă cărții” face aprecierea cărții și schitează liniile mari ale volumului. Capitolul următor: „Vechile alfabete de pe teritoriul românesc” urmărește, cu amănunte prețioase, istoria alfabetelor folosite pe teritoriul românesc, constatându-se că țările române au receptat scrierea în mai multe limbi, dar alfabetul în litere latine a fost cel mai adecvat scrierii românești, pentru că limba vie a poporului nostru a fost limba latină populară. Fondul principal de cuvinte românești este de origine latină.

În capitolul III, intitulat „Cele mai vechi manuscrise”, se constată că în Transilvania, ca și în Moldova și Țara Românească, s-au produs prețioase manuscrise. În producerea lor, nu mic a fost rolul oamenilor Bisericii, de multe ori modești călugări care au avut ca obiectiv cărțile sfinte: Evangheliile, Liturghierul, Psaltirea, etc.

Capitolul IV, este intitulat „Tipografi transilvăneni de incunabule în context european. Incunabulele și românii”. Aici se arată că în țara noastră românii au figurat ca maiestri în tipografia de incunabule, în diferite centre ale Europei. Atari maiestri sînt Toma din Transilvania, Andrei Corbul din Brașov, ș.a.

Capitolul următor: „Introducerea tiparului în Țările Române”, constată că suflul mișcării intelectuale române a fost diaconul Coresi care, împreună cu ucenicii lui, a tipărit cam 40 de titluri. Cărțile tipărite au fost: Liturghier, Apostol, Cazanii, Tetraevanghel, Triod, Pentecostar, Octoih, Psaltire. Centre tipografice au fost la Sibiu, Brașov, Orăștie, Sebeș, București. Lui Coresi îi dedică autorii un capitol întreg tocmai pentru rolul jucat de acesta în istoria cărții. Coresi a fost un „tipograf artist”, a avut simțul limbii literare, iar cărțile lui au avut un mare rol la unificarea limbii literare și a aspirațiilor naționale ale românilor.

Capitolul următor este „Cărți slavo-române, latinești, germane și maghiare tipărite în Transilvania”, iar capitolul „Tiparul și cartea în secolul al XVII-lea” se

ocupă de perioada când în Țara Românească era domnitor Matei Basarab, iar în Moldova Vasile Lupu. Centre tipografice erau atunci Govora, Mănăstirea Dealu, Tirgoviste, Iași. S-au tipărit: *Evanghelia învățătoare*, „*Cartea despre Imitarea lui Hristos*”, tocmai când la Alba-Iulia a apărut ceea ce autorii D. Simonescu și Gh. Băluță numesc „*Un document al unității limbii literare românești: Testamentul Nou de la Bălgrad*”, din anul 1648.

O altă carte a Bisericii îi face pe autori să intituleze capitolul următor: „*Un monument al artei tiparului românesc*”. Acest monument este Biblia de la București din 1688. Într-adevăr Biblia de la București este o lucrare prestigioasă pentru Biserică. Pentru limba română literară, ea are o importanță deosebită prin unitatea lingvistică rezultată din prelucrarea celor trei graiuri românești (cel moldovenesc în traducerea Miclescu-Dosoftei, cel ardeleanesc în Noul Testament al lui Simeon Ștefan și cel muntean în intervențiile fraților Greuceanu).

Capitolul intitulat „*Cartea și tiparul în secolul al XVIII-lea*” e dominat de alte lucrări de căpătii ale Bisericii: „*Pravoslavnică mărturisire*”, Minee, Ceasloave, Triod, Liturghier, Tetraevangheli, Psaltire, etc.

Capitolul „*Tiparul și cartea în epoca modernă*”, marchează schimburi importante pentru evoluția cărții românești. Consacrarea valorilor românești, vehiculate prin intermediul cărții, începută cu veacuri în urmă, dobândesc azi o deschidere mondială purtând mesajul civilizației noastre pe toate meridianele. Cartea, acest mesager al gândirii umane, poartă acum în lumea întreagă cuvântul românesc, dorința de pace, prietenie și progres a poporului nostru: Mihail Eminescu este tradus în 21 de țări, I. L. Caragiale e tradus în 34 de țări, Ion Creangă în 24 de țări, Mihail Sadoveanu în 36 de țări, Liviu Rebreanu în 29 de țări, Tudor Arghezi în 27 de țări, Zaharia Stancu în 37 de țări, Mihail Beniuc în 30 țări, Geo Bogza în 20 țări, Marin Preda în 20 țări; Eugen Ionesco în 29 țări, Eugen Barbu în 18 țări. Exemplele pot fi și amplificate cu N. Iorga, At. Joja, G. G. Moisil, Iorgu Iordan, C. C. Giurescu ș. a.

Capitolele: „*Circulația cărților*”, „*Legătura cărților*”, „*Industrializarea cărții*” și „*Marile edituri*”, interesează deopotrivă pe toți cititorii.

Este știut că înainte de 1918, cititorii din Transilvania nu aveau voie să citească liber orice carte venită din România. Într-o vreme când nu existau mijloace de locomotivă rapidă, circulația cărții era deficitară și din acest punct de vedere. Soli ca Badea Cârțan din părțile Făgărașului, sau ca Emilian Micu din părțile Banatului, au îndeplinit un fel de misionarism în circulația cărții.

Varietatea capitolelor corespunde unei trebuințe necesară oricărui intelectual și cititor de carte. Pe teritoriul românesc nu s-a întrerupt cultura, iar civilizația scrisului numără anii virstei noastre ca popor, împlinindu-se două mii de ani de la tăblitele de lut de la Tărtăria și pînă la Combinatul tipografic „Casa Scintei”.

În răspîndirea cărții ziditoare de suflet a fost mare rolul Bisericii. Vlădicii cărturari, preoții și smeriții călugări au avut un rol nu de minimă importanță în a fi lumină în lume, încît în numeroase pagini ale lucrării literatilor Dan Simonescu și Gheorghe Băluță ar fi încăput și alte cărți care au văzut lumina zilei la București, Sibiu, Timișoara, Cluj.

Aparte trebuie să subliniem că documentația serioasă, expunerea clară, aspectul tehnic și ilustrația bogată fac din cartea de care ne ocupăm o lucrare de mare prestigiu.

Pr. prof. Nicolae Neaga

Traian Gînju, *Discurs despre morală*, editura Junimea, Iași, 1981, 230 pp.

În ultima vreme, în literatura noastră filozofică apar cărți de valoare indiscutabilă, care presupun cunoștințe mai aprofundate în acest domeniu. O asemenea carte este cea cu titlul de mai sus, accesibilă ca înțelegere, se pare mai mult specialiștilor decît marelui public. „*Discurs despre morală*” urmărește să introducă pe cititor în problema propriu-zisă a moralei, după ce lămurește principalele concepte și sensul acestora în domeniul eticii.

Autorul și-a împărțit lucrarea în trei părți și anume: partea I: „*Conceptele*”; partea a II: „*Mitul lui Prometeu*” partea a III: „*Antecedentele*”, o reproducere de texte din principalele opere de care s-a folosit autorul, ca surse de inspirație și termen de comparație.

Partea I începe cu precizarea sensului pe care îl dă principalele concepte cu care se operează în morală: morală, normă, valoare, idealul, subiectul, obiectul, fapta, cauzalitatea, problema, devenirea, spațiul, timpul, progresul, legea, datoria, limbajul și adevărul. Autorul a simțit nevoia să ofere o „addenda” la sfârșitul părții I (pp. 71—74), care constituie o adevărată „cheie” pentru înțelegerea cuprinsului întregii cărți. Aici se arată mai întâi motivul pentru care folosește în exclusivitate termenul de morală în loc de etică: etica vizează un nivel strict teoretic, moravurile un nivel strict practic, în timp ce morală se conturează ca o sinteză de sine stătătoare a celor două planuri anterioare. Morală trebuie înțeleasă drept domeniul practic structurat al manifestărilor sociale a indivizilor, după mentalități, convingeri și concepții, asociate cu norme, valori și idealuri, convertite în fapte determinate de libertatea, inițiativa și aprecierea morală (pp. 72—73). Pentru realizarea omului concret, etica și moravurile nu ’au sens decât ca părți constitutive ale unui întreg care este morală. Plecând de la această definiție, se poate înțelege mai bine sensul pe care autorul îl dă tuturor conceptelor de care se ocupă în partea I a lucrării.

Autorul consideră morală drept o modalitate de exprimare și perfecționare a omului în câmpul relațiilor sociale. Premisa necesară pentru procesul de moralizare a omului rămâne unitatea dintre intenție și faptă în exercițiul direct și permanent al rezolvării situațiilor concrete de viață. Reglementarea se face după norme, valori și idealuri, care alcătuiesc treptele fundamentale ale devenirii morale. Norma morală este o formă de disciplinare și orientare socială a individului, prin care societatea își exercită presiunea asupra lui. Dar norma se constituie ca un apel destinat reținerii și sensibilității fiecărui individ, adică voinței lui libere. Creator de sine, omul se afirmă ca personalitate morală, valoarea morală a lui putând fi identificată prin seria largă a faptelor morale produse în virtutea aceleiași norme. Idealul este o modalitate de acțiune a individului, marcată de forța interioară a repetării la infinit a aceluiași gest moral. Ajuns la treapta de idealitate, omul se impune drept creator de moralitate și subiect istoric.

Subiectul moral este o conștiință, față de premisa obiectivă, care e colectivitatea umană; elementele lui componente sînt:

mentalitățile, convingerile, concepțiile, voința și faptele. Există trei tipuri de subiect: individualitatea, personalitatea și exemplaritatea simbolică, pe măsura devenirii morale. Individualitatea e dominată de mentalități, personalitatea de convingeri, iar exemplaritatea de concepții.

Voința e puterea sau disponibilitatea omului de a fi moral; ea exercită libertatea morală a subiectului. Intențiile sînt concretizări ale voinței după împrejurări și situații particulare. Libertatea morală nu e apanajul subiectului, ea e asigurată de obiect adică de colectivitate.

Fapta reprezintă unitatea dintre intenție și comportament în sensul armoniei lor. Idealul moral provine din concepția filozofică despre lume, viață și om. Spațiul moral e mediul de rezonanță socială al faptului moral, gravitînd în jurul subiectului: sat-oraș (morală rurală sau urbană). La sat supunerea la norme are mai mare acuratețe, dar creația valorică este rară. Orașul constituie prin excelență locul afirmării morale: nivelul de civilizație e un factor de progres moral. Alte spații: familia, școala, profesia, asociația, poporul, națiunea, continentul, umanitatea.

Timpul are funcționalitate aparte în lumea morală, de el ținînd promptitudinea acțiunii, succesiunea, oportunitatea și infinitul. Progresul moral nu este condiționat de reducerea actelor de imoralitate. Există un progres individual și unul colectiv.

Legea juridică are caracter imperativ și constrîngător, pe cînd cea morală se formulează ca deziderat și libertate, fiind privită din perspectiva realizării omului concret. Dreptul promovează un „trebuie” categoric, morală unul „de dorit”, lăsat la libera alegere și opțiune. Legea morală e unică și eternă (fii om!), cea juridică care un caracter mai limitat și e schimbabilă.

Datoria morală este liber asumată, omul impunînduși-o prin voință. Ea nu e compatibilă cu obligația, care e constrîngătoare, datoria rămînd un act de libertate ce izvorăște dintr-o necesitate interioară. Datoria morală implică cel mult sancțiunea conștiinței publice. Ea evocă necesitatea satisfacerii cerințelor legii morale; ea e una sngură. Față de cine? Față de tine însuși, de colectivitate, de umanitate. Prin normele sale morale, colectivitatea îi indică omului datoria morală cu titlul de propunere, de recomandare. Există o datorie normativă (față de societate), una creatoare

(față de sine), iar alta simbolică (față de umanitate).

Aprecierea este o judecată, dar în același timp și o datorie morală. Orice individ are dreptul să aprecieze, ca agent al colectivității. Termenii uzuali din limbajul subiectual sînt: respectul, cinstea, sinceritatea, dreptatea, generozitatea, solidaritatea, demnitatea, egalitatea și iubirea. Termenii din limbajul obiectual sînt apreciativi: de elogiare sau de blamare; pentru elogiul sînt: considerație, stimă, respect, admirație, prestigiu, exemplu, simbol, iar pentru blam: dispreț, desconsiderare, detestare. Dar fiecare om poate fi pus în situația de subiect-obiect.

Adevărul ultim al moralei: omul-scop, omul făuritor al propriului său destin (p. 70).

Sub titlul: „Mitul lui Prometeu, ipoteza unui proces de conștiință”, partea a II a cărții se ocupă de om și destin, absolut și plenitudine, geneza adevărului, libertății și valorii, de omul total, personalitatea simbolică, patosul moral și mitul lui Prometeu. Această parte debutează cu un avertisment: la întrebarea lui Hamlet „a fi sau a nu fi”, răspunsul nu poate fi decît că rațiunea nu poate decît să propulseze existența, prima dovadă de moralitate asigurîndu-ne-o gîndul și voința de a trăi.

Din punct de vedere moral, individul poate fi jalonat de principiul naturalist sau de cel genetic. Naturalismul existențial consacră existența umană ca supusă obiectivității lumii, individul natural ducînd o viață receptivă. Viața trăită după principiul genetic transformă impulsurile externe în rațiuni interioare, existența fundamentîndu-se pe starea de suveranitate: a te impune lumii, nu a te supune; așa se naște personalitatea.

Destinul este datoria supremă pe care o are de îndeplinit omul. Destinul nu este dat, ci se elaborează: el este datorie de împlinit. Departate de a fi o însușire nativă a omului, destinul este o disponibilitate creată de viață. Predestinarea e mistificarea slăbiciunii și pasivității. Primul pas spre realizarea destinului se face prin trecerea de la cea ce este la ceea ce poate fi: ridicarea individualității umane la rangul de personalitate și simbol.

Destinul se naște din absolut; prin absolut omul se pregătește pentru împlinirea destinului. Treptele destinului sînt: adevărul, libertatea, valoarea și idealul. Ele sînt căile de acces ale omului spre el însuși.

Adevărul ne interesează ca proces de constituire morală a ființei omenești și ca instrument de umanizare a vieții. Scopul urmărit nu este adevărul obiectiv, ci modul în care omul se afirmă din punct de vedere moral ca „a fi adevărat”. Omul trebuie să fie purtător de adevăruri.

Omul este depozitul libertății sale, dar libertatea lui începe prin înțelegerea necesității. Din conceperea libertății ca înțelegere a necesității decurge libertatea ca act de voință. Geneza libertății este procesul prin care omul reușește să depășească regulile, normele necesității interioare și exterioare. Libertatea este rodul unui efort conștient spre valorificarea posibilităților cu care ne-a dotat natura socială. Liberul arbitru nu există. Libertatea este o prefacere omenească inițiată de conștiința perfectibilității voinței, a datoriei morale față de noi înșine și a posibilităților noastre de a progresa. Libertatea de alegere este un nonsens, căci esențele și necesitățile nu se pot refuza.

Valoarea este marea în care se adună toate apele: absolutul, adevărul și libertatea. Idealul vieții omenești nu este individul, ci lumea.

Definițiile omului sapiens sau faber sînt limitate. „Homo fatum” e omul total. Pentru „homo fatum”, afirmarea oricărui individ ca personalitate e o realitate inevitabilă. Idealul omului total constă în exprimarea simultană, organică și în viața aceluiași individ, a absolutului, adevărului, libertății, valorii. Idealul omului total pretinde transformarea artei, științei și filozofiei în valoare de viață, în praxis.

După ce face o critică serioasă științei și filozofiei (îndeosebi metafizicii), autorul subliniază că acestea pot avea numai atîta valoare cît pot fi utilizate în și pentru viață. Idealul omului global (total) tinde să contureze plinătatea practică a vieții. Privite autonom, arta, știința, filozofia sînt unilaterale și nu pot ajunge, fiecare în parte, să răspundă plenar acestui imperativ. Dar dedicate vieții, ele pot evita această situație nefericită. Reunite spre un țel unic, absolutul, adevărul și libertatea fac posibilă galaxia valorii, stimulează praxis-ul.

Din condiția naturală, omul poate trece la stadiul de personalitate. În această trecere pot fi deosebite mai multe complexe: complexul trestie, care implică retransarea în fața vieții, complexul balanță — diame-tral opus celui de trestie — în care omul

se află față în față cu lumea, avînd înclinarea spre cucerire și dominație individuală. Complexul oportunist combină pe celelalte în numele lumii, dar individul acționează în interes personal. Complexul gregar e cel în care omul se pune complet la dispoziția lumii, indiferent de orice considerent personal. Dar omul ajuns la treapta de personalitate, omul exemplar nu e nici trestie, nici balanță, nici oportun, nici gregar, ci demiurg.

Normele și principiile morale își datorează durabilitatea și profunzimea lor surselor morale din care sînt extrase. Aceste surse sînt: imitație, habitus-ul, feteșul și patosul. Imitației îi corespunde morala de rîcoșeu, habitus-ului morala de reflex, feteșului morala de totem, iar patosului morala de apogeu. Numai morala de apogeu, întemeiată pe patos, reușește să evite consecințele negative, practicarea ei favorizînd plenitudinea individului. Mimetismul, habitus-ul, ca și feteșul nu corespund cerințelor vitale ale vieții împlinite moral, nu reflectă dimensiunea reală a forței morale a omului.

Morala de apogeu este o experiență morală totală într-o împrejurare de viață dată. Morala de apogeu corespunde idealului omului total, personalității simbolice, exemplare. Răspunsul este: să trăiești cu fața spre lume. Prin prisma valorilor umane, Prometeu poate fi cîtat drept exemplarul perfect al eroului. Prometeu este un ideal desăvîrșit în toate privințele, cu prioritate morală. De la Sisif la Prometeu se fac pașii ce duc de la anonim la personalitate, de la singularitate la Universalitate.

Scrisă de pe poziții marxiste, cartea lui Traian Gînju constituie o pledoarie pentru omul total, pentru erou, al cărui ideal este umanismul global. Omul trebuie să-și epuizeze — pentru atingerea idealului pe care și-l dorește — întreaga sa energie, pînă ajunge astfel la sentimentul satisfacției integrale. Morala de apogeu aparține inimii și acțiunii omului care se situează în fața lumii, hic et nunc. Față în față cu lumea, individul este cauza moralității sale, iar lumea cauza cauzelor.

Luată în ansamblu, cartea „Discurs despre morală” rămîne o viguroasă pledoarie în favoarea umanismului integral.

Pr. prof. Ioan Zăgreanu

Cele două romane de evocare istorică, cu titluri metaforice, adică „Fericița jale a Cumbriei” și „Focul rece”, semnate de poetul Pavel Bellu, se structurează pe aceleași coordonate, ultimul continuînd organic pe cel dintîi.

În ambele volume de proză regăsim, la alt nivel, poetul din versurile adolescentine, „jertfa dragostei suave”, cum zicea regretatul scriitor Virgil Birou. Regăsim în scriitura sa aceleași disponibilități artistice, ca poet, peisagist, portretist, cronicar. Anii și experiența i-au conferit un spor de claritate și virtuți estetice. Stilul său e concis, deseori „rupt”, încărcat de metafore, uneori prea încărcat pentru sobrietatea narării, dar indicat pentru a da contur și culoare, cu sporită ironie, unor situații sau personaje, picurat, fără parcimonie, cu provincialisme, cuvinte nemțești, sirbești, ungurești, asimilate sau adecvate la graiul bănățean, care nu alterează sensul gîndirii și nu creează dificultăți cititorului.

Dincolo de metaforele care dau romanelor sale un titlu de poezie, aflăm incandescenta unor inimi care au trezit conștiința maselor și au atras atenția lumii asupra existenței noastre etnice. Nu sînt cărți numai de intelectuală delectare, ci, în aceeași măsură, lecții de istorie națională, istorie transfigurată de forța artistică a scriitorului, dar nefalsificată. Ele reconstituie, din perspectiva depărtării, nu numai universul unor personalități marcante, ci și profilul unui neam într-o perioadă istorică bîntuită de atîtea urgii. Chipul coplesit de melancolie al tribunului de la 1848, Eftimie Murgu, buciul de jale al „învinșilor-neînfrinți”, fluxul de vigoare al Mocioneștilor, înțelepciunea și luciditatea lui Vincentiu Babeș se îngemănează în profunzime cu durerea întregului neam, dar și cu elevata speranță în îndreptarea tuturor așezărilor sociale și morale. Eroul (Eftimie Murgu, Andrei Mocioni sau Vincentiu Babeș sau altul), transfigurat pînă la valoarea unui simbol al colectivității țărănești (românești), rămîne totuși la dimensiunile fi-rești, împlinindu-și destinul ca reprezentant al acestei colectivități etnice. Surprinzînd eroii principali, ca și personajele de replică, în continuă acțiune, în fierbere și mișcare, elementul fabulos, existent în romane, apare cu totul estompat.

Așadar aflăm, în aceste cărți, oameni care au trăit, au luptat, s-au bucurat și au suferit, au pierdut bătălii, dar n-au fost niciodată înfrinți, idealul lor, rațiunea exis-

tentei lor, trecind de la o generație la alta, permanentizându-se. Acesta este și mesajul romanului „Focul rece”.

„Muguriile ideilor de libertate și autonomie, uscați după răstignirea visului politic al lui Murgu, începeau să reinverzească” (p. 144). Așa gindeau (și sperau) bănașii la apariția în arena politică a Mocioneștilor, care au preluat lupta pe linia trasată de Eftimie Murgu, eroul primului roman „Fericița jale a Cumbriei”. Aceasta este teza istorică, fundamentală, a romanului „Focul rece”. Fără a neglija condiția socială, scriitorul pune accent pe condiția umană (și deci morală) a eroilor săi.

Mocioneștii au acceptat funcții înalte în slujba coroanei, dar au și refuzat funcții, titluri și decorații, printre care și gradul de guvernator al Ardealului, fiind acuzați de rezistență pasivă, de „rebeliune valahă”, „săbie a națiunii, verbul și pumnul națiunii”. Aprecierea este atribuită lui Avram Iancu, după ce a citit în „Telegraful Român” despre asasinarea lui Petru Mocioni.

Mocioneștii descind din ciobanii macedo-români, veniți aici cu oile și cu calupii de aur pe măgari. Au crescut oi, au făcut comerț. Și-au umplut chimirele. Au cumpărat pământ și titluri nobiliare într-o vreme în care „Iosif II vinde tot ce poate” (p. 52). Au prins rădăcini în Banat. Conștiința originii nu și-au pierdut-o. Oamenii dintr-o bucată, n-au suportat perfidia magnaților. Petru Mocioni „a izbit în masa prințului Schwarzenberg, aruncându-i în ochi oprobiul valah” (p. 40). De aceea a fost asasinat printr-o inconștientă unealtă a grofilor. În 1848 ei au luptat de pe pozițiile lui Avram Iancu. După 1860 au preluat „obiectivele” lui Eftimie Murgu. Istoria lor a fost „dramă lângă dramă”. Dintre ei, Andrei a focalizat în mintea-i ageră înțelepciunea ancestrală și în inimă durerea neamului său din Imperiul habsburgic. Asociați cu înțeleptul Vincentiu Babeș, omul cumpănit și lucid, ridicat direct din popor, Mocioneștii poartă lupta pentru autonomia bisericească și națională. Continuând lupta începută vijelios de Murgu, ei cer o mitropolie, o singură mitropolie pentru toți românii din imperiu. Aristocrația se opune la această realizare, văzând „îndărățul mitropoliei Ardealului visul Daco-României”.

Pentru a contracara atacurile aristocrației împotriva naționalităților, Andrei Mocioni și Vincentiu Babeș inițiază „activitatea parlamentară” și înființează, grupind toate for-

tele etnice, Partidul Național Român. „Om lupta să trăim împreună cu TOȚI ROMÂNII, de pe amîndoi umerii Carpaților! Pentru o astfel de UNIRE, a tuturor, luptăm ca pentru singurul obiectiv pe care ni-l împărtășim. Nu mai există nici o alternativă” (p. 165). Este un crez politic exprimat patetic de Mocioni și Babeș.

Într-un consiliu de familie, redat de Pavel Bellu în roman, Andrei Mocioni, cu accent dramatic, printre altele, propunea: „Să punem averile noastre la dispoziția neamului, a păturilor de jos, ajutându-i să renască...” (p. 80). Vom lupta pentru egalitate cu celelalte națiuni... pentru strînse legături cu frații din România. Există un neam întreg și neștirbit, cum s-a spus. Nu vă speriați! Aparent, oricît de îndrăznește, asemenea teluri sînt realizabile” (p. 81). „Vom înmulți numărul bursei Mocioni, chiar de ar fi să mîncăm numai secară și borș. Numai mămăligă rece”. „Banii noștri sînt banii mulțimii și ai viitorului românesc”, profera el cu alt prilej (p. 221). Frații sînt de acord cu propunerile lui Andrei și în 1866, de pildă, Mocioneștii acordă zece mii florini aur pentru bursele administrate de Vincentiu Babeș, înscriind în bugetul lor sume importante și pentru o gazetă a românilor, „un ziar de ținută și cu ținută” ... totdeauna în miezul problemelor.

Concepția socio-politică a familiei este redată pertinent de Pavel Bellu și într-un dialog între Anton de la Bulci și soția sa Iosephina. „Cînd voi aveți pămînt cît o țară, ce mai vreți?”, a întrebat soția. „Pămîntul nu-i al nostru, ci al neamului! Noi doar îl administrăm!”, a răspuns Toni Mocioni (p. 210).

Zugrăvind chipul, ținuta și faptele Mocioneștilor, alături de Vincentiu Babeș, șeful de stat major al familiei, romanul implică alte numeroase personalități ale vremii: Avram Iancu, Andrei Șaguna, Eftimie Murgu, Coriolan Brediceanu, At. M. Marienescu, Simion Mangiuca, Pavel Vasici, Em. Gojdu, ș. a., „floarea revoluționară bănașeană”.

Dar pe măsură ce sporeau latifundiile și daniile pentru neam, vigoarea biologică a Mocioneștilor se stinge. Puțini (și fără însemnătate) ajung să vadă împlinirea pentru care înaintașii au făcut sacrificii.

Volumul se încheie cu înfrîngătoare scene de apocalips. Începuse lupta cu „Sanctiunea progmatică”, lupta cu „balaurul înconronat”...

Poezia cerne mireasmă peste dureri trecute și evocă demnitatea unui neam milenar.

Dr. Marcu Bănescu

Harald Zimmermann, *Veacul, întunecat*, București, 1983.

Prin publicarea traducerii în limba română a acestui volum s-a făcut un mare serviciu istoriografiei românești, căci Harald Zimmermann este astăzi unul dintre istoricii cunoscuți și recunoscuți la nivel mondial, personalitatea și opera sa meritând a fi mai îndeaproape luate în atenție și la noi.

Cunoscutul cercetător din Tübingen a realizat o interesantă și nouă frescă a veacului al X-lea, „veac întunecat”, după cum a fost denumit încă de Cezar Baronius, o autoritate nu numai științifică, dar și politică și confesională catolică a sec. al XVIII-lea, caracterizare rămânând valabilă până astăzi, în pofida unor aprecieri mai „luminoase” contemporane sau ulterioare. Ocupându-se de Europa Centrală, el cuprinde totodată și reflecții asupra altor zone și țări ale bătrânului continent.

„Saeculum obscurum” a fost martorul eforturilor pentru reînnoirea imperiului. Roma nu uitase figura fondatorului vechiului imperiu, chiar dacă, în aspirația ei creștină, îl lua acum drept exemplu pe Constantin și Carol cel Mare, cei doi mari imperatori ai creștinătății. În paralel, acea „renaștere ottonă” ce are loc în partea răsăriteană a fostului imperiu carolingian, începând cu sec. al X-lea ce conduce la apariția noului imperiu romano-german, a atras după sine o serie de probleme de mare complexitate, dintre care secole de-a rîndul chestiunea

esențială a format-o lupta pentru supremație dintre noul imperiu și papalitate.

Veacul X, ni se demonstrează, nu prezintă de fapt, dacă facem abstracție de înțărirea rolului bisericii, aproape nimic „obscur” în intensificarea producției, adîncirea diviziunii sociale a muncii ori procesul de feudalizare. Din contră, veacul respectiv aduce nu doar anumite înnoiri în structura economică sau politico-statală, ci chiar consacrarea unei alte lumi cea (medievală) și orînduirii (cea feudală), cu formele ei juridico-constituționale ce vor fi în Europa timp de secole.

Cartea lui H. Zimmermann, cu idei de mare profunziune, poate constitui un impuls pentru istoricii români de a reconsidera conținutul istoriei neamului din veacul al X-lea, definit „obscur”, „întunecat de umbrele celui european”, după cum se relevă în post-fața lucrării. Ori secolul al X-lea este veacul în care sînt atestate și în spațiul carpato-danubiano-pontic primele formațiuni statale, care vor da ulterior, naștere țărilor românești „clasice”. . . ! Deci nu poate fi interpretat ca un „veac obscur”, un „veac întunecat”, ci dimpotrivă, ca o perioadă de prefaceri remarcabile pe toate liniile: economic, politico-statal, religios, etc.

Nu putem încheia fără a mai releva faptul că Harald Zimmermann, ca om de știință, profitînd de apariția în limba română a volumului său, operează unele îmbunătățiri și completări față de ediția germană (*Das dunkle Jahrhundert, Graz, 1971*). Cît și aportul adus de autor, pe linia realizării unei trainice legături între istoriografia românească și cea germană, în calitate de redactor șef al „Revistei pentru studii transilvănene” (*Zeitschrift für siebenburgische Landeskunde*).

Ioan Mircea Bogdan

S O M M A I R E

Tome XXXIII, numéros 9—10

septembrie—octombrie 1983

* * De nouveau, tous au service de la paix. — — — — — 545

ÉTUDES

- Prêtre Prof. IOAN G. COMAN: Le Saint Basil le Grand et Atarbios, ou bien, entre la calomnie et l'honnêteté, l'ignorance et le discernement, l'isolement et l'oecuménicité. — — — — — 550
- Prêtre N. SEBESAN: La contribution du Metropole du Banat à la theologie et à la spiritualité roumaine. — — — — — 556
- Prof. V. POPEANGĂ: Le Sénat Scolaire du Consistoire Roumain Orthodoxe d'Arad dans la lutte pour le progrès de l'école nationale (1870—1918) — 570

LA CHAIRE DES PRÊTRES

- Diacre Conf. Petre I. DAVID: Le Paradis et l'Enfer d'après l'enseignement chrétien. — — — — — 580
- Prêtre Prof. SORIN COSMA: Catechèse sur le secret de la communion. — — 584
- DUMITRU TOMA, élève au Séminaire théologique: Catechèse sur Joseph et ses frères. — — — — — 588

PROBLÈMES PASTORAUX ET LITURGIQUES

- Prêtre Lect. I. MIHĂLTAN: Méthodes et moyens pastoraux pour l'appui des croyants dans la vraie foi. — — — — — 591

VESTIGES DU PASSE

- Prêtre IEREMIA B. GHITA: L'Eglise de Băile Herculane: — — — — — 605
- Prêtre IOAN DURAC: Nouvelles information concernant l'imprimerie diocésaine de Caransebeș. — — — — — 615

ÉTAPES DANS LE DÉVELOPPEMENT DE LA PATRIE

Volume augmenté d'équipement hydroénergétique. 650.000. Nouvelles outillages technologiques. Objectifs sociaux-administratifs. „La Fleur” — ches elle! Installations réalisées par autodotation. Dotation moderne. Des prix pour les viticulteurs de Timișoara. „Le tour d'or” a Arad. Des wagons roumains au bord de Rio Doce. L'Autobus d'Arad à son 75-e anniversaire. — — — — — 620

CHRONIQUE ECCLÉSIASTIQUE

Participation à la vie sociale du pays. Participation d'une délégation de l'Eglise Orthodoxe Roumaine à la VI-e Assemblée Générale du Conseil oecuménique des Eglises (Vancouver, Canada). La session des professeurs de l'enseignement théologique de l'Eglise Orthodoxe Roumaine. La continuation du dialogue entre les orthodoxes et les catholiques-romains. Mot et fait au service de la paix. La session du Présidium et du Comité Consultatif de la Conférence des Eglises européennes. Une démonstration pour la paix. „Telegraful român” (Le Télégraphe Roumain) à son 130-e anniversaire. — — — — —

623

NOTES ET COMMENTAIRES

B. MARCU : Une attitude digne de mémoire. — — — — — 634

LA VIE ECCLÉSIASTIQUE DANS LA METROPOLE DU BANAT

L'Archevêché de Timișoara et Caransebeș

La fête du Saint Joseph le Nouveau de Partoș. Ordinations. Fêtes patronales des monastères. Renovations d'églises. De l'activité des élèves du Séminaire. Le séminaire théologique de Caransebeș au commencement l'année scolaire. In memoriam... Eglise récemment peinte. La visite d'un hôte de l'étranger. La maison diocésaine de repos et traitement de Buziaș. L'imprimerie archidiocésaine a une première éditoriale. Décèses. — — — — —

636

L'Evêché d'Arad et Hunedoara

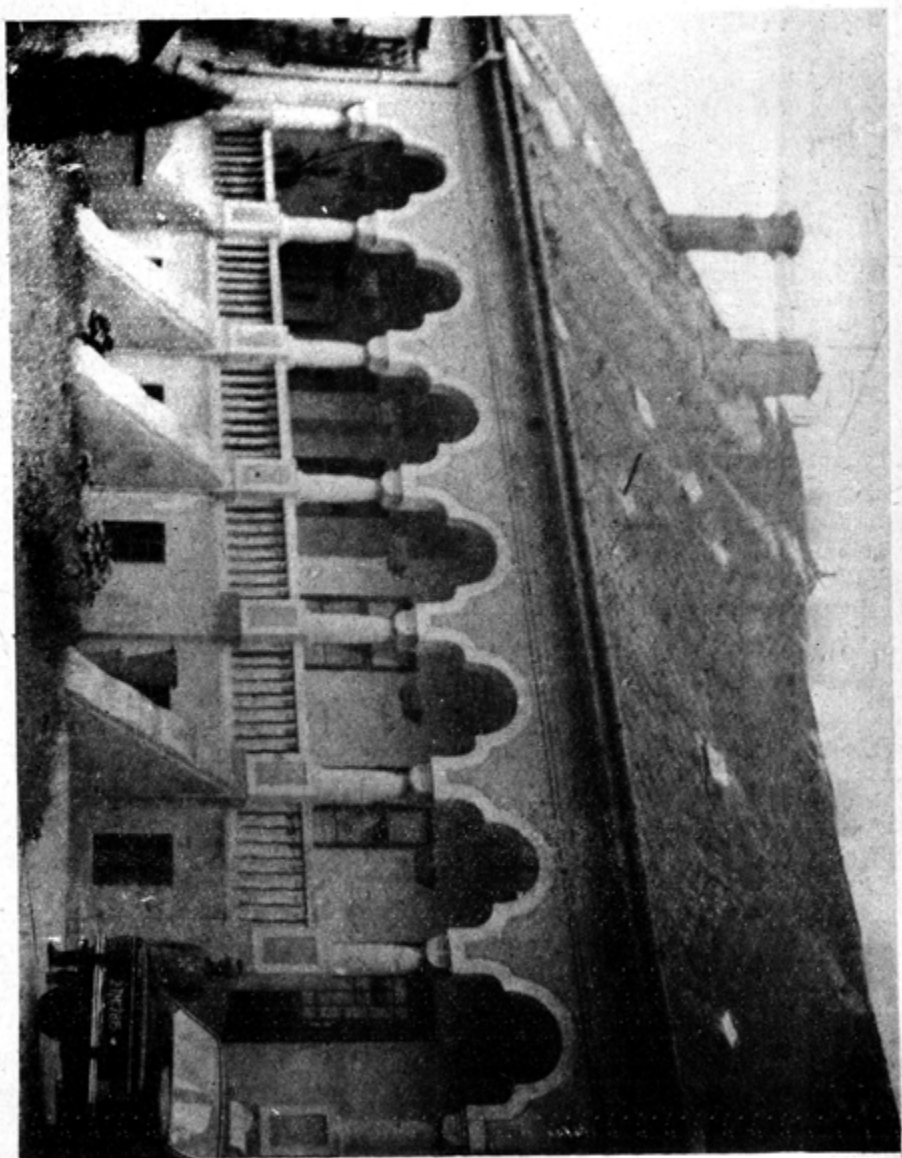
Dix années de fructueuse direction religieuse à Arad. Consécration d'églises. Consécration de l'église de la paroisse Moroda. Bénédiction de quelques églises. Liturgies et missions épiscopales. Appelés à la dignité de l'office sacerdotal. Fêtes patronales de deux anciens monastères. Consultation au Centre diocésain. Décèses. — — — — —

643

PRESENTATIONS BIBLIOGRAPHIQUES

Eftimie, évêque de Roman et Huși, *Episcopul Melchisedec Stefănescu. Viața și înlăptuirile sale*, (L'Evêque Melchisedec Stefanescu, Sa vie et ses réalisations), Roman, 1982 (Fl. Roșca); Dan Simonescu—Gheorghe Buluță, *Pagini din istoria cărții românești*, (Pages de l'histoire du livre roumain), București, 1981 (N. Neaga); Traian Gînju, *Discurs despre morală*, (Discours sur la morale), Iași, 1981, (I. Zăgreanu); Pavel Bellu *Focul rece*, (Le feu froid), Timișoara 1982, (N. Bănescu); Harald Zimmermann, *Veacul întunecat*, (Le siècle obscur), București, 1983 (I. M. Bogdan). — — — — —

650

Casa de odihnă din Buziaș.

A n u n ț

Aucem la cunoștința celor interesați că la 1 martie a.c. se va redeschide și va funcționa în continuare potrivit programului obișnuit așa de odihnă a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului din Bzias, în serii ce vor rămâne permanente de câte 20 zile precum urmează :

seia I-a	: 1 martie — 20 martie
" a II-a	: 21 martie — 9 aprilie
" a III-a	: 10 aprilie — 29 aprilie
" a IV-a	: 30 aprilie — 19 mai
" a V-a	: 20 mai — 8 iunie
" a VI-a	: 9 iunie — 28 iunie
" a VII-a	: 29 iunie — 18 iulie
" a VIII-a	: 19 iulie — 7 august
" a IX-a	: 8 august — 27 august
" a X-a	: 28 august — 16 septembrie
" a XI-a	: 17 septembrie — 6 octombrie
" a XII-a	: 7 octombrie — 26 octombrie
" a XIII-a	: 27 octombrie — 15 noiembrie
" a XIV-a	: 16 noiembrie — 5 decembrie

Costul cazării pentru 20 de zile :
în sezon (1 V — 15 X).

Căfort

Căfort I	: 28 lei × 20 = 560 lei
" II	: 22 lei × 20 = 440 lei
" III	: 17 lei × 20 = 340 lei

în afara sezonului (1—31 III și 16 X — 30 XI)

Căfort I	: 31 lei × 20 = 620 lei
" II	: 24 lei × 20 = 480 lei
" III	: 19 lei × 20 = 380 lei

La cererea celor interesați, masa și tratamentul medical pentru fiecare serie, pot fi asigurate în cadrul stațiunii, prin grija Centrului eparhial.

Pentru obținerea locurilor de cazare și repartizarea pe serii, doritorii e vor adresa Centrului eparhial prin cerere scrisă — depusă în timpul — în care vor menționa confortul și seria, dacă voiesc să li se asigure masă și tratament.

Prețizăm că prețul cazării va trebui achitat anticipat la casieria Centrului eparhial sau prin mandat postal, iar costul mesei și tratamentului vor achita în stațiune, la casieria întreprinderii balneare.

Orce alte informații se vor obține de la secția economică eparhială (000 — Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7, telefon 961-1-31-10).

Cititorii din străinătate pot abona revista „Mitropolia Banatului” adresându-se la ILEXIM Departamentul Export-Import Presă, P. O. Box 136—137; Telex: 11226; București, strada 13 Decembrie, nr. 3.

CRONICA BISERICESCĂ

Participare la treburile înalte ale țării. Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la a VI-a Adunare Generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (Vancouver, Canada). Consfătuirea cadrelor didactice din învățământul teologic al Bisericii Ortodoxe Române. Prea Fericitul Patriarh Ignatios IV al Antiohiei în Europa. Continuarea dialogului dintre ortodocși și romano-catolici. Cuvînt și faptă în slujba păcii. Sesiunea Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericilor Europene. O demonstrație pacifistă. „Telegraful Român” la 130 ani. — — — — — 623

NOTE ȘI COMENTARII

B. MARCU: O atitudine demnă de amintire. — — — — — 634

VIAȚA BISERICESCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

Praznicul Sfintului Iosif cel Nou de la Partoș. Hirotoniri. Hramuri mănăstirești. Renovări de biserici. Din activitatea elevilor seminaristi. Deschiderea festivă a noului an școlar 1983—1984 la Seminarul teologic din Caransebeș. În memoriam... Biserică nou pictată. Vizita unui oaspete din străinătate. Casa eparhială de odihnă și tratament de la Buziaș. Tipografia arhiepiscopală la o premieră editorială. Trecuți la cele veșnice. — — — — — 636

Episcopia Aradului și Hunedoarei

Zece ani de rodnică păstorie la Arad. Tirnosiri de biserici. Sfințirea bisericii din parohia Moroda. Binecuvîntări ale unor biserici. Slujri și misiuni arhieresti. Noi slujitori ai sfințelor altare. Hramul a două vechi mănăstiri. Consfătuiri de lucru la Centrul eparhial. Plecat dintre noi. — — — — — 643

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

† Eftimie, Episcop al Romanului și Hușilor, *Episcopul Melchisedec Ștefănescu. Viața și înfăptuirile sale*, Român, 1982 (Fl. Roșca); Dan Simonescu — Gheorghe Buluță, *Pagini din istoria cărții românești*, București, 1981 (N. Neaga); Traian Giju, *Discurs despre morală*, Iași, 1981 (I. Zăgreanu); Pavel Bellu, *Focul rece*, Timișoara, 1982 (M. Bănescu); Harold Zimmerman, *Veacul întunecat*, București, 1983 (I. M. Bogdan). — — — — — 650

52419